

Inventarisatie van (dader)preventie in Nederland bij de aanpak van loverboyproblematiek

Enschede, 16 februari 2009

Wendy Garnier

Masterthese Psychologie, afstudeerrichting 'Veiligheid en Gezondheid'

Universiteit Twente

Begeleiding: Dr. C.H.C. Drossaert

Drs. I. Bakker

Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel

Begeleiding Dr. M. Smit

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Samenvatting.....	4
Summary	5
1. Inleiding	6
2. Loverboyproblematiek	8
2.1 Begripsomschrijving	8
2.2 Proces.....	8
2.3 Ontstaan.....	11
2.4 Terminologie	12
2.5 Omvang	14
2.6 Aanpak via strafvervolgning.....	15
2.7 De slachtofferkant.....	16
2.8 De daderkant	18
2.9 Gemeentelijke aanpak	22
2.10 Preffi 2.0.....	23
2.11 Doel van onderzoek	24
2.12 Probleemstelling en onderzoeksvragen	25
3. Methode.....	28
3.1 Kwantitatieve inventarisatie loverboyprojecten	28
3.1.1 Procedure en onderzoekssample	28
3.1.2 Onderzoeksinstrument.....	29
3.1.3 Analyse.....	29
3.2 Kwalitatieve inventarisatie dadergerichte interventies.....	30
3.2.1 Procedure en onderzoekssample	30
3.2.2 Onderzoeksinstrument.....	31
3.2.4 Analyse.....	31
4. Resultaten kwantitatieve inventarisatie loverboyprojecten.....	32
4.1 Respons.....	32
4.2 Interventietype	33
4.3 Methode	33
4.4 Doelgroep.....	33
4.5 Initiatiefnemer en samenwerkingspartners	33
4.6 Projectduur en continuïteit.....	36
4.7 Conclusies	37
5. Resultaten kwalitatieve inventarisatie dadergerichte interventies.....	38
5.1 Interventieomschrijvingen	38
5.1.1 Leerstraf Seksualiteit	38
5.1.2 On Track Again II.....	39
5.1.3 Project Beeldvorming.....	41
5.1.4 Stedelijk Mobiel Jongeren Team	42
5.1.5 Taskforce Aanpak Loverboys	43
5.2 Theoretische onderbouwing, overdraagbaarheid en evaluatie	45

5.2.1	<i>Theoretische onderbouwing</i>	45
5.2.2	<i>Overdraagbaarheid</i>	46
5.2.3	<i>Evaluatie</i>	46
5.3	Prefi-beoordeling	48
5.4	Conclusies	49
6.	Discussie	51
6.1	Interventietype	51
6.2	Methode	52
6.3	Doelgroep.....	53
6.4	Initiatiefnemer en samenwerkingspartners	55
6.5	Projectduur	56
6.6	Theoretische onderbouwing.....	56
6.7	Overdraagbaarheid	57
6.8	Evaluatie.....	58
6.9	Prefi-beoordeling	58
6.10	Lege projecten	59
6.11	Conclusies	60
	Literatuur.....	62
Bijlage I.	Relevante wetsartikelen Wetboek van Strafrecht.....	64
Bijlage II.	Vragenlijst inventarisatie loverboyprojecten	66
Bijlage III.	Interviewschema dadergerichte preventieprojecten.....	68
Bijlage IV.	Inventarisatieoverzicht loverboyprojecten	71

Samenvatting

De problematiek aangaande het fenomeen 'loverboys', waarbij pooiers meisjes via verleidingstechnieken inpalmen om hen op den duur in de prostitutie uit te buiten, roept om een effectieve aanpak. Een volledig overzicht van de huidige interventies en de effectiviteit hiervan ontbreekt, met name over dadergerichte projecten is weinig bekend. Doel van onderzoek is het systematisch in kaart brengen van alle gemeentelijke initiatieven op het gebied van preventie van loverboyproblematiek, waarbij vooral wordt gekeken naar initiatieven die zijn gericht op de dader.

Alvorens is literatuuronderzoek uitgevoerd om de achtergrondfactoren bij het ontstaan van het verschijnsel loverboys uit te diepen. Vervolgens bestaat de onderzoeksmethode uit twee stappen: ter inventarisatie van projecten op het gebied van loverboyproblematiek zijn gemeenten en andere instanties die vermoedelijk loverboyprojecten uitvoeren telefonisch benaderd met een korte vragenlijst bestaande uit 10 items en ter verdieping zijn via een interviewschema bestaande uit 57 items, gebaseerd op diagnostisch kwaliteitsinstrument 'Preffi 2.0', gesprekken gevoerd met projectcoördinatoren van dadergerichte interventies.

De inventarisatie heeft in 37 projecten geresulteerd. Het blijkt hier vooral te gaan om incidentele projecten met een preventieve aanpak, gericht op voorlichting, met als doelgroep 'risicomeiden', 'slachtoffers' en 'scholen'. Initiatiefnemers bij projecten zijn niet eenduidig te benoemen, wel kan gesteld worden dat er bij de meeste projecten wordt samengewerkt met meerdere partijen.

Uit de interviews bij dadergerichte interventies blijkt dat: er verschillende werkwijzen worden toegepast, de methodieken niet altijd theoretisch of empirisch onderbouwd zijn, niet alle interventies dusdanig gedocumenteerd zijn dat deze elders overdraagbaar zijn en vrijwel alle interventies procesevaluatie toepassen, echter effectevaluatie nauwelijks plaatsvindt. Volgens de Preffi 2.0, beoordelingsinstrument voor preventieprojecten, wordt over het algemeen goed gescoord op 'randvoorwaarden en haalbaarheid', 'interventieontwikkeling' en 'implementatie' en is er een zwakke beoordeling op 'doelen', 'doelgroep', 'determinanten van (psychische) problematiek, gedrag en omgeving' en 'evaluatie'.

Er kan geconcludeerd worden dat er wel interventies zijn ontwikkeld ter bestrijding van loverboyproblematiek, maar dat er weinig bekend is over de effecten en er nauwelijks wordt gekeken naar de daderkant. Het is daarom wenselijk dat er effectevaluatie wordt toegepast en dat er een gestructureerde aanpak wordt ontwikkeld, opgesteld en geïmplementeerd volgens de richtlijnen voor effectieve interventieontwikkeling, met een theoretisch gefundeerde methodiek, met aandacht voor risicofactoren, zowel gericht op de slachtofferkant als de daderkant en met de mogelijkheid tot doorontwikkeling en structurele inbedding in het bestaande beleid.

Summary

Problems concerning 'Loverboys', a Dutch phenomenon by which pimps use seduction to mislead girls and exploit them for prostitution, call for an effective approach. A systematic overview of present interventions is unavailable and intervention effectiveness is unknown. In particular, knowledge of offender based projects is lacking. Purpose of this research is to systematically map all interventions which try to prevent the problems regarding 'Loverboys'. Specific attention will be given to interventions aimed at offenders.

Initially, a literature study is accomplished to explore the risk factors and causes that elicit the existence of 'Loverboys'. Subsequently, the research method exists of two parts. First, local authorities and other organizations are approached telephonically with a 10 item questionnaire to make an inventory of the interventions. Next, interviews are arranged with intervention coordinators of interventions which indicate offenders as a target group. The interview schedule contains 57 questions based on diagnostic quality measurement instrument 'Preffi 2.0'.

The inventory study resulted in 37 interventions. Most of the interventions show a preventative approach by informing the target groups: 'girls at risk', 'victims' and 'schools'. Although intervention initiators aren't unambiguously defined, it can be presumed that most intervention developers practiced in partnership.

The results of the interviews show that: the interventions use various kinds of working methods, the foundations of methodologies are rarely evidence-based, the interventions aren't always documented in such a way that they can be performed elsewhere, and nearly all the interventions conduct process evaluation, however effect evaluation is almost never applied. According to 'Preffi 2.0', review instrument for projects, interventions score good at 'boundary conditions and attainability', 'intervention development' and 'implementation', but perform poorly at 'goals', 'target group', 'determinants of (psychic) issues, behaviors, and environment' and 'evaluation'.

It can be concluded that although multiple interventions are developed to deal with the problems concerning 'Loverboys', the effects are mostly unknown and offenders are hardly ever a target group. It is recommended to perform effect evaluation and form a structured approach, one that is drafted and implemented according to the guidelines for effective intervention development, contains evidence-based methodologies, takes risk factors into consideration, targets potential victims as well as potential offenders, and has the opportunity to be refined and structurally integrated into current policies.

1. Inleiding

Veelvuldig staat het verschijnsel 'Loverboys' in de publieke belangstelling. Vanuit de media, politiek, politie, justitie, hulpverleningsinstanties, overheidsinstellingen en diverse gemeentelijke organisaties bestaat er veel aandacht voor dit verschijnsel waarbij meisjes door een geveinsde liefdesrelatie worden geworven voor prostitutie. Een jongeman die zich tot loverboy ontpopt, past diverse werkwijzen toe om een meisje aan zich te binden en haar dusdanig emotioneel afhankelijk te maken dat zij uiteindelijk als prostituee voor hem gaat werken. De gevolgen van loverboyproblematiek zijn groot. Slachtofferschap kan leiden tot een posttraumatische stress stoornis [PTSS], hyperactivering, dwangmatige herbeleving en vervlakking van gevoelens en gedachten (Schwarze et al., 2006). Ondanks geringe informatie over de exacte aard en omvang van deze vorm van mensenhandel, is er vermoedelijk al in bijna de helft van alle gevallen van jeugdprostitutie sprake van loverboyproblematiek (Borne & Kloosterboer, 2005; Movisie, 2008). Er kan dan ook gesproken worden van een ernstige problematiek die serieus genomen dient te worden (Kiemel & Kate, 2007).

Om de loverboyproblematiek tegen te gaan worden er in Nederland onder andere vanuit gemeenten diverse maatregelen, interventies en plannen van aanpak uitgevoerd. Vaak zijn deze een combinatie van een meldpunt en afspraken over een integrale ketenaanpak bestaande uit: preventie van slachtoffers en daders, opvang en hulpverlening aan slachtoffers en opsporing en vervolging van verdachten (NRM, 2007). De ontwikkeling van loverboyprojecten staat echter nog in de kinderschoenen. Een volledig overzicht van de huidige interventies en de effectiviteit hiervan ontbreekt, bovendien is over dadergerichte projecten weinig bekend.

Derhalve meer inzicht te verkrijgen in de huidige interventies bij loverboyproblematiek is op verzoek van Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel (NRM) dit inventarisatieonderzoek uitgevoerd. NRM is een organisatie welke jaarlijks een openbare rapportage presenteert over ontwikkelingen op het terrein van mensenhandel en de bestrijding ervan. De rapportages bevatten informatie over relevante wet- en regelgeving, preventie, opsporing en vervolging van mensenhandelaren en hulpverlening aan slachtoffers, tevens worden aanbevelingen gedaan ter verbetering van de aanpak van mensenhandel.

Doel van dit inventarisatieonderzoek is het systematisch in kaart brengen van alle gemeentelijke initiatieven op het gebied van preventie van loverboyproblematiek. Omdat er tot op heden nog maar weinig aandacht is geweest voor de daderkant bij loverboyproblematiek, in tegenstelling tot de slachtofferkant, is vooral gekeken naar initiatieven die zijn gericht op de dader. De probleemstelling van dit onderzoek luidt: "Wat is de huidige (dader)preventie uitgevoerd door gemeenten bij loverboyproblematiek en in hoeverre sluit deze aanpak aan bij wat er bekend is over

de (psychologische) determinanten van loverboyproblematiek en over de effecten van (dader)preventie in het algemeen?”. De probleemstelling is toegespitst in de onderzoeksvragen:

- Welke interventies, gericht op preventie bij loverboyproblematiek, vinden er op gemeentelijk niveau in Nederland plaats?
- Wat zijn de kenmerken en wijze van aanpak bij daderpreventie bij loverboyproblematiek?
- In hoeverre zijn de huidige interventies, gericht op daderpreventie bij loverboys, ‘evidence-based’?

Het onderzoek bestaat uit een kwantitatieve inventarisatie van gemeentelijke preventieprojecten bij loverboyproblematiek in Nederland, met een kwalitatieve inventarisatie van de kenmerken en werkwijzen van dadergerichte preventieprojecten. Dit is bewerkstelligd door, via een zoektocht op het internet en van daaruit door een telefonische enquête, te bepalen welke interventieprojecten er in Nederland op het gebied van loverboyproblematiek zijn. Vervolgens is aan de hand van een interviewschema dat is opgezet met behulp van interventiemeetinstrument ‘Preffi 2.0’ (Molleman, Peters, Hosman, Hommels, Ploeg, Kok & Llopis, 2003) gekeken in hoeverre dadergerichte preventieprojecten zijn opgesteld en geïmplementeerd volgens de richtlijnen voor effectieve interventieontwikkeling. Daarnaast is belicht welke psychologische determinanten en achtergrondfactoren mogelijkwjs aan het verschijnsel ‘loverboys’ ten grondslag liggen, van waaruit aanbevelingen ten aanzien van een preventieve aanpak zijn gegeven.

Het onderzoeksrapport beslaat in totaliteit zes hoofdstukken. Na deze inleiding, wordt er in hoofdstuk 2, ‘Loverboyproblematiek’, dieper in gegaan op de achtergrondfactoren van het fenomeen loverboys. In hoofdstuk 3, ‘Methode’, wordt de methode omschreven waarmee vervolgens de inventarisatie is opgemaakt van loverboyprojecten in Nederland. De uitkomsten hiervan staan vermeld in hoofdstuk 4, ‘Resultaten kwantitatieve inventarisatie loverboyprojecten’, en hoofdstuk 5, ‘Resultaten kwalitatieve inventarisatie dadergerichte interventies’. Gevolgd door hoofdstuk 6, ‘Discussie’, waarin conclusies en aanbevelingen worden gegeven.

2. Loverboyproblematiek

In dit hoofdstuk worden de achtergrondfactoren van het fenomeen loverboys besproken in de paragrafen: ‘Begripsomschrijving’ (§2.1), ‘Proces’ (§2.2), ‘Ontstaan’ (§2.3), ‘Terminologie’ (§2.4), ‘Omvang’ (§2.5), ‘Aanpak via strafvervolgning’ (§2.6), ‘De slachtofferkant’ (§2.7), ‘De daderkant’ (§2.8) en ‘Gemeentelijke aanpak’ (§2.9). Daarnaast worden de ‘Preffi 2.0’ (§2.10), het ‘Doel van onderzoek’ (§2.11) en de ‘Probleemstelling en onderzoeksvragen’ (§2.12) toegelicht.

2.1 Begripsomschrijving

Loverboys kunnen, aldus de derde rapportage van Nationaal Rapporteur Mensenhandel (2004), het beste aangeduid worden als:

“pooiers die meisjes via verleidingstechnieken inpalmen om hen op den duur in de prostitutie uit te buiten” (p 76).

Loverboys kunnen worden beschouwd als een verschijnsel van nationale mensenhandel (NRM, 2002; Repetur, 2005). Zodra exploitatie van mensen vormen aanneemt die als uitbuiting kunnen worden aangenomen is er sprake van moderne slavernij ofwel mensenhandel (NRM, 2002). Mensenhandelaren dwingen mensen zich beschikbaar te stellen om (seksuele) diensten te verrichten of eigen organen beschikbaar te stellen (Wiarda, 2001). Mensenhandel kan dan ook diverse vormen aannemen en is daarom niet eenduidig gedefinieerd (NRM, 2002). Loverboys onderscheiden zich van andere types mensenhandelaren door de wijze waarop ze te werk gaan. Doelbewust starten loverboys met behulp van verleidingstechnieken een geveinsde liefdesrelatie met een meisje om haar aan zich te binden, afhankelijk te maken en ten slotte in de prostitutie te brengen om zich via haar te verrijken (Averdijk, 2002; Goderie, Spierings & Woerds, 2002; Repetur, 2005; Repetur, 2006; Wolthuis & Blaak, 2004). Daarnaast zijn er ook gevallen bekend van loverboys die slachtoffers uitbuiten door drugs te laten koerieren, leningen af te sluiten of winkeldiefstallen te plegen (NRM, 2004, Terpstra, Van Dijke & San, 2005)

2.2 Proces

Een loverboy kan diverse variaties in werkwijzen en technieken toepassen, welke allen neerkomen op het principe dat een meisje zo bewerkt wordt dat zij zich uiteindelijk door de loverboy zal laten

prostitueren (NRM, 2004). Bullens en Horn (2000) omschrijven de loverboy-relatie vanuit een ontwikkelingsmodel:

- 'Grooming', ofwel voorbereidingsactiviteiten om meisjes te kunnen rekruteren en het rekruteren zelf;
- 'Inlijving', waarbij een meisje wordt aangezet tot prostitutie;
- 'Instandhouding', het toepassen van technieken om de situatie te laten voortduren.

Prostitutie Maatschappelijk Werk [PMW] (2003) omschrijft het loverboyproces in verschillende fases:

- Ontmoeting;
- Indruk maken;
- Relatie aangaan;
- Seksueel contact;
- Grenzen verleggen;
- Aanzet tot prostitutie;
- Exploitatie.

Over het algemeen begint het loverboyproces met het bewust rekruteren, ofwel ronselen, van een meisje. Een loverboy zoekt zorgvuldig zijn slachtoffer uit: een meisje waarvan verwacht wordt dat zij extra kwetsbaar en gevoelig is voor de werkwijze van een loverboy. De werving van meisjes kan door actieve en passieve ronseling (Bovenkerk, San, Boone, Boekhout van Solinge & Korf, 2004). Bij actieve ronseling gaat een loverboy naar publieke plaatsen waar 'makkelijke types', meisjes die weinig weerstand bieden en gevoelig zijn voor aandacht en vleierij, zich kunnen bevinden. Rekruteringsplaatsen die genoemd worden, zijn: middelbare scholen (vooral LWOO en VMBO scholen), hangplekken, centrale stations, uitgaansgelegenheden, coffeeshops, winkelcentra, openbaar vervoer, het Internet en opvangvoorzieningen voor asielzoekers (Opvang- en Onderzoekscentra [OC], Kleine Wooneenheden [KWE] en Internationale Schakel Klassen [ISK]) (Bovenkerk & Boone, 2006; End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes [ECPAT] Nederland, 2003). Passieve ronseling doet zich voor wanneer sommige meisjes de uitstraling van loverboys aantrekkelijk vinden, zodat ze het uit zichzelf spannend vinden om zich met deze jongens in te laten.

Het rekruteren gebeurt niet altijd door de loverboy zelf (Bovenkerk & Boone, 2006). Een loverboy maakt soms gebruik van hulppersonen die assisteren bij het zoeken naar meisjes en het ontvankelijk maken voor een eerste ontmoeting met de loverboy. Bij het eerste contact tracht de loverboy indruk te maken op een meisje door met geld te strooien, charmes te tonen, vasthoudend te zijn in het schenken van aandacht en het gevoel te geven dat het meisje bijzonder is (Repetur, 2006).

Wanneer het contact eenmaal is gelegd, gaat de loverboy een relatie met het meisje aan om haar emotioneel afhankelijk te maken. Hierbij probeert de loverboy door middel van allerlei technieken een meisje aan zich te binden en het gevoel te geven dat zij van de loverboy afhankelijk is. Een loverboy geeft een meisje vooral veel aandacht (Averdijk, 2002; Van Dijke & Terpstra, 2005). Hij is aardig en begripvol en geeft een meisje daarmee het gevoel dat hij alles voor haar over heeft (Bovenkerk et al., 2004). Soms voorziet hij haar daarbij van veel dure cadeaus (Averdijk, 2002; Van Dijke & Terpstra, 2005). De loverboy tracht daarnaast een meisje zoveel mogelijk te isoleren en onthechten van haar familie en vrienden (Bovenkerk et al., 2004; Schwarze, Berger & Geurts, 2006). Echter er zijn ook loverboys die bij meiden thuis komen en zich voordoen als de ideale schoonzoon (Van Dijke & Terpstra, 2005).

Meestal gebruikt een loverboy na verloop van tijd ook mentaal, fysiek en seksueel geweld tegen een meisje (Averdijk, 2002; Schwarze et al., 2006; Wolthuis & Blaak, 2004). Een loverboy heeft bovendien al snel seksueel gemeenschap met een meisje (Repetur, 2006). Om haar afhankelijk te maken kan door de loverboy, vooral bij allochtone meisjes, ontmaagding en chantage daarmee ingezet worden (Averdijk, 2002; Wolthuis & Blaak, 2004). Tevens kan een loverboy een meisje aanzetten tot drank- en/ of drugsgebruik (PMW, 2005). Verslaving wordt dan als manier toegepast om een meisje afhankelijk te maken (Bovenkerk et al., 2004; Bovenkerk & Boone, 2006; Gelder, 2002; Schwarze et al., 2006).

Wanneer een meisje dusdanig bewerkt is wordt zij aangezet tot prostitutie. Ter voorbereiding op het werken in de prostitutie wordt een meisje gemanipuleerd haar grenzen op het gebied van seksualiteit te verleggen. Een loverboy poogt dit door seksuele spelletjes, groepsseks, haar met vrienden naar bed te laten gaan of te verkrachten (Van Dijke & Terpstra, 2005; Repetur, 2006). Uiteindelijk wordt een meisje door emotionele en/ of gewelddadige manipulatie gedwongen geld te verdienen in de prostitutie (Repetur, 2006). Daarbij kan het ook zijn dat een meisje wordt overtuigd zich te prostitueren om zogenaamde gemeenschappelijke toekomstdromen te kunnen realiseren, om te helpen bij het afbetalen van schulden of om een luxe leven te kunnen leiden (Van Dijke & Terpstra, 2005).

Wanneer een meisje eenmaal in de prostitutie zit, zal de loverboy nog verschillende strategieën toepassen om haar daarin te houden. Een loverboy kan de concurrentiestrijd tussen meisjes vergroten door ze onderling te vergelijken en straf en beloning af te wisselen (Schwarze et al., 2006). Een loverboy kan daarnaast structureel geweld gebruiken of daarmee dreigen om een meisje te controleren (Staring 2007; Van Dijke & Terpstra, 2005). Tevens uit een loverboy soms ook bedreigingen naar familieleden om een meisje bij zich te houden (Van Dijke & Terpstra, 2005). Doordat een loverboy onvoorspelbaar gedrag vertoont, met een wisseling tussen liefdevol en vernederend gedrag, zal een meisje enerzijds nog steeds geloven in de liefde en blijven verlangen

naar de begintijd van de relatie, maar anderzijds bang zijn en niet snel hulp zoeken of aanvaarden (Van Dijke & Terpstra, 2005). Emotionele afhankelijkheid, machteloosheid, angst voor represailles en sociale isolatie vormen de factoren die maken dat een meisje het gevoel heeft geen keus te hebben dan bij de loverboy te blijven (Repetur, 2006; Wolthuis & Blaak, 2004).

Dat een meisje vaak bij een loverboy blijft of bij hem terug blijft komen heeft eveneens te maken met een fenomeen dat ook wel omschreven kan worden als een traumatische verbintenis (Schwarze et al., 2006) of het Stockholm syndroom (Farley, Baral, Kiremire & Sezgin, 1998). Een traumatische verbintenis ontstaat tussen slachtoffer en dader in afhankelijkheidsrelaties waarin sprake is van structureel geweld. Doordat een loverboy een meisje aan zich bindt en daarbij systematisch en herhaaldelijk fysiek en psychische trauma's toebrengt leidt dit bij het slachtoffer tot angst, afhankelijkheid, verlies van zelfvertrouwen en vertrouwen in anderen en komt ze in een isolement waarbij ze zich op niemand anders meer kan richten dan op de loverboy (Schwarze et al., 2006). Dit wordt, zoals gezegd, ook wel omschreven als het 'Stockholm syndroom', een psychologische strategie om te overleven in gevangenschap, welke zich ook bij prostitutie kan voordoen (Farley et al., 1998). Wanneer een persoon voorgenomen macht heeft om te beslissen over het leven van een ander worden kleine aardige gebaren al snel met enorme waardering ontvangen. Het slachtoffer zal de mate van letsel ontkennen om met het trauma om te kunnen gaan. Ze zal aandacht gaan besteden aan de behoeftes van de dader en zich uiteindelijk identificeren met zijn kijk op de wereld. 'Extreme moeilijkheid om de dader te verlaten' en 'langdurige angst voor vergeldingen' zijn typische gedragingen die het Stockholm syndroom karakteriseren.

De gevolgen van slachtofferschap bij loverboyproblematiek zijn groot. Het slachtofferschap kan, nadat een meisje weg is bij een loverboy, leiden tot een posttraumatische stress stoornis [PTSS], hyperactivering, dwangmatige herbeleving en vervlakking van gevoelens en gedachten (Schwarze et al., 2006).

2.3 Ontstaan

Het ontstaan van het fenomeen 'loverboys' kent, aldus Bovenkerk et al. (2004), waarschijnlijk zijn oorsprong in een Utrechtse politiezaak die zich voordeed in het najaar van 1995. Een groepje mannen van Marokkaanse afkomst werd aangehouden, omdat zij jonge meisjes uit de omgeving hadden geworven om in de prostitutie te werken. De rechtszaak kreeg belangstelling omdat een aantal van de meisjes, ondanks alles wat ze hadden doorstaan, nog steeds verliefd waren op deze mannen en met spandoeken met de tekst 'laat onze lieffies vrij' buiten het gerechtshof stonden. De politie omschreef de daders vervolgens als 'loverboys'.

In de jaren negentig komen er naderhand steeds meer signalen dat jongemannen zich tot loverboy ontpoppen en welbewust meisjes ronselen om hen via misleiding in de prostitutie te brengen. De steden Utrecht en Leeuwarden brengen als eersten signalen van loverboys naar voren, gevolgd door Zwolle, Harderwijk, Den Bosch, Rotterdam, Amsterdam en Den Haag. Waar het eerst lijkt dat deze problematiek zich alleen in grote steden afspeelt, blijken later ook meisjes uit plattelandsgemeenten slachtoffer te worden van loverboys (Van Dijke & Terpstra, 2005).

Loverboyproblematiek is dus een fenomeen dat zich in heel Nederland voordoet. Dat blijkt ook uit de verschillende rechtszaken die gevoerd worden. Er vinden rechtszaken plaats tegen loverboys in Gouda (2000), Heerlen (2000), Eindhoven (2000), Dordrecht (2000), Den Bosch (2001), Den Haag (2001), Rotterdam (2001), Culemborg (2001), Harderwijk (2002), Terneuzen (2003), Den Helder (2004), Oss (2004), Amersfoort (2004), Hilversum (2004) en andere steden (Bovenkerk et al., 2004).

Ook in de media is er volop aandacht voor dit fenomeen. Op 10 maart 2002 verschijnt een eerste reportage in het televisieprogramma 'Vermist' over de verdwijning van een meisje door loverboys naar de Amsterdamse Wallen, waarna er in de loop der jaren nog vele tientallen documentaires en reportages over loverboyproblematiek worden gemaakt (Bovenkerk & Pronk, 2007).

De aandacht voor deze problematiek leidt tot een overheidsreactie: er worden vragen gesteld in de Tweede Kamer en er komt een notitie Platform Jeugdprostitutie Nederland ten behoeve van het overleg met de Ministers van Justitie waarbij onder het knelpunt loverboys wordt besloten een expertisecentrum op te richten waarin alle kennis over het verschijnsel gebundeld zal worden (Bovenkerk et al., 2004). Sinds 2003 is er een jaarlijkse informatie-uitwisseling over recente ontwikkelingen op het gebied van jeugdprostitutie tussen lokale, regionale en landelijke instanties in het Landelijk Platform Jeugdprostitutie. In 2005 start het Informatiepunt Jeugdprostitutie welke een vervolg krijgt als Expertisepunt Jeugdprostitutie en vanuit diverse gemeenten zijn er in samenwerking met verschillende organisaties plannen van aanpak voor de bestrijding van loverboyproblematiek gevormd (NRM, 2007).

■ 2.4 Terminologie

Vrijwel gelijktijdig met de opkomst van het fenomeen 'loverboys' ontstaat er een discussie over de woordaanduiding bij deze problematiek. Inconsistent gebruik van taal en concepten kan immers het toepassen van onderzoek en het aanpakken van problematiek bemoeilijken (Kelly, 2002). De toepasbaarheid van de term 'loverboys' wordt in twijfel getrokken om een drietal redenen: 1) de lieflijke klank van de term ontkracht de ernst van de problematiek, 2) deze term wordt alleen in

Nederland gebruikt waardoor het lijkt alsof de problematiek alleen in Nederland voorkomt en 3) de term doet een nieuw verschijnsel vermoeden terwijl er wellicht altijd al sprake is geweest van deze problematiek.

Lieflijk woord. Het woord 'loverboy' klinkt haast lieflijk in de oren. Deze bevreemdende lieve benaming voor een zo ernstig delict kent enerzijds zijn voordeel wanneer hulpverlening meisjes wil benaderen. Waar een hard woord als 'pooier' de jeugdprostituees zou vervreemden van de hulpverlening, zou de benaming 'loverboy' voor een basis van vertrouwen zorgen (Bovenkerk et al., 2004). Anderzijds lijkt deze term op een verkeerd been te zetten doordat het doet associëren met liefde, cadeautjes, aandacht en een onschuldige romantische context, waarbij de bedreigingen, het geweld en de ernst van de problematiek niet naar voren komen (Van Dijke & Terpstra, 2005).

Nationaal karakter. Het woord 'loverboy' lijkt te zijn ontstaan uit een Nederlands fantasie-Engels (Bovenkerk et al., 2004). Een Engels-Nederlandse vertaling van het woord 'Loveboy' levert het woord 'vrouwenversierder' op, een vertaling welke niet geheel overeen komt met de betekenis die het woord hier kent. Loverboyproblematiek lijkt dan ook een Nederlands fenomeen. Bovenkerk et al. (2004) benoemen wel de 'pimps', 'Zuhälter' en 'maquereaux', benamingen afkomstig uit respectievelijk Engeland, Duitsland en Frankrijk. Maar het dusdanig onderscheiden van dit aparte pooiertype tot een zelfstandig nieuw verschijnsel lijkt alleen in Nederland te zijn gebeurd. Het blijft dus de vraag of het fenomeen loverboys slechts in Nederland voorkomt of ook in andere landen waar er echter nog niet nadrukkelijk aandacht is besteed aan dit fenomeen.

Nieuw verschijnsel. Er bestaat twijfel of er überhaupt wel gesproken kan worden van een nieuw fenomeen. Het op één na oudste beroep ter wereld is dat van de souteneur, de man die leeft van de opbrengst van de prostitutie van vrouwen (Bovenkerk et al., 2004). Ook de manier van werven is niet nieuw. Volgens Bovenkerk et al. (2004) stonden in het begin van de twintigste eeuw al mannen bij het Centraal Station in Amsterdam te wachten om meisjes die uit Duitsland en de provincie arriveerden tot prostitutie te bewerken. 'Loveboy' kan in dat opzicht gezien worden als een nieuwe term voor een oud verschijnsel. Wat vroeger souteneurs genoemd werden, pooiers dus, zijn nu loverboys (Goderie et al., 2002). Wanneer gekeken wordt naar de betekenis van woorden als 'loverboy', 'pooier' en 'souteneur' geeft het Nederlands woordenboek (Van Dale, 2008) de volgende omschrijvingen: een loverboy is een 'pooier die meisjes verliefd op hem maakt om ze vervolgens in de prostitutie te doen belanden', een pooier is een 'souteneur/ patser', en een souteneur wordt omschreven als 'man die leeft van de verdiensten van een prostituee, voor wie hij als beschermer optreedt'. Het Nederlands woordenboek lijkt daarmee vooral te bestempelen dat de loverboy zich onderscheidt van de pooier door de werkwijze waarbij hij een meisje verliefd laat worden. Er kan dan ook wel gesteld worden dat het begrip loverboys niet zozeer slaat op de identiteit of het beroep van de souteneur, maar op een bepaalde methode van werken waarbij ze een gefingeerde liefdesrelatie

aangaan, soms maanden of jaren lang, om een meisje aan zich te binden en haar via misleiding, dwang of geweld in de prostitutie te brengen (Bovenkerk & Pronk, 2007; Van Dijke & Terpstra, 2005).

In dit rapport is er, gezien de publieke belangstelling, aard, omvang, en ernst van deze problematiek, voor gekozen om de term 'loverboys' wel te hanteren. Hierbij wordt de definitie van het NRM (2004) gehanteerd 'loverboys zijn pooiers die meisjes via verleidingstechnieken inpalmen om hen op den duur in de prostitutie uit te buiten'.

2.5 Omvang

Naast dat de terminologie vragen oproept bestaat er ook over de omvang van het aantal slachtoffers en daders bij loverboyproblematiek onduidelijkheid. Daders hebben alle redenen om deze strafbare activiteiten niet kenbaar te maken, het delict speelt zich af in minder zichtbare sectoren en slachtoffers melden zich om allerlei redenen, zoals schaamte en angst voor represailles, moeizaam bij politie. Dit heeft een aanzienlijk *dark number* tot gevolg, waardoor het moeilijk is exact te bepalen hoe vaak loverboyproblematiek voorkomt (Smit, 2001; Smit & Boot, 2007; Staring, 2007).

Er zijn wel enkele schattingen over het aantal slachtoffers van loverboys. Volgens schattingen zijn er tussen de 1000 en 2000 minderjarige meisjes in de prostitutie werkzaam of hebben in de prostitutie gewerkt (Bovenkerk et al., 2004; ECPAT International, 2003; Movisie, 2008). Waarbij er vermoedelijk al in bijna de helft van alle gevallen van jeugdprostitutie sprake is van loverboyproblematiek (Borne & Kloosterboer, 2005; Movisie, 2008).

Hoeveel jongemannen loverboypraktijken beoefenen is onduidelijk aangezien het, op enkele politiegegevens van verdachten na, vrijwel onbekend is hoeveel loverboys er actief zijn (Bovenkerk & Pronk, 2007). Over het netwerk waarin loverboys opereren is wel meer bekend. In vergelijking met andere mensenhandelaren zijn er onder loverboys veel solisten die zich in een netwerk van contacten bevinden. Bovenkerk et al., (2004), Van Dijke & Terpstra (2005) en Venicz & Vanwesenbeeck (1998) geven eenzelfde beeld van de organisatievorm waarin loverboys opereren: het zijn veelal jongens die beschikken over een uitgebreid netwerk met actieve jongens binnen de prostitutie en het drugscircuit die elkaar kennen of met elkaar in contact staan, daarnaast lijkt het opereren als loverboy bovendien aanstekelijk voor jongere jongens die het gedrag van loverboys imiteren en soms worden loverboys geholpen door jonge jongens die een meisje dat voor hen werkt controleren. Hoewel ze met elkaar bekend zijn en overleggen, lijken activiteiten niet erg georganiseerd en heeft het de schijn dat daders vrij zelfstandig te werk gaan. Het loverboycircuit kan daarom omschreven worden als een losse organisatie waarbij de daders onderling 'lijntjes' met elkaar hebben, ze veelal in groepjes werken en daarbinnen vaak meerdere slachtoffers hebben

(Averdijk, 2002). Bij ongeveer de helft van de loverboyzaken is er sprake van één verdachte, bij de andere helft van meerdere verdachten (Van Dijke & Terpstra, 2005).

Terpstra et al. (2005) spreken van een toenemende problematiek waarbij loverboys een significant aantal jeugdige slachtoffers maken. Volgens een quick scan maakt een loverboy gemiddeld 2,5 slachtoffers, waarbij als werkplek vele gemeenten worden genoemd: Amsterdam, Den Haag, Utrecht, Groningen, Arnhem, Antwerpen, Rotterdam, Eindhoven, Leeuwarden, Alkmaar, Maasbracht, Breda, Abbenes, Culemborg, Deventer, Enschede, Haarlem, Heerlen, Lisse, Oudemeer, Purmerend, Roermond en Zeist (Van Dijke & Terpstra, 2005). En dit zijn slechts nog gemeenten waarbij uit politiegegevens bekend is dat er door slachtoffers van loverboys gewerkt is, de rekrutering vindt waarschijnlijk in meerdere steden plaats gezien het feit dat door loverboys vaak ook in plattelandsgemeenten wordt gerekruteerd (Van Dijke & Terpstra, 2005).

Vanuit de cijfers die bekend zijn is er een toenemende trend waar te nemen, echter dit kan ook samenhangen met de toenemende aandacht voor deze problematiek. Aldus Kiemel & Kate (2007) kunnen we in ieder geval aannemen dat er sprake is van een ernstig probleem. De impact van mensenhandel in Nederland blijkt dan ook serieus genoeg om maatregelen te treffen, ondanks dat de exacte mate van het probleem onbekend is (ECPAT International, 2006). Zowel maatschappelijk als politiek gezien bestaat er veel aandacht voor de loverboyproblematiek: weinig mensen in Nederland hebben nog nooit van loverboys gehoord en de verontwaardiging over het fenomeen is groot (Terpstra, Van Dijke & San, 2005).

2.6 Aanpak via strafvervolgning

Niet alleen is het moeilijk om de omvang van het probleem in kaart te brengen, ook de aanpak van het probleem via strafvervolgning wordt bemoeilijkt doordat bewijsvoering van loverboypraktijken lastig is.

De artikelen in het Wetboek van Strafrecht (2005) die van toepassing zijn bij loverboypraktijken zijn: artikel 248b, indien er sprake is van minderjarige prostitutie, en artikel 273a, voorheen artikel 250a bij mensenhandel. De relevante wetteksten staan vermeld in bijlage I, p. 64.

Voorals mensenhandel is moeilijk te bewijzen. Dit hangt allereerst samen met de lage aangiftebereidheid onder slachtoffers (Bovenkerk et al., 2004; ECPAT Nederland, 2003; PMW, 2005; Van Dijke & Terpstra, 2005). Er zijn meerdere redenen die maken dat een slachtoffer niet bereid is tot aangifte of wel aangifte doet maar deze uiteindelijk weer intrekt: relatieveverslaving, verliefdheid of loyaliteit naar de dader en angst voor represailles, schuldgevoelens of schaamte kunnen een meisje er van weerhouden aangifte te doen.

Zelfs wanneer een slachtoffer wel aangifte doet staat dit nog niet garant voor strafvervolgung van de loverboy. Indien er geen getuigen of andere belastende feiten beschikbaar zijn wordt bewijsvoering lastig, omdat er dan slechts sprake is van haar woord tegen het zijne (Van Dijke & Terpstra, 2005).

Eveneens is het in de bewijsvoering van mensenhandel moeilijk hard te maken dat er enige vorm van dwang werd uitgeoefend. Dit verklaart wellicht ook de laatste wetswijziging waarbij naast de termen 'dwang' en 'geweld' ook de term 'andere feitelijkheid' is toegevoegd (Daalder, 2007). Gezien de moeilijkheid om 'het ontbreken van vrijwilligheid' te bewijzen tracht de officier van justitie daarom vaak de loverboy door toepassing van de zogenaamde 'stapelmethode' te kunnen vervolgen (Bovenkerk & Boone, 2006). Het gaat hier om de stapeling van feiten in het politiedossier, ten einde zoveel mogelijk bewijsmateriaal te verwerven waarmee de rechter overtuigd kan worden. Door het stapelen van deze feiten in een dossier kan uiteindelijk een redelijk vermoeden van schuld van de verdachte worden onderzocht en aangetoond, zonder dat een slachtoffer noodzakelijkerwijs aangifte hoeft te doen of een verklaring hoeft af te leggen.

Al met al blijft strafvervolgung van loverboys lastig en zijn er maar weinig daders die strafrechtelijk kunnen worden aangepakt (Bovenkerk & Pronk, 2007). Daarom is het wenselijk ook te kijken naar andere mogelijkheden van aanpak bij deze problematiek. Preventie van slachtoffers en daders kan daarbij uitkomst bieden.

2.7 De slachtofferkant

Er zijn achtergrondfactoren te noemen die een rol zouden kunnen spelen bij slachtofferwerving en zodoende mogelijkheid zouden kunnen bieden voor preventie vanuit de slachtofferkant. Een samenvatting van de factoren is terug te vinden in 'Tabel 2.1 Slachtofferprofiel'.

Tabel 2.1 SLACHTOFFERPROFIEL. Kenmerken van slachtoffers van loverboys (genoemd in §2.7).

Risicofactoren
Minderjarig (gemiddeld 15,5 jaar)
Laag opgeleid
Soms (licht) verstandelijk gehandicapt
Problematische thuissituatie
Onveilige situatie (zwervend, AMA)
Laag gevoel van eigenwaarde
Makkelijk in seksuele omgang
Hang naar aandacht
Hang naar spanning
Relatieverslaving
Neiging problemen te internaliseren

Loverboys richten zich immers op meisjes en jonge vrouwen bij wie de verleidingstechnieken zouden kunnen werken (Repetur, 2005). In principe zou elk meisje slachtoffer kunnen worden van een loverboy, verliefdheid kan iedereen overkomen en er zijn gevallen bekend van intelligente meisjes afkomstig uit een hoger sociaal milieu en warm gezin die zich inlieten met een loverboy (Bovenkerk, San, Boone, Boekhout van Solinge & Korf, 2006). Er zijn echter bepaalde factoren te herkennen die een meisje kwetsbaarder maken om in handen te vallen van een loverboy.

Leeftijd. De werving van een slachtoffer begint vaak op minderjarige leeftijd, omdat het slachtoffer dan makkelijker beïnvloedbaar en vatbaar wordt geacht (Averdijk, 2002). Kinderen en adolescenten zijn kwetsbaar voor uitbuiting door een gebrek aan sociale, cognitieve, seksuele en fysieke volwassenheid (Saphira & Oliver, 2002). Bovendien wordt een meisje meestal al op jonge leeftijd door een loverboy geworven zodat ze, wanneer ze meerderjarigheid bereikt, al is klaargestoomd voor de prostitutie. De gemiddelde leeftijd waarop meisjes gerekruteerd worden is 15,5 jaar (PMW, 2006).

Verstandelijke vermogens/ opleidingsniveau. Meestal hebben de slachtoffers van loverboys lager onderwijs genoten, zoals VMBO of LWO (Bovenkerk & Boone, 2006; Wolthuis & Blaak, 2004). Ook worden licht verstandelijk gehandicapte meisjes gerekruteerd (Bovenkerk et al., 2004; NRM, 2007; Repetur, 2005).

Thuisituatie. Vaak kennen de slachtoffers een negatieve thuisituatie: de relatie met ouders is slecht, ouders zijn gescheiden, er is weinig discipline, stabiliteit en structuur binnen het gezin, of er is sprake van een overbeschermd of juist verwaarlozend gezin (Bovenkerk & Boone, 2006; Repetur, 2005; Schwarze et al., 2006; Wolthuis & Blaak, 2004).

Afkomst. In de loverboyconstructie is voornamelijk sprake van meisjes van Nederlandse afkomst (PMW, 2006). Echter zowel autochtone als allochtone meisjes kunnen in handen vallen van een loverboy. Er kan door loverboys “gebruik gemaakt” worden van de afkomst van meisjes. Zo worden meisjes uit Marokkaanse of Turkse milieus bij seksuele activiteit, hetzij vrijwillig of door verkrachting, gechanteerd met het kenbaar maken van het verlies van maagdelijkheid (Bovenkerk et al., 2004). Ook kunnen meisjes door een zwakke juridische status extra risico lopen. Zo lijken Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers, ofwel AMA's, een meer kwetsbare groep te zijn voor seksuele uitbuiting. De onveiligheid en onzekerheid van AMA's heeft er toe geleid dat loverboys asielzoekers opvangvoorzieningen (OC, KWE en ISK) als rekruteringsplaats gebruiken (ECPAT Nederland, 2003). Volgens ECPAT Nederland (2005) zijn slachtoffers van loverboys afkomstig uit: Nederland 36,8 %, Marokko 20,4 %, Turkije 13,2 %, Nederlandse Antillen 6,6%, Suriname 2,6%, overig 3,3% en onbekend 17,1%.

Zelfbeeld. De meiden hebben vaak een laag gevoel van eigenwaarde (Schwarze et al., 2006; Wolthuis & Blaak, 2004).

Seksualiteit. Loverboys geven aan dat ze vaak meisjes zoeken die al seksueel actief zijn of makkelijk tot seksuele contacten te bewerken zijn (Bovenkerk et al., 2004).

Aandacht. Slachtoffers hebben vaak een hang naar aandacht (Repetur, 2006; Wolthuis & Blaak, 2004). Ze zijn uitermate gevoelig voor de aandacht die ze van de jongens krijgen en reageren hier sterk op.

Spanning. Het is belangrijk niet een te eenzijdige visie te hebben waarbij de meisjes slechts als slachtoffer van brute criminelen worden gezien (Staring, 2007). Slachtoffers zijn lang niet altijd zo weerloos en naïef als wordt verondersteld (Bovenkerk et al., 2004). Het is mogelijk dat loverboys, door de status die ze uitstralen, aantrekkelijk zijn en dat bepaalde meisjes zelf op deze jongens afgaan. Deze meiden zijn dan ook dubbel, ze willen geen vernedering maar hebben vaak een hang naar spanning en zoeken het zelf steeds weer op (Van Dijke & Terpstra, 2005).

Relatieverslaving. Meisjes zijn in de puberteit al sterk gericht op relaties en geneigd zichzelf weg te cijferen in de hoop een ander gelukkig te maken. Er kan wel gesteld worden dat de meiden gevoelig zijn voor relatieverslaving, waarbij ze een grote kans lopen voortdurend in ongezonde relaties terecht te komen (Schwarze et al., 2006). Bovendien blijken de meiden die gevoelig zijn voor loverboys de neiging te hebben problemen te internaliseren. Doordat ze de problemen op zichzelf betrekken kan dit leiden tot een gebrek aan eigenwaarde, het gevoel geen greep te hebben op de eigen situatie en daardoor tot een verhoogde kwetsbaarheid om in handen te vallen van een loverboy (Schwarze et al., 2006).

Alle hier boven genoemde factoren vormen tezamen een slachtofferprofiel (zie tabel 1) gevormd uit kenmerken die een meisje kwetsbaarder maken voor loverboys. Daarnaast zijn er nog een aantal signalen welke er op kunnen duiden dat een meisje in handen is gevallen van een loverboy. Deze zijn: afwezigheid op school, slechtere studieresultaten, weinig vrienden, vaak ruzie in de klas, plots dragen van dure merkkleding, continu gebeld worden op de gsm, vermoedelijk drugsgebruik, sporen van lichamelijk geweld en een tatoeage van een jongensnaam (Repetur, 2006).

Concretisering van de risicofactoren voor slachtofferschap biedt mogelijkheden voor interventies gericht op preventie vanuit de slachtofferkant.

■ 2.8 De daderkant

Net als bij de slachtofferkant zijn er eveneens aan de daderkant achtergrondfactoren te benoemen die de kans lijken te beïnvloeden dat een jongeman zich in het loverboycircuit gaat begeven en zodoende opties zouden kunnen vormen voor preventie vanuit de daderkant. 'Tabel 2.2 Daderprofiel' biedt een overzicht van de genoemde factoren.

Tabel 2.2 DADERPROFIEL. Kenmerken van loverboys (genoemd in §2.8).

Risicofactoren
Jongemannen (20-30 jaar)
Allochtoon (tweede generatie migrant)
Lage (niet afgeronde) opleiding
Weinig toekomstperspectief
Crimineel verleden
Contact met andere loverboys
Materieel vertoon
Sociaal vaardig
<i>Attitudes ten aanzien van slachtoffer:</i>
Weinig respect/inlevingsvermogen t.a.v. vrouwen
Weinig schuldgevoelens (externe locus of control)
<i>Attitudes ten aanzien van het loverboypraktijken:</i>
Waargenomen hoge voordelen/ lage risico's
Waargenomen statusverwerving
Uitvoer werkwijze als makkelijk waargenomen

De loverboyproblematiek is een extreme vorm van een uitbuitingsrelatie waarbij er sprake is van een glijdende schaal, aangezien iemand niet van de een op de andere dag loverboy wordt (Repetur, 2006). Diverse factoren kunnen ten grondslag liggen aan de motivatie van een jongeman om zich tot loverboy te ontpoppen. Deze risicofactoren kunnen leiden tot positieve denkbelden ten aanzien van loverboys en het uitoefenen van loverboypraktijken (Garnier, 2007). Inzicht in deze factoren kan mogelijkheden bieden voor preventie vanuit de daderkant.

Geslacht. Loverboys zijn jongemannen. Er is slechts één geval bekend waarbij een vrouw werd vervolgd voor mensenhandel met loverboytechniek (Van Dijke & Terpstra, 2005). Vrouwen kunnen wel ingezet worden als hulp bij het ronselen van nieuwe meisjes, maar verder blijkt de rol van vrouwen minimaal (Kelly, 2002).

Leeftijd. De meeste loverboys zijn redelijk jong (Van Dijke & Terpstra, 2005; Venicz & Vanwesenbeeck, 1998). Verdachten zijn op het moment dat ze worden aangehouden meestal jonger dan 30 jaar (88%), de helft is zelfs jonger dan 24 jaar (Van Dijke & Terpstra, 2005).

Opleidingsniveau. Loverboys zijn laag opgeleid (Bovenkerk et al., 2004; Van Dijke & Terpstra, 2005). Ze hebben de basisschool, LTS, LBO of VMBO gevolgd, waarbij er vaak sprake is van voortijdig schoolverlaat (Van Dijke & Terpstra, 2005).

Materieel vertoon. Veelal gaat de verschijning van loverboys gepaard met materieel vertoon zoals merkkleding, de nieuwste gsm en dure auto's (Bovenkerk & Boone, 2006).

Sociale vaardigheden. Loverboys maken makkelijk contact en weten de juiste dingen tegen meisjes te zeggen (Bovenkerk & Boone, 2006). Ze zijn sociaal vaardig en erg goed in manipuleren (Van Dijke & Terpstra, 2005). Ze zijn welbespraakt, charmant en genereus in het uitdelen van complimenten (Bovenkerk et al., 2004).

Afkomst. Autochtone Nederlandse loverboys komen niet veel voor, loverboys hebben meestal een allochtone afkomst (Bovenkerk et al., 2004; Goderie et al., 2002; Van Dijke & Terpstra, 2005; Venicz & Vanwesenbeeck, 1998). Loverboys zijn veelal Nederlandse jongemannen (83%), waarvan het merendeel een allochtone achtergrond kent (89%), waarbij er vaak sprake is van een Marokkaanse achtergrond (37%), maar Antilliaanse en Surinaamse achtergronden ook voorkomen (Van Dijke & Terpstra, 2005). Er is veelal gesteld dat verschillen in seksuele attitudes culturele waardes reflecteren (Gleitman, Fridlund & Reisberg, 1999). Er wordt soms beweerd dat de oververtegenwoordiging van Marokkanen iets te maken zou kunnen hebben met de Marokkaanse cultuur (Gelder, 2002; Venicz & Vanwesenbeeck, 1998). Bovenkerk et al. (2004) omschrijven het probleem van de loverboys als een kwestie van interetnische conflicten: Een lage sociaal-economische status, geringe interne sociale controle binnen de gemeenschap en een opvoedingsstijl die weinig grenzen stelt aan het gedrag van jongens buitenshuis zijn kenmerken die leiden tot de hoge criminaliteitscijfers binnen etnische groepen. Ondanks dat de islam de activiteiten die loverboys uitvoeren verbiedt, maakt dit dat de jongens het “oneerbare gedrag” van Westerse vrouwen (seksueel gedrag, uitdagende kledingstijl) met minachting beschouwen waardoor zij geen gewetensbezwaren hebben om met prostitutie geld te verdienen (Bovenkerk et al., 2006).

Gebrek aan toekomstperspectief. Indien jongemannen weinig alternatieven hebben om op terug te vallen in een samenleving waarin onderwijs, diploma's en getuigschriften van groot belang zijn om een carrière te ontwikkelen kan dit leiden tot een verlaagd saamhorigheidsgevoel en verhoogt dit de kans dat zij zich in laten met criminele activiteiten als loverboypraktijken (Van Dijke & Terpstra, 2005).

Crimineel verleden. Loverboys zijn vaak al op jonge leeftijd begonnen met criminele activiteiten (Bovenkerk et al., 2004; Repetur, 2006; Van Dijke & Terpstra, 2005; Venicz & Vanwesenbeeck, 1998). Mensenhandel met de loverboytechniek is nooit het eerste delict dat zij plegen, vaak hebben zij al geweldsdelicten, vermogensdelicten en andere delicten gepleegd (Van Dijke & Terpstra, 2005).

Contact met loverboys. Veelal hebben loverboys vrienden, familie of bekenden die eveneens als loverboy werkzaam zijn (Bovenkerk et al., 2006).

Respect ten opzichte van vrouwen. Loverboys kennen weinig respect en inlevingsvermogen naar vrouwen in het algemeen en specifiek naar de meisjes die zij tot slachtoffer maken (Bovenkerk et al., 2004; Van Dijke & Terpstra, 2005). Okereke (2005) benadrukt dat traditionele overtuigingen invloed uitoefenen doordat het seksongelijkheid en discriminatie bevordert, een lage status en waarde van vrouwen en meiden draagt bij aan een vaker voorkomen van mensenhandel. Het is dan ook aannemelijk dat een versterkte aanname van genderrollen een bijdrage levert bij het ontstaan van het fenomeen loverboys.

Schuldgevoelens. Loverboys lijken zich vrijwel niet schuldig te voelen voor de daden die zij begaan (Van Dijke & Terpstra, 2005). Er lijkt hierbij sprake te zijn van een externe locus of control: ze rechtvaardigen zich door de omstandigheden of door de verantwoordelijkheid bij anderen neer te leggen (Van Dijke & Terpstra, 2005). Vaak leggen zij dan ook de schuld bij de meisjes zelf neer (Bovenkerk et al., 2004).

Hoge voordelen, geringe risico's. Een loverboy is vaak al bekend in het criminele circuit waardoor hij het klappen van de zweep kent, weet wat er in de wereld te koop is en op zoek is naar een activiteit met een kleine pakkans waarmee veel geld valt te verdienen (Repetur, 2006). Door zijn verdiensten lijkt het loverboyschap aantrekkingskracht uit te oefenen op andere groepen jongens die tegen het criminele milieu aanhangen. (Venicz & Vanwesenbeeck, 1998). Daders zitten voordat ze zich gaan bezighouden met loverboypraktijken veelal in de drugshandel en hebben een criminele achtergrond, echter omdat er in de prostitutie meer en gemakkelijk geld te verdienen is worden loverboypraktijken aantrekkelijk (Averdijk, 2002; Bovenkerk et al., 2004; Bovenkerk & Pronk, 2007; Venicz & Vanwesenbeeck, 1998). Het is een methode om veel geld te verdienen met een minimum kans om gepakt te worden (Averdijk, 2002). Bovendien zorgen de verdiensten ervoor dat ze een riant levensstijl kunnen leiden (Bovenkerk et al., 2004). Door de hoge voordelen en lage risico's kan mensenhandel ook wel beschouwd worden als de perfecte misdaad (Okereke, 2005).

Status. Niet alleen het geld dat met prostitutie verdiend wordt kan status verschaffen, maar ook wanneer een man erin slaagt om vrouwen voor zich te laten werken, ze van hem afhankelijk zijn en voor bescherming beroep op hem doen, kan dit statusverhoging opleveren (Bovenkerk et al., 2004). Het beeld van loverboys gaat veelal gepaard met het verkrijgen van aanzien, macht, respect en populariteit (Van Dijke & Terpstra, 2005). Jongemannen die aansluiten bij de gedachte dat het uitoefenen van loverboypraktijken status verwerft zullen zich hiertoe eerder gemotiveerd zien.

Makkelijk. Het wordt veelal als makkelijk beschouwd om loverboy te worden (Van Dijke & Terpstra). Dit waargenomen gemak kan leiden tot een positieve attitude tot de uitvoering van loverboypraktijken en de kans hierop verhogen.

Alle hier boven genoemde factoren tezamen kunnen geconstrueerd worden tot een daderprofiel (zie tabel 2.2). Deze factoren benadrukken achtergrondkenmerken, persoonlijkheidseigenschappen en denkbeelden welke kunnen leiden tot een positievere houding ten opzichte van loverboys en uitoefening van loverboypraktijken. Deze factoren kunnen een handvat bieden bij de ontwikkeling van dadergerichte preventieprojecten.

2.9 Gemeentelijke aanpak

De toenemende aandacht en inzichten bij deze problematiek maken het mogelijk tot een betere aanpak te komen. Het probleem van mensenhandel en jeugdprostitutie wordt in Nederland serieus genomen en de laatste jaren wordt er steeds meer aandacht aan deze problematiek besteed door hulpverleningsorganisaties, politiek, politie, justitie en de wetenschap (ECPAT Nederland, 2003; Hesseling, Nijboer & Dijk, 2001; Repetur, 2006; Smit, 2001). Er hebben zich dan ook al diverse ontwikkelingen voorgedaan, aldus NRM (2007):

“Diverse gemeenten, waaronder Utrecht, Rotterdam, Amsterdam, Zwolle, Gouda, Eindhoven en Den Haag kennen jeugdprostitutieprojecten en (plannen van) aanpak voor de bestrijding van loverboyproblematiek. Over het algemeen gaat het om een combinatie van een meldpunt en afspraken over een integrale ketenaanpak met als doel: voorkomen dat minderjarigen in de prostitutie komen, voorkomen dat jongens loverboy worden, adequate opvang en hulpverlening voor slachtoffers en opsporen en vervolgen van verdachten. Deelnemende organisaties zijn, naast gemeenten, meestal Bureaus Jeugdzorg, politie, OM, de Raad voor de Kinderbescherming en lokale projecten, onder andere voor opvang van slachtoffers.” (p. 293)

Om de huidige aanpak bij loverboyproblematiek te inventariseren zou er kunnen worden gekeken naar loverboyprojecten die gemeenten uitvoeren. Dit aangezien een landelijk beeld, registratie en terugkoppeling van loverboyprojecten ontbreekt, projecten vaak op gemeentelijk niveau lijken plaats te vinden en gemeenten vaak als deelnemende organisatie worden genoemd bij loverboyprojecten (NRM, 2007).

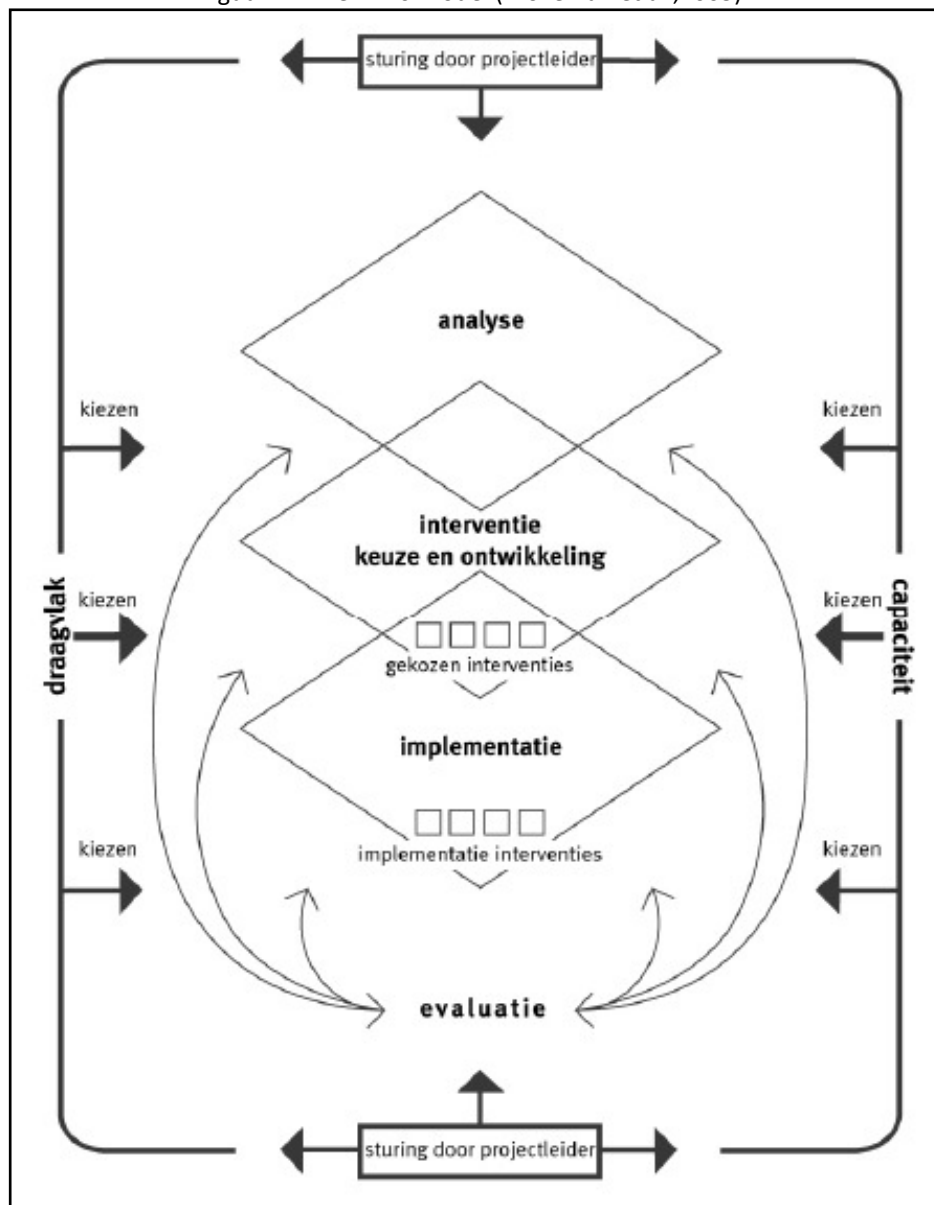
Een korte zoektocht via het Internet bevestigt dat er vanuit verschillende gemeenten al diverse projecten zijn opgestart. Deze initiatieven richten zich veelal op gebieden als: voorlichting, weerbaarheidstraining, deskundigheidsbevordering, opvang, hulpverlening, nazorg, opsporing en vervolging. Als doelgroepen worden genoemd: (risico)meiden, slachtoffers, (risico)jongens, daders, ouders, docenten en deskundigen.

Bij deze korte inventarisatie is meteen opgevallen dat: het gros van de initiatieven op het gebied van preventie zich lijken te richten op voorlichting via scholen op het voortgezet onderwijs met als doelgroep (risico)meiden, een dadergerichte preventieve aanpak weinig lijkt voor te komen en een volledig overzicht van de huidige (dadergerichte) preventieve interventies en bekendheid over de effectiviteit van projecten ontbreekt.

2.10 Preffi 2.0

Voor een effectieve aanpak is het van belang dat alle stappen in het proces van interventieontwikkeling goed zijn doorlopen (Bartholomew et al., 2006). Een manier om te kunnen meten of interventies hieraan voldoen is het diagnostisch kwaliteitsinstrument Preffi 2.0.

Figuur 2.1 Preffi 2.0-model (Molleman et al., 2003)

Preffi 2.0 is de tweede versie van het Preventie Effectmanagement Instrument, ontwikkeld door het Nationaal Instituut voor Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie [NIGZ] en de Katholieke Universiteit Nijmegen [KUN] (Molleman et al., 2003).

Het Preffi 2.0-model, zie figuur 2.1, onderstreept de dynamiek van gezondheidsbevorderingsprojecten, te verstaan als de voortdurende wisselwerking tussen de inhoud

en de randvoorwaarden en het cyclische karakter van het proces van gezondheidsbevordering. Gecentreerd in het model staat het inhoudelijke proces van gezondheidsbevordering bestaande uit de stappen: probleemanalyse, interventiekeuze en –ontwikkeling, implementatie en evaluatie. De effectiviteit van interventies en keuzes wordt beïnvloed door randvoorwaarden zoals: draagvlak voor het project, capaciteit waarmee het project uitgevoerd wordt en de adequaatheid van de sturing door de projectleider. De Preffi voorziet in een instrument om per criterium een zo objectief mogelijk oordeel te geven over een interventieproject.

Preffi 2.0 kent 39 kwaliteitscriteria ondergebracht in acht clusters:

- Cluster 1 Randvoorwaarden en haalbaarheid;
- Cluster 2 Probleemanalyse;
- Cluster 3 Determinanten van (psychische) problematiek, gedrag en omgeving;
- Cluster 4 Doelgroep;
- Cluster 5 Doelen;
- Cluster 6 Interventieontwikkeling;
- Cluster 7 Implementatie;
- Cluster 8 Evaluatie.

Per criterium zijn specifieke vragen opgesteld die met 'ja' of 'nee' kunnen worden beantwoord. Aan de hand van deze vragen kunnen criteria met 'zwak', 'matig' of 'sterk' kunnen worden beoordeeld. 'Zwak' duidt op een onvoldoende, een noodzaak tot verbetering, 'matig' zit tussen een onvoldoende en een voldoende en kan afhankelijk van de situatie duiden op verbetering en 'sterk' is goed. De criteria kunnen beschouwd worden als voorspellers van de effectiviteit, ze bevorderen de te verwachten effectiviteit van projecten door te tonen op welke clusters verbeteringen mogelijk zijn.

■ 2.11 Doel van onderzoek

In Nederland worden er diverse interventies toegepast ter bestrijding van loverboyproblematiek. Er gebeurt vooral veel op het terrein van preventie en hulpverlening aan slachtoffers (Smit & Boot, 2007). Echter, ondanks dat de aanpak van loverboyproblematiek een prioriteit binnen beleidsvoering is, worstelen overheid en hulpverleningsorganisaties met het probleem dat de capaciteiten, kennis, coöperatie en wetgeving onvoldoende toereikend is bij de bestrijding van deze problematiek en er nog veel te doen is (ECPAT International, 2006; Smit & Boot, 2007).

Omdat een duidelijk overzicht ontbreekt, heeft dit onderzoek ten doel systematisch alle gemeentelijke initiatieven op het gebied van preventie van loverboyproblematiek in kaart te brengen. Omdat er tot op heden nog maar weinig aandacht is geweest voor de daderkant, in

tegenstelling tot de slachtofferkant, wordt vooral gekeken naar initiatieven die zijn gericht op de dader.

■ 2.12 Probleemstelling en onderzoeksvragen

De probleemstelling van dit onderzoek luidt: “Wat is de huidige (dader)preventie bij loverboyproblematiek en in hoeverre sluit deze aanpak aan bij wat er bekend is over de (psychologische) determinanten van loverboyproblematiek en over de effecten van (dader)preventie in het algemeen?”

Om inzicht te verkrijgen in de huidige (dader)preventie bij loverboyproblematiek in Nederland zijn drie onderzoeksvragen opgesteld:

1. Welke interventies, gericht op preventie bij loverboyproblematiek, vinden er op gemeentelijk niveau in Nederland plaats?

Deze onderzoeksvraag dient om een overzicht te geven van de huidige vormen van gemeentelijke aanpak in Nederland gericht op de voorkoming van loverboyproblematiek. Om deze onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is gebruik gemaakt van de volgende inventarisatiecriteria:

- Interventietype, onderverdeeld op;
 - preventief, interventies die zich richten op het voorkomen van loverboyproblematiek
 - repressief, interventies die zich richten op het bestrijden van loverboyproblematiek.
- Methode, onderverdeeld op;
 - Voorlichting, ofwel informatieverstrekking aan (risico)meiden en/ of (risico)jongens, zoals verspreiding van een informatiefolder over loverboyproblematiek aan jongeren.
 - Deskundigheidsbevordering, ofwel het vergroten van kennis onder intermediairs, zoals een congres voor hulpverleners over de aanpak van loverboyproblematiek.
 - Hulpverlening, ofwel hulpaanbod aan slachtoffers, bijvoorbeeld opvang aan meiden die loverboyslachtoffer zijn geweest.
 - Opsporing/ Vervolging, ofwel repressieve aanpak van daders, zoals strafrechtelijke vervolging van loverboys.
- Doelgroep, onderverdeeld op;
 - Risicomeiden, ofwel meiden die door achtergrondfactoren een grotere kans lopen loverboyslachtoffer te worden.
 - Slachtoffers, ofwel meiden die in handen van een loverboy zijn gevallen.

- Risicjongens, ofwel jongens die door achtergrondfactoren een grotere kans hebben zich tot loverboy te ontwikkelen.
- Daders, ofwel jongens die door middel van loverboyactiviteiten meisjes voor zich in de prostitutie laten werken.
- Ouders, ofwel ouders van (risico)meiden, slachtoffers, (risico)jongens en/of daders.
- Scholen, ofwel schoolgaand publiek.
- Docenten, ofwel docenten van (risico)meiden, slachtoffers, (risico)jongens en/of daders.
- Deskundigen, ofwel intermediairs.
- Initiatiefnemer en samenwerkingspartners;
- Projectduur en continuïteit, onderverdeeld op;
 - incidenteel, ofwel eenmalige interventies
 - structureel, interventies die worden ingebed in het bestaande beleid

2. Wat zijn de kenmerken en wijze van aanpak bij daderpreventie bij loverboyproblematiek?

Deze onderzoeksvraag dient om de kenmerken en wijze van aanpak bij interventies gericht op daderpreventie te omschrijven. Om deze onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is gebruik gemaakt van de volgende inventarisatiecriteria:

- Aanleiding van interventieontwikkeling;
- Werkwijze;
- Doelen;
- Doelgroep;
- Projectduur.

3. In hoeverre zijn de huidige interventies, gericht op daderpreventie bij loverboys, 'evidence-based'?

Deze onderzoeksvraag dient om te meten in welke mate de interventies gebaseerd zijn op enige bewijsvoering van bekendheid van effecten. Om deze onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is gebruik gemaakt van de volgende inventarisatiecriteria:

- Theoretische onderbouwing;
- Overdraagbaarheid;
- Evaluatie, onderverdeeld op;
 - Procesevaluatie
 - Effectevaluatie
- Preffi 2.0 beoordeling, onderverdeeld op;
 - Cluster 1 Randvoorwaarden en haalbaarheid

- Cluster 2 Probleemanalyse
- Cluster 3 Determinanten van (psychische) problematiek, gedrag en omgeving
- Cluster 4 Doelgroep
- Cluster 5 Doelen
- Cluster 6 Interventieontwikkeling
- Cluster 7 Implementatie
- Cluster 8 Evaluatie

3. Methode

De onderzoeksprocedure bestaat uit twee stappen: een brede kwantitatieve inventarisatie van projecten op het gebied van loverboyproblematiek (§3.1) en een kwalitatieve verdieping van dadergerichte interventies (§3.2).

Om de huidige preventieve aanpak bij loverboyproblematiek te inventariseren zijn allereerst gemeenten en andere instanties welke vermoedelijk loverboyprojecten uitvoeren telefonisch benaderd voor afname van een korte vragenlijst.

Vervolgens is er gekeken welke interventies gericht zijn op daderpreventie. Ter inventarisatie en beoordeling van de kenmerken en werkwijze van dadergerichte interventies zijn aan de hand van een interviewschema gesprekken gehouden met projectcoördinatoren.

■ 3.1 Kwantitatieve inventarisatie loverboyprojecten

3.1.1 Procedure en onderzoekssample

Om de loverboyprojecten op gemeentelijk niveau te inventariseren zijn gemeenten telefonisch benaderd voor medewerking aan het onderzoek. De gemeenten (n=52) die tot de onderzoekssample behoorden zijn geselecteerd op basis van twee condities:

- In het onderzoek zijn in ieder geval de vijftig grootste gemeenten van de 443 gemeenten van Nederland benaderd om te inventariseren of zij preventieve loverboyprojecten uitvoeren (n=50).
- Daarnaast is via het Internet gezocht naar loverboyprojecten en zijn, in aanmerking nemend dat politie vaak deel uit maakt van een loverboyaanpak, de vertegenwoordigers van de Landelijke Expertgroep Mensenhandel [LEM] van de Nederlandse Politie per e-mail gevraagd naar loverboyprojecten in de regio (veertien LEM-vertegenwoordigers gaven gehoor aan deze oproep). De hierbij geopperde gemeenten, welke loverboyprojecten uitvoeren en nog niet tot de onderzoekssample behoorden, zijn ook in het onderzoek meegenomen (n=2).

De telefoongesprekken zijn via de richtlijnen van een telefoonscript uitgevoerd. Indien er geen contactpersoon bekend was is het algemene telefoonnummer van de gemeente gebeld en gevraagd bij wie men terecht zou kunnen met vragen over het beleid jegens loverboyproblematiek, indien de juiste contactpersoon wel bekend was is deze verzocht enkele vragen te beantwoorden over het gemeentebeleid bij loverboyproblematiek. Indien de contactpersoon aangaf, om welke reden dan ook, tijdens het telefoongesprek geen mogelijkheid te hebben voor beantwoording van de vragen, is er op een later tijdstip terug gebeld of zijn de vragen per e-mail toegezonden. Iedere contactpersoon

die aangaf te willen meewerken aan het onderzoek, maar desondanks de vragenlijst niet beantwoordde, is in ieder geval twee maal telefonisch en twee maal per e-mail gecontacteerd.

Bij de inventarisatie is voorts gebruik gemaakt van de zogenaamde “sneeuwbalmethode”. Iedere keer dat de vragenlijst werd afgenomen is gevraagd of men op de hoogte was van loverboyprojecten elders in het land. Indien een project genoemd werd welke nog niet tot de onderzoekssample behoorde, is deze ook in het onderzoek betrokken. Bij afname van de vragenlijst werd vaak doorverwezen naar hulpverlenende instanties en derhalve zijn GGD (n=30), Bureau Jeugdzorg (n=15) en andere instanties die zich met deze problematiek bezig zouden houden (n=9) eveneens aan de onderzoekssample toegevoegd.

In totaal zijn 106 instanties benaderd voor medewerking aan het onderzoek en afname van de vragenlijst.

3.1.2 *Onderzoeksinstrument*

Ter inventarisatie van loverboyprojecten in Nederland is een vragenlijst opgesteld. De vragenlijst, vermeld in ‘Bijlage II Vragenlijst inventarisatie loverboyprojecten’ p. 66, bestaat uit tien vragen. In de eerste plaats is gevraagd of er interventies worden toegepast. Wanneer er sprake was van een loverboyproject is om de projecttitel verzocht. Ter bepaling van het interventietype en de methode is voorts gevraagd de interventie te omschrijven. Tevens is, ter aanvulling, geïnformeerd naar de beschikbaarheid van informatie of schriftelijk materiaal. Om de doelgroep bij interventies te bepalen is naar de interventiedoelgroepen gevraagd, waarbij als mogelijke antwoordopties ‘risicomeiden’, ‘slachtoffers’, ‘risicojongens’, ‘daders’, ‘ouders’, ‘scholen’, docenten’ en ‘deskundigen’ zijn gegeven. Vervolgens is er, om de initiatiefnemer en samenwerkingspartners aan te duiden, gekeken naar de samenwerking met andere partijen en verzocht de initiatiefnemer van het project te noemen. Voor bepaling van de projectduur en continuïteit zijn de begindatum en einddatum van het project gevraagd. Tot slot is er voor de sneeuwbalmethode gevraagd of men nog andere loverboyprojecten in Nederland wist te noemen.

3.1.3 *Analyse*

De uitkomsten van de telefonische enquête zijn letterlijk uitgetypt. Daarbij is per interventie een samenvatting van de gegevens gemaakt, welke zijn samengevoegd tot een overzicht. Vervolgens zijn de projectomschrijvingen in dit overzicht door de onderzoeker geanalyseerd op de inventarisatiecriteria ‘Interventietype’, ‘Fase’, ‘Doelgroep’, ‘Initiatiefnemer en samenwerkingspartners’ en ‘Projectduur en continuïteit’.

3.2 Kwalitatieve inventarisatie dadergerichte interventies

3.2.1 Procedure en onderzoekssample

In de eerste plaats is, voor samenstelling van de onderzoekssample, gekeken welke interventies van de kwantitatieve inventarisatie voldeden aan de volgende criteria: een interventie dient 'risicjongens' of 'daders' als specifieke doelgroep te hebben toegekend en te werken vanuit een preventieve aanpak.

Ofschoon er dertien dadergerichte interventies uit de kwantitatieve inventarisatie naar voren zijn gekomen, gaat het hierbij veelal om het volgen van de justitiële politieprocedure van opsporing en strafrechtelijke vervolging. Deze interventies bestaande uit dadervervolging (n=6), waarbij de daderkant slechts restrictief is aangepakt, zijn dan ook uitgesloten voor interviewafname. Tevens is een interventie (n=1) uitgesloten welke zich klaarblijkelijk toch niet op de daderkant heeft gericht, hierbij was er ooit slechts geformuleerd dat er een hulpaanbod aan daders zou moeten worden gedaan echter dit is nog nooit toegepast. Daarnaast is een interventie (n=1) niet terug te traceren en is derhalve eveneens uitgesloten, er was bij deze interventie slechts nog een website actief waarbij de daargenoemde instanties aangeven niet van het project af te weten. Dit heeft geresulteerd in vijf projecten die zijn geselecteerd voor afname van een verdiepingsinterview:

- *Leerstraf Seksualiteit, Rutgers Nisso Groep, Utrecht*

De leerstraf van Rutgers Nisso Groep voor jongeren (meestal jongens) die seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond, is voor interview benaderd omdat deze wellicht preventief werkt bij de aanpak van loverboyproblematiek.

- *On Track Again II, Stichting Travers, Zwolle*

Dit project is meegenomen, omdat de interventie 'On Track Again I' diende ter voorkoming dat jongens loverboy worden.

- *Project Beeldvorming, Stichting MeerWaarde, Haarlemmermeer*

Dit project seksuele vorming, heeft nadrukkelijk aandacht jongeren te leren omgaan met respect voor elkanders integriteit en onderscheid te maken tussen fictie en realiteit en zou derhalve wellicht kunnen voorkomen dat jongens zich tot loverboy ontwikkelen.

- *Stedelijk Mobiel Jongeren Team, Den Haag*

Dit project is meegenomen omdat er, om overlast en problematiek door jongeren te voorkomen, een stedelijk mobiel jongerenteam (SMJT) actief op straat aanwezig is.

- *Taskforce Aanpak Loverboys, Veiligheidshuis, Eindhoven*

Dit project is meegenomen, omdat er wordt gepoogd risicjongens/ daders bij loverboyproblematiek vroegtijdig aan te pakken door middel van 'preventieve bemoeizucht'.

De projectcoördinatoren van deze dadergerichte interventies zijn telefonisch benaderd met het verzoek om interviewafname. Tijdens dit telefoongesprek is het doel van interview toegelicht en bij instemming een afspraak gemaakt voor interviewafname. De interviews, bestaande uit individuele gesprekken tussen de onderzoeker en de projectcoördinator, zijn gehouden aan de hand van een vooraf opgesteld interviewschema (semi-gestructureerd). Ze hebben plaatsgevonden op een locatie naar voorkeur van de projectcoördinator, meestal in een ruimte van de desbetreffende instantie, met een gespreksduur van ongeveer een uur. Voor latere verwerking van de antwoorden zijn aantekeningen gemaakt en zijn de interviews opgenomen met een voicerecorder.

3.2.3 *Onderzoeksinstrument*

Ter inventarisatie van dadergerichte loverboyprojecten in Nederland is een interviewschema (zie 'Bijlage III') opgesteld bestaande uit 57 vragen. Voor samenstelling van de vragen is gebruik gemaakt van de Preffi 2.0 (Molleman et al., 2003). Het Preffi 2.0-model staat omschreven in paragraaf 2.10. Om de aanleiding tot interventieontwikkeling te bepalen is er gevraagd naar de initiatiefnemer en reden van interventieontwikkeling. Ter bepaling van de werkwijze is verzocht om een interventieomschrijving te geven. Door te vragen naar de doelen, subdoelen en welke partij deze doelen heeft geformuleerd is de doelgroep bepaald. De projectduur is omschreven op basis van vragen welke zich richtten op de begindatum, einddatum, continuïteit en voorwaarden voor doorgang. Tevens is om de theoretische onderbouwing, overdraagbaarheid en evaluatie bij interventies te meten geïnformeerd naar de interventiemethode, theoretische modellen en aannames, overdraagbaarheid, procesevaluatie en effectevaluatie.

3.2.4 *Analyse*

Via de aantekeningen en opnames van de antwoorden op de interviewvragen zijn de werkwijze, de doelen, de doelgroep en de projectduur van de interventies omschreven. Tevens zijn de theoretische onderbouwing, overdraagbaarheid en evaluatie van interventies geanalyseerd. Tot slot zijn de interventies beoordeeld aan de hand van diagnostisch kwaliteitsinstrument Preffi 2.0. De Preffi 2.0 is door de onderzoeker ingevuld op basis van interventieomschrijvingen, beschikbaar materiaal en antwoorden op het interviewschema. Deze preffi-criteria zijn door vragen, die bevestigend of ontkennend kunnen worden beantwoord, beoordeeld met 'zwak', 'matig' of 'sterk'. Vanuit de beoordelingscriteria is door de onderzoeker bepaald op welke clusters verbeteringen mogelijk zijn.

4. Resultaten kwantitatieve inventarisatie loverboyprojecten

Een overzicht van projectomschrijvingen is terug te vinden in bijlage IV, p. 71. In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van de kwantitatieve inventarisatie van loverboyprojecten onderverdeeld op 'Respons' (§4.1), 'Interventietype' (§4.2), 'Methode' (§4.3), 'Doelgroep' (§4.4), 'Initiatiefnemer en samenwerkingspartners' (§4.5), 'Projectduur en continuïteit' (§4.6) en 'Conclusies' (§4.7).

4.1 Respons

In totaal zijn er 106 instanties benaderd voor afname van de vragenlijst, waarvan 87 op dit verzoek hebben gereageerd en konden worden meegenomen in het inventarisatieonderzoek. Aan het onderzoek hebben deelgenomen:

- 41 (van de 52 benaderde) Nederlandse gemeenten;
- 27 (van de 30 benaderde) GGD;
- 10 (van de 15 benaderde) Bureau Jeugdzorg;
- en 9 overige instanties, te weten: ASHG, Fier! Fryslân, Pretty Woman, Prostitutie Maatschappelijk Werk, Rutgers Nisso Groep, Scharlaken Koord, Spectrum-Gelderland, Stichting Meerwaarde en Stichting Zorgconcept.

De non-respons bestaat uit instanties die geen medewerking aan het onderzoek hebben verleend (n=1) of instanties die hebben aangegeven wel aan het onderzoek te willen deelnemen maar uiteindelijk niet meer hebben gereageerd, onbereikbaar waren of de vragenlijst niet hebben beantwoord (n=18).

Van de 41 deelnemende gemeenten hebben er 15 aangegeven dat er geen loverboyprojecten plaatsvinden en 36 gemeenten hebben te kennen gegeven wel projecten uit te voeren of uitgevoerd te hebben of hebben hiervoor doorverwezen naar andere instanties in de gemeente die projecten uitvoeren. Aangezien er bij enkele projecten sprake is van samenwerking tussen meerdere gemeenten zijn de 36 gemeenten die loverboyprojecten hebben genoemd terug te brengen naar 21 projecten. Daarnaast zijn er vanuit de inventarisatie bij andere instanties (GGD, Bureau Jeugdzorg, etc.) nog 16 projecten naar voren gekomen. Dit geeft een totaalbeeld van 37 projecten.

Aangezien er bij iedere telefonische enquête gevraagd is of men op de hoogte was van loverboyprojecten elders en er tijdens de loop van het onderzoek geen nieuwe suggesties zijn genoemd die nog niet tot de onderzoekssample behoorden, kan worden aangenomen dat de 37

projecten een redelijk compleet beeld vormen van de interventies die in Nederland plaatsvinden op het gebied van loverboyproblematiek.

■ 4.2 Interventietype

De resultaten impliceren dat vrijwel alle projecten (36) de loverboyproblematiek preventief proberen aan te pakken en iets meer dan de helft (20) zich met repressie bezig houdt. In 'Tabel 4.1 Interventietype en methode' is deze onderverdeling van projecten op de interventietypes 'preventief' en 'repressief' terug te vinden.

■ 4.3 Methode

De methode die projecten toepassen staat eveneens vermeld in 'Tabel 4.1 Interventietype en methode'. Vanuit de resultaten kan worden vernomen dat vrijwel alle projecten gericht zijn op voorlichting (33), iets meer dan de helft van de projecten zich richten op hulpverlening (20) en deskundigheidsbevordering (19) en een klein deel nadrukkelijk aandacht heeft voor opsporing en vervolging (9).

■ 4.4 Doelgroep

In 'Tabel 4.2 Doelgroepen' staan de projecten onderverdeeld per type doelgroep. Deze resultaten tonen dat vrijwel alle projecten gericht zijn op 'risicomeiden' (37), 'slachtoffers' (29) en 'scholen' (31). In bijna de helft van de gevallen is een project gericht op 'ouders' (18), 'docenten' (16) of 'deskundigen' (17). En slechts een klein deel van de projecten noemt 'risicjongens' (8) en 'daders' (11) als doelgroep.

■ 4.5 Initiatiefnemer en samenwerkingspartners

De initiatiefnemer bij projecten is niet altijd bekend. Er ontstaat soms verwarring doordat er sprake is van een externe opdrachtgever, de opzet en uitvoer van een interventie door verschillende partijen heeft plaatsgevonden of de uitvoering en kostenverantwoording bij verschillende partijen ligt. Omdat er vanuit de vragenlijst niet voldoende duidelijkheid over initiatiefnemers naar voren is gekomen kan hierover dan ook geen uitspraak worden gedaan.

Tabel 4.1 Interventietype en methode

	Interventietype		Methode			
	Preventief	Repressief	Voorlichting	Deskundigheidsbevordering	Hulpverlening	Opsporing / Vervolging
Alkmaar/ Den Helder – Convenant						
Amsterdam – Ketenaanpak	•	•	•	•	•	•
Amsterdam – Scharlaken Koord	•	•	•	•	•	
Apeldoorn – Ketenaanpak	•	•	•	•	•	•
Delf/ Den Haag/ Zoetermeer – RAS	•		•	•		
Den Haag/ Haaglanden – Ketenaanpak	•	•	•	•	•	•
Den Helder – Voorlichting	•		•			
Eindhoven – Crush!?	•		•			
Eindhoven – Taskforce	•	•			•	•
Emmen – Ketenaanpak	•	•	•	•	•	
GGD – Loving me, Loving you	•		•	•		
GGD – Spel loverboys	•		•	•		
Gouda – Meldpunt	•	•	•	•	•	•
Groningen – Ketenaanpak	•	•	•	•	•	•
Haarlemmermeer – Beeldvorming	•		•			
Heerlen – Voorlichting/ training	•		•	•		
Helmond – Voorlichting	•		•			
's Hertogenbosch – Hulpverlening	•	•		•	•	
Leeuwarden – Fier!Fryslân	•	•	•	•	•	
Nijmegen – Onderzoek	•	•	•		•	
Roosendaal – Voorlichting	•		•			
Rotterdam – Ketenaanpak	•	•	•	•	•	•
Rotterdam – PMW	•	•	•	•	•	
Rutgers Nisso Groep – Leerstraf Seksualiteit	•	•		•	•	
SAMAH/ GGD – Lef in de liefde	•		•			
SOA Aids Nederland – Lespakket	•		•			
Stichting Stop Loverboy Nu	•	•	•		•	
Stichting Zorgconcept	•		•			
Terneuzen – Voorlichting	•		•			
Theater A La Carte – Hoezo Loverboys	•		•	•		
Theater Klasse Kunst – KLEM	•		•			
Theater Thot – Loverboys	•		•			
Twente – Ketenaanpak	•	•	•		•	•
Utrecht – Pretty Woman	•	•	•	•	•	
Venlo – Voorlichting	•	•	•		•	
Westland – Voorlichting	•	•	•		•	
Zwolle – Ketenaanpak	•	•	•	•	•	•

• = type/ methode interventies, afgeleid vanuit inventarisatie

Tabel 4.2 Doelgroep

	Risicomeiden	Slachtoffers	Risicojongens	Daders	Ouders	Scholen	Docenten	Deskundigen
Alkmaar/ Den Helder – Convenant	○	○						
Amsterdam – Ketenaanpak	○	○		○	○	○		○
Amsterdam – Scharlaken Koord	●	●			●	●	●	●
Apeldoorn – Ketenaanpak	●	●		●	●	●	●	●
Delf/ Den Haag/ Zoetermeer – RAS	●	○				●	●	●
Den Haag/ Haaglanden – Ketenaanpak	●	●	●	●	●	●	●	●
Den Helder – Voorlichting	○					●		
Eindhoven – Crush!?	●				●	●	●	
Eindhoven – Taskforce	○	●	●	●				
Emmen – Ketenaanpak	●	●				●	●	
GGD – Loving me, Loving you	●		●		●	●		
GGD – Spel loverboys	●	●				●	●	●
Gouda – Meldpunt	●	●	●	●	●	●	●	●
Groningen – Ketenaanpak	●	●	○	●	●	●	●	●
Haarlemmermeer – Beeldvorming	●		●		●	●		
Heerlen – Voorlichting/ training	●	○				●	●	
Helmond – Voorlichting	●	○				●	●	
's Hertogenbosch – Hulpverlening	●	●		●	●	●		●
Leeuwarden – Fier!Fryslân	●	●			●	●		●
Nijmegen – Onderzoek	●	●			●	●		
Roosendaal – Voorlichting	○					●		
Rotterdam – Ketenaanpak	●	●		●	●	●	●	●
Rotterdam – PMW	●	●			●	●	●	●
Rutgers Nisso Groep – Leerstraf Seksualiteit	○		○	○				○
SAMAH/ GGD – Lef in de liefde	●							
SOA Aids Nederland – Lespakket	●	○				●	●	
Stichting Stop Loverboy Nu	●	●			●	●		
Stichting Zorgconcept	●	●						
Terneuzen – Voorlichting	●	●			●	●		
Theater A La Carte – Hoezo Loverboys	○					○		●
Theater Klasse Kunst – KLEM	○					○		●
Theater Thot – Loverboys	●					●		
Twente – Ketenaanpak	●	●		●		●		
Utrecht – Pretty Woman	●	●			●	●	●	●
Venlo – Voorlichting	○					●		
Westland – Voorlichting	○	○						
Zwolle – Ketenaanpak	●	●	○	●	●	●	●	●

● = met zekerheid interventiedoelgroep, ○ = vermoedelijk interventiedoelgroep¹

¹ In geval van discrepantie, tussen doelgroepen genoemd bij vraag 5 en doelgroepen genoemd bij de interventieomschrijving, staat deze als 'vermoedelijke interventiedoelgroep' vermeld.

Wel is inzichtelijk in hoeverre er bij projecten wordt samengewerkt met andere partijen. Uit ‘Tabel 4.3 Aantal samenwerkingspartners per project’ kan worden afgelezen dat er bij het merendeel van de projecten (30) is samengewerkt met meerdere partijen. Bij 7 projecten is er sprake van een individueel project, bij 10 projecten is er samengewerkt met één tot vier partijen, bij 12 projecten zijn er vijf tot negen samenwerkingspartners en bij 8 projecten zijn er tien of meer samenwerkingspartners.

Tabel 4.3 Aantal samenwerkingspartners per project

Aantal samenwerkingspartners	Aantal projecten
0	7
1-4	10
5-9	12
10>	8

Daarnaast is geïnventariseerd welke partijen deel uit maakten van projecten. In tabel 4.4 is een verdeling te zien op basis van het aantal keer dat een partij als samenwerkingspartner is genoemd. Zoals uit de tabel valt af te lezen zijn vooral gemeenten, GGD, scholen, Bureau Jeugdzorg en Politie vaak deelnemers van een project.

Tabel 4.4 Verdeling op basis van samenwerkingspartners

Type instantie/ organisatie	Aantal keer genoemd als samenwerkingspartner
Gemeente	22
GGD (gemeentelijke gezondheidsdienst)	20
Scholen	20
Bureau Jeugdzorg	19
Politie	18
Openbaar Ministerie	7
JIP (jongeren informatiepunt)	6
Raad voor Kinderbescherming	6
Steunpunt Seksueel Geweld	5
MEE (hulpinstantie handicaps/beperkingen)	3
Reclassering	2
Fiom (psychosociale hulp)	2
Veiligheidshuis	2
MAO (maatschappelijk opvang asielzoekers)	2
Andersoortige lokale instanties	64

4.6 Projectduur en continuïteit

De duur van projecten verschilt. De meeste projecten noemen een duur van één jaar of enkele jaren en veel projecten lijken op te starten zonder dat is vastgesteld wanneer het project gaat eindigen. Ook over de continuïteit van projecten zijn geen eenduidige uitspraken te doen. Sommige projecten zijn eenmalig, sommige projecten worden na verloop van tijd in beperkte mate in het algemeen

beleid ingebed en bij sommige projecten bestaat onduidelijkheid over de continuïteit. Het lijkt erop dat er maar weinig structurele projecten zijn, de meeste projecten zijn incidenteel.

■ 4.7 Conclusies

Uit de kwantitatieve inventarisatie kan worden geconcludeerd dat er 37 projecten op het gebied van loverboyproblematiek zijn, waarbij het merendeel van de onderzochte gemeenten projecten uitvoert of heeft uitgevoerd. Vrijwel alle projecten (36) hebben een preventief karakter, waarbij voornamelijk wordt ingezet op voorlichting (33), gericht op 'risicomeiden'(37), 'slachtoffers'(29) en 'scholen'(31). Initiatiefnemers bij projecten zijn niet eenduidig aan te wijzen, wel kan gesteld worden dat bij het merendeel van de projecten (30) wordt samengewerkt met andere partijen. Tot slot worden er weinig projecten structureel toegepast, de meeste projecten zijn incidenteel.

5. Resultaten kwalitatieve inventarisatie dadergerichte interventies

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van de kwalitatieve inventarisatie van dadergerichte interventies onderverdeeld op: 'Interventieomschrijvingen' (§5.1), 'Theoretische onderbouwing, overdraagbaarheid en evaluatie' (§5.2), 'Preffi-beoordeling' (§5.3) en 'Conclusies' (§5.4).

5.1 Interventieomschrijvingen

De aanleiding, werkwijze, doelen, doelgroep en interventieduur van 'Leerstraf Seksualiteit', 'On Track Again II', 'Project Beeldvorming', 'Stedelijk Mobiel Jongeren Team' en 'Taskforce Aanpak Loverboys' worden per interventie beschreven in de paragrafen 5.1.1 tot en met 5.1.5.

5.1.1 *Leerstraf Seksualiteit*

In 1983 ontstond vanuit Justitie de vraag aan Rutgers Nisso Groep (kenniscentrum seksualiteit) om een alternatieve sanctie voor jeugdige zedendelinquenten te ontwikkelen.

Door 'Leerstraf Seksualiteit', gericht op (re-)socialisatie, wordt het seksueel grensoverschrijdende gedrag in een positieve manier omgebogen. De leerstraf seksualiteit is een taakstraf die, na advies door de Raad voor de Kinderbescherming, kan worden opgelegd door het OM of de kinderrechter en vervolgens wordt uitgevoerd door de Rutgers Nisso Groep. Het is een gedragstraining gericht op verandering van attitude, kennis, inzicht en verbetering van vaardigheden. Er zijn acht verschillende leerstraffen voor jongens die een zedendelict hebben gepleegd. 'Lichte' zedendelinquenten krijgen de "gewone" leerstraf van tien á vijftien bijeenkomsten van 1,5 á 2 uur en 'zwaardere' zedendelinquenten kunnen het 'Terugvalpreventie Project' opgelegd krijgen bestaande uit 25 bijeenkomsten.

De leerstraf bestaat allereerst uit een kennismakingsgesprek met de ouders en de jongere waarbij de trainer en de jongere samen de leerdoelen opstellen die als uitgangspunt zullen gelden voor de leerstraf. Tijdens de daaropvolgende bijeenkomsten wordt in ieder geval het delict uitgebreid besproken aan de hand van de 5 g's: gebeurtenis (wat gebeurde er?), gedachte (wat dacht je?), gedrag (wat deed je?), gevolg en goedpraten. Samen met de trainer wordt er per bijeenkomst gewerkt aan een thema. De aanpak hierbij is maatwerk en wordt aangepast op de jongere in kwestie. Tijdens de leerstraf kan de trainer gebruik maken van tijdschriften, video's, kaartjes met vragen, etc. Bij groepsdelicten vinden er ook een aantal groepsbijeenkomsten plaats. Centrale thema's die tijdens de leerstraf aan bod komen zijn: 'opvoeding, gezinssituatie, sociale omgeving', 'regels, normen en waarden', 'relaties en rolpatronen', 'kennis over seksualiteit', 'anticonceptie en veilig vrijen', 'geweld,

macht (groepsdruk) en seksueel misbruik', 'risicosituaties en zelfcontrole mogelijkheden', 'grenzen leren herkennen en respecteren', 'de eigen rol en het nemen van verantwoordelijkheid' en 'inlevingsvermogen positie slachtoffers'. Het einde van de leerstraf is gericht op toekomstig gedrag: wat voorkomt dat dit weer gebeurd en wat of wie is daarvoor nodig. Tijdens iedere bijeenkomst maakt de jongere een verslag dat in de daarop volgende bijeenkomst wordt besproken, tevens moet de jongere iedere week verschillende huiswerkopdrachten uitvoeren. Na afloop vult de jongere een evaluatieformulier in waarin vermeld wordt wat er is geleerd.

Het hoofddoel van leerstraf seksualiteit is het voorkomen van recidive. Subdoelen zijn:

- Het vergroten van kennis en vaardigheden op het gebied van seksualiteit en relatievorming.
- Het corrigeren van misvattingen over seksualiteit en relaties, grenzen en grensoverschrijdend gedrag.
- Het bevorderen van en het nemen van verantwoordelijkheid voor het eigen gedrag.

De leerstraf is geschikt voor jongeren van 12 tot 18 jaar die zich schuldig hebben gemaakt aan een zedendelict en zijn aangemeld bij het Bureau Taakstraffen voor Minderjarigen [BTM]. De insluitingcriteria zijn: 12-18 jaar, first-offender (voor het eerst opgepakt voor een seksueel delict), het delict (de feiten/ seksuele handeling) is door de pleger bekend, het delict mag niet 'te zwaar' zijn, de jongere moet op redelijk niveau Nederlands kunnen spreken, lezen en schrijven en de jongere moet bereid zijn zich voor de taakstraf in te zetten. Uitsluitingcriteria zijn: andere geweldplegingen, verslavingsproblematiek (indien dit samengaat met disfunctioneren in het dagelijks leven), ernstige psychische problematiek (psychopathologie) of (trekken van) een antisociale persoonlijkheid/ ontwikkelingsstoornis.

De leerstraf seksualiteit loopt sinds 1985 en wordt blijvend structureel toegepast.

5.1.2 *On Track Again II*

Zorgwekkende signalen vanuit het straatbeeld en diverse gegevens, van politie, justitie, onderwijsinstellingen, etc., die erop hebben gewezen dat de problematiek onder Antilliaanse jongeren erg groot is hebben geleid tot ontwikkeling van een doelgroepbeleid.

On Track Again I is opgericht als onderdeel van 'Plan van aanpak Loverboys 2003-2005' om te voorkomen dat Antilliaanse jongeren in de risicogroep van 14 tot 17 jaar zich tot loverboys ontwikkelen. Uitgangspunt van de werkwijze is de inzet van straathoekwerkers met dezelfde culturele afkomst die contact leggen met de doelgroep, zo zicht krijgen op de tekorten van de doelgroep op de verschillende leefbaarheidgebieden en van daaruit begeleiden naar trajecten of voorzieningen op het gebied van onderwijs, inkomen, huisvesting, zorg en vrije tijd.

Het project heeft in 2006 in aangepaste vorm doorgang gevonden onder de noemer 'On Track Again II', welke is gericht op het ondersteunen van Antilliaanse jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 25 jaar bij de problemen die ze ondervinden. Bij On Track Again II zijn jongerenwerkers aan de slag gegaan met het doel de oververtegenwoordiging van jongeren met Arubaanse of Antilliaanse afkomst op het gebied van criminaliteit, werkloosheid en vroegtijdig schoolverlaat met 30 procent terug te brengen. De jongerenwerkers zijn van Antilliaanse afkomst of thuis in de Antilliaanse cultuur, ze spreken Papiamentu en zijn goed bekend met de Antilliaanse straatcultuur. Het soms graduele onderscheid tussen de jongerenwerker en de doelgroep is, hoe lastig en tijdrovend ook, mede bepalend voor het succes van het project. De jongerenwerkers hebben zich in de circuits begeven waar de doelgroep zich ophoudt, coffeeshops, barbershops, pleinen, velden, etc., hebben vertrouwenscontacten met de doelgroep opgebouwd en hebben op basis van signalen gekeken wat zij kunnen betekenen op diverse leefgebieden. De doelgroep blijkt vaak met meervoudige problematiek te kampen op leefgebieden als: huisvesting, financiën, werk/ school, sociaal functioneren, gezondheid, etc. Integraal is er dan gekeken wat er kan gebeuren om de problematiek terug te dringen. De jongerenwerker bewerkstelligd direct contact met de juiste instanties en brengt het hulpverleningsproces in versnelling. Door middel van een actieve vorm van bemoeizucht, bijvoorbeeld door te begeleiden bij het lezen van brieven of bij het nakomen van afspraken, wordt gepoogd de jongeren weer op het juiste pad te krijgen. De jongerenwerker blijft daarbij de jongeren actief volgen.

De doelstelling van On Track Again I is 'voorkomen dat jongens loverboys worden'. De doelen van On Track Again II zijn:

- De oververtegenwoordiging van Arubaanse/ Antilliaanse jongeren op het gebied van criminaliteit met 30 procent terugbrengen.
- De oververtegenwoordiging van Arubaanse/ Antilliaanse jongeren op het gebied van jeugdwerkloosheid met 30 procent terugbrengen.
- De oververtegenwoordiging van Arubaanse/ Antilliaanse jongeren op het gebied van voortijdig schoolverlaat met 50 procent terugbrengen.
- 150 Antilliaanse jongeren kennen bij naam, waarvan 105 jongeren duurzaam begeleiden.

De doelgroep van On Track Again II waren Arubaanse en Antilliaanse jongeren in Zwolle van 12-25 jaar, waarvan 40 procent meiden en 60 procent jongens.

On Track Again I is opgestart in 2004 en heeft tot juli 2005 geduurd. On Track Again II heeft gelopen van 1 januari 2006 tot 31 december 2008. Per 2009 zal On Track Again II geen project meer zijn, maar als reguliere voorziening worden opgenomen (in ieder geval tot 2017, doorgang daarna is afhankelijk van beschikbare financiële middelen).

5.1.3 Project Beeldvorming

Een tienerwerker van Stichting MeerWaarde heeft bepaalde gedragingen op bij jongeren opgemerkt, losbandigheid, verandering in kledingkeuze, de manier van dansen en de omgangsnorm, van waaruit is besloten tot een aanpak. Er is aangenomen dat op het gebied van seksualiteit jongeren en tieners door de media een verkeerd beeld van de realiteit voorgeschoteld krijgen. Om deze reden heeft MeerWaarde het project “Beeldvorming” opgezet.

Beeldvorming is een theaterproject waarin jongens en meiden uit de tweede klas van middelbare scholen in Haarlemmermeer in de klas in groepen van maximaal 30/ 40 leerlingen voorgelicht worden over de invloed van de muziek- en beeldcultuur waarin seks een consumptieartikel is geworden. Het project bestaat uit een theatervoorstelling, een nabespreking, lesmateriaal, een informatiefolder en website en een ouderavond.

De theatervoorstelling, met een spelduur van 45 minuten, vindt plaats in een kleine setting waarbij jonge acteurs onderwerpen behandelen als: ‘liefde’, ‘gebruik van internet’, ‘chatten’, ‘videoclips’, ‘fake modellenbureaus’, ‘loverboys’ en vooral ‘bewustwording van eigen grenzen’, ‘grenzen stellen’ en ‘eigen keuze’. Na afloop van de theatervoorstelling is er een nabespreking van nog eens 45 minuten. Deze wordt geleid door de projectcoördinator, geassisteerd door de acteurs. Hierbij wordt terug gekeken op de voorstelling en komen stellingen aan bod om een discussie op gang te zetten en leerlingen te laten nadenken over eigen grenzen. Tijdens deze nabespreking kunnen bepaalde situaties genoemd door leerlingen uitgespeeld worden met de acteurs. Na afloop ontvangen de leerlingen een informatieve folder die zowel dient als naslagwerk voor de behandelde thema’s alsmede belangrijke contactgegevens van instanties bevat waar men voor hulp of advies terecht kan. Daarnaast wordt voor het project een website ontwikkeld waar leerlingen naderhand terecht kunnen. Tevens ontvangt de school lesmateriaal aangaande het project, dit zijn opdrachten, gericht op vakken zoals drama, filosofie, schrijven, beeldende kunst, tekenen, handvaardigheid en maatschappijleer, die indien gewenst in de les gebruikt kunnen worden als voorbereiding op de theatervoorstelling of ter verdieping achteraf. Tot slot kan het programma op verzoek worden aangevuld met een ouderavond, waarin voorlichting wordt gegeven aan ouders van de leerlingen. Bij het gehele project dient een docent of mentor aanwezig te zijn, welke fungeert als later aanspreekpunt voor de leerlingen.

Doelstelling van het project is tieners met respect om te leren gaan met elkanders integriteit en grenzen en onderscheid te maken tussen fictie en realiteit. Ook docenten en ouders worden in dit project betrokken, ze worden zich bewust van de gevaren van de beeld- en muziekcultuur waaraan de kinderen worden blootgesteld. Beoogde effecten zijn:

- Tieners leren eigen en elanders standpunten kennen in zaken als liefde, seksualiteit en relaties.
- Tieners zijn preventief ingelicht over de gevaren van de hedendaagse beeldcultuur en leren onderscheid maken tussen fictie en realiteit.
- Tieners zijn zich bewust van het gedrag dat zij vertonen en de signalen die zij bewust en onbewust uitstralen.
- Tieners hebben meer respect voor eigen en elanders grenzen.
- Tieners vergroten de kennis over relaties, seksualiteit en liefde.
- De acteurs die voorlichting geven leren samenwerken en presenteren, en vergroten het zelfvertrouwen en verantwoordelijkheidsgevoel.
- Ouders en docenten zijn zich bewust van de gevaren van de muziek en beeldcultuur waaraan de kinderen blootgesteld worden en weten hiernaar te handelen.

Doelgroep zijn jongens en meiden van de tweede klas van middelbare scholen van alle opleidingsniveau's in Haarlemmermeer en omgeving.

De startdatum van het project is 1 juni 2008, hiervoor heeft al een pilot van zes voorstellingen plaatsgevonden op twee scholen, en het project zal in ieder geval één á twee jaar doorlopen. Getracht wordt in ieder geval voor 1 juni 2009 35 voorstellingen te geven waarbij gemiddeld 30/ 40 leerlingen aanwezig zullen zijn. Vooralsnog is het project eenmalig, er is hoop op structurele toepassing echter dit is afhankelijk van financiële mogelijkheden en de vraag die er bestaat vanuit scholen.

5.1.4 Stedelijk Mobiel Jongeren Team

Vanuit de gemeente Den Haag is opdracht gekomen tot het terugdringen van de overlast en hinder van samenscholende jongeren waarbij begin 2005 door Zebra, een welzijnsorganisatie voor brede maatschappelijke ondersteuning, een Mobiel Jongeren Team is ingezet in de Schilderswijk en Transvaal, welke per 1 juli 2006 is uitgebreid tot meerdere stadsdeelgebieden in Den Haag.

Het Stedelijk Mobiel Jongeren Team [SMJT] bestaat uit 11 jongerenwerkers met uiteenlopende etnische achtergronden, goed ontwikkelde agogische en communicatieve vaardigheden en bekendheid met de straattaal, positie en leefwereld van jongeren in de multiculturele Haagse samenlevingen. Op basis van opdrachten vanuit stadsdeelgemeenten komt het SMJT in actie als binnen een bepaald gebied door jongeren aanhoudend negatief ervaren gedrag wordt vertoond. De jongerenwerkers zullen in een periode van 6 maanden interventies plegen om de overlast terug te dringen. In een team van twee personen vindt allereerst, op de tijdstippen en locaties waar de jongeren overlast veroorzaken, observatie en signalering plaats ten einde een

doelgroepanalyse en omgevinganalyse te maken. Vervolgens wordt contact gelegd met de jongeren, omstanders en andere betrokkenen om door bemiddeling aansluiting te vormen tussen voorzieningen, netwerken, organisaties en buurtbewoners. Jongeren worden daarbij geregistreerd, door middel van een buurtanalyse en beschrijving op de acht leefgebieden (huisvesting, werk, scholing, thuissituatie, financiën, gezondheid, justitie en vrijetijdsbesteding). Er wordt een vertrouwensband opgebouwd met de jongeren om van daaruit de problematiek aan te pakken. De aanpak kan hierbij variëren van het beperken van de overlast tot doorverwijzing naar de hulpverlening. Vanuit informele gesprekken kan een jongere worden uitgenodigd tot een intake. Deze vindt plaats op vrijwillige basis, waarbij kan worden gekeken naar een hulpaanbod. SMJT treedt daarbij op als coach en verwijst jongeren eventueel door naar vervolgtrajecten binnen hulpverlening en het reguliere aanbod van welzijn, sport en recreatie. Door begeleiding, motivatie en stimulatie tracht SMJT uitval bij het hulpverleningstraject te voorkomen.

De doelstellingen van SMJT variëren per opdracht en worden samengesteld in samenspraak met stadsdeelgebieden. De algemene doelstellingen van SMJT zijn:

- Preventieve inzet ter voorkoming en daadwerkelijk terugdringen van overlast door jongeren op en rondom plekken die dreigen uit te groeien tot hotspot/ probleemplaatsen.
- Bevorderen van mogelijkheden en kansen voor jongeren m.b.t. het toekomstperspectief.
- Leefbaarheid verbeteren m.b.t. ervaringen en belevingen aangaande jongeren.
- Het stimuleren en motiveren van jongeren om hulpverleningstrajecten positief af te sluiten.
- Het zelfvertrouwen van de jongeren vergroten en de zelfredzaamheid bevorderen.

Doelgroep van SMJT zijn jongeren van 0 tot 24 jaar (met het accent op 12 tot 24 jaar) in de Den Haagse stadsdeelgebieden (Centrum, LAAK, Ypenburg, Scheveningen, IMAR) die worden ervaren als overlastgevend, behorend tot de risicogroep (van meelopers tot jongeren die afglijden naar criminaliteit) en die zelfstandig hulpzoekend zijn of worden doorverwezen. Secundaire doelgroep zijn de ouders van de jongeren die hulp geboden wordt voor gedragscorrectie.

Het project is 2005 op kleine schaal van start gegaan, in 2006 stedelijk geworden en wordt sindsdien structureel toegepast.

5.1.5 Taskforce Aanpak Loverboys

Uit de ketenaanpak jeugdprostitutie in Eindhoven, waarbij veel aandacht is voor preventie, signalering en hulpverlening, is gebleken dat er in veel gevallen strafrechtelijk weinig aan de problematiek kan worden gedaan. Er is een leemte opgevallen betreft de aanpak van daders. Dit heeft geleid tot het besluit om een preventieve aanpak te ontwikkelen voor jongens die op dit gebied grensoverschrijdend bezig zijn.

In de Taskforce Loverboys wordt gepoogd in een zo vroeg mogelijk stadium loverboys op te sporen. Het gaat daarbij niet om jongens die al als loverboy actief zijn, maar om jongens die risicogedrag vertonen. De aanpak hierbij is 'preventieve bemoeizucht', waarbij de nadruk ligt op het tegenhouden en ontmoedigen van mogelijke daders.

Vanuit de ketenaanpak jeugdprostitutie kunnen via een meldpunt signalen binnenkomen van jeugdprostitutie. Die signalen worden bij het meldpunt verzameld en doorgegeven aan de zorgcoördinator jeugdprostitutie. Deze neemt contact op met betrokkenen en inventariseert de problematiek en de benodigde hulpverlening. Dit wordt besproken met de politie, waar ook vermoedens en meldingen vandaan kunnen komen, in een 'casusoverleg jeugdprostitutie'. Het casusoverleg jeugdprostitutie vindt maandelijks plaats in Veiligheidshuis Eindhoven, waarbij wordt gekeken naar hulpverlening voor betrokken meisjes en wanneer er sprake is van een potentiële dader wordt gekeken naar mogelijkheden op het gebied van aangifte en strafvervolgning. Indien er een dader in zicht is, vindt binnen vier weken door de politie een vooronderzoek plaats naar de dader. De politie besluit vervolgens in overleg met het OM of kan worden overgegaan tot strafrechtelijke vervolging, opsporingsonderzoek team mensenhandel, of dat een casus door kan naar de Taskforce. Besluit tot de Taskforce is afhankelijk van de veiligheid van het mogelijk slachtoffer en melder, en vereist dat lopende of geplande politieonderzoeken niet verstoord mogen worden. Wanneer wordt besloten tot de Taskforce wordt de dader in het casusoverleg van de Taskforce besproken, van waaruit bij voldoende geloofwaardige of ernstige signalen besloten kan worden tot het uitnodigen van een jongen op het politiebureau. Daar vindt een waarschuwingsgesprek plaats, onder aanwezigheid van iemand van de Taskforce en de buurtbrigadier. Hierin wordt de jongen stevig toegesproken over de vermoedens van loverboyactiviteiten, mogelijke strafrechtelijke gevolgen hiervan en de noodzaak van onmiddellijke beëindiging van activiteiten. Door middel van dwingende aandacht voor de potentiële dader moet worden voorkomen dat hij zich ontwikkelt tot loverboy. Vooralsnog bestaat de Taskforce uit een eenmalig waarschuwingsgesprek, daarna wordt de jongen door de buurtbrigadier in de gaten gehouden.

Er is geen concreet geformuleerde doelstelling vastgelegd, gesteld kan worden dat de Taskforce zich hoofdzakelijk richt op het tegenhouden en het ontmoedigen van potentiële loverboys en daarnaast inzicht verschaft in de problematiek en helpt voorkomen dat meisjes in de gedwongen prostitutie terechtkomen.

Doelgroep van de interventie zijn jongens die zich in de regio Eindhoven ontwikkelen tot potentiële loverboys, waar vanuit vermoedens blijkt dat zij zich bezighouden met grensoverschrijdend gedrag en minderjarige meiden, tot 23 jaar, in de prostitutie proberen te brengen.

Het project is eind 2007 van start gegaan en zal in ieder geval tot eind 2009 duren. Doorgang hierna zal afhankelijk zijn van de ontwikkeling van de methodiek, het aantal signalen/ casussen en een gevoel van effectiviteit.

5.2 Theoretische onderbouwing, overdraagbaarheid en evaluatie

Om de effectiviteit van interventies te kunnen beoordelen is stilgestaan bij de theoretische onderbouwing van methodieken (§5.2.1), de mate waarin interventies overdraagbaar zijn (§5.2.2) en tot op welke hoogte procesevaluatie en effectevaluatie heeft plaatsgevonden (§5.2.3). Een overzicht hiervan is terug te vinden in 'Tabel 5.1 Theoretische onderbouwing, overdraagbaarheid en evaluatie bij dadergerichte interventies'.

Tabel 5.1 Theoretische onderbouwing, overdraagbaarheid en evaluatie dadergerichte interventies

	Leerstraf Seksualiteit	On Track Again II	Project Beeld- vorming	Stedelijk Mobiel Jongeren Team	Taskforce Aanpak Loverboys
Theoretisch onderbouwd	•				
Overdraagbaar	•	•			
Procesevaluatie	•	•	•	•	•
Effectevaluatie					

5.2.1 Theoretische onderbouwing

Bij één van de vijf interventies, de Leerstraf Seksualiteit, is theoretische onderbouwing van de methodiek expliciet vermeld. De Leerstraf Seksualiteit bestaat uit een training, geconstrueerd uit elementen en technieken van de cognitieve gedragstherapie, waarbij vanuit internationaal onderzoek wordt aangenomen dat de cognitieve gedragstherapie voor zedendaders de beste methode is.

Bij de overige vier interventies is theoretische onderbouwing van methodieken niet expliciet vermeld. Bij deze interventies is vooraf geen onderzoek verricht om de methodiekkeuzes te onderbouwen en er zijn vrijwel geen theoretische modellen of aannames gebruikt voor het opzetten van de interventie. Impliciet kan wel worden aangenomen dat de interventies op bestaande methodieken gebaseerd zijn of gebruik maken van bestaande methodes. Bij On Track Again II en het Stedelijk Mobiel Jongeren Team kunnen de methodes 'Out-reach', 'Er Op Af' en 'Vindplaatsgericht werken' geïdentificeerd worden, welke vaker toegepast worden in het maatschappelijk werk. De methode van Project Beeldvorming kan als 'Education Entertainment' bestempeld worden. Tevens is er zowel door Project Beeldvorming als door On Track Again II gebruik gemaakt van 'Peer Education'.

Tot slot kan de Taskforce geassocieerd worden met 'Fear Appeal' en de methode 'Tegenhouden', welke vaker wordt toegepast door politie.

Resumerend kan gesteld worden dat de methodieken bij vier van de vijf interventies niet expliciet theoretische onderbouwd zijn. Vaak zijn de interventies wel gebaseerd op enkele elementen of technieken vanuit bestaande methodieken, echter veelal heeft er geen vooronderzoek plaatsgevonden bij de ontwikkeling van de interventies en het is dan ook onbekend of de gebruikte methodieken bij de genoemde problematiek en doelgroep het gewenste effect zullen bewerkstelligen.

5.2.2 Overdraagbaarheid

Bij twee interventies is de methodiek overdraagbaar. De methodiek van Leerstraf Seksualiteit is zodanig vastgelegd, met een handboek, draaiboek, methodiekboek en reader, dat deze overdraagbaar is en ook het project On Track Again II is gedocumenteerd zodat deze overdraagbaar is en zelfs al wordt overgenomen door de gemeente Apeldoorn.

De methodieken van de overige interventies zijn niet dusdanig gedocumenteerd zodat deze overdraagbaar zijn. Het Project Beeldvorming zou wel gespeeld kunnen worden op diverse locaties, echter overname van het project is volgens de projectcoördinator niet mogelijk aangezien het script van de theatervoorstelling berust op de eigen ervaringen en inbreng van de acteurs en er bovendien geen protocol of handleiding beschikbaar is voor overname van de interventie. De werkwijze van het Stedelijk Mobiel Jongeren Team is globaal vastgelegd en zou in die zin kunnen worden overgedragen, de methode is volgens de projectcoördinator echter afhankelijk van de jongerenwerkers in kwestie en het is dan ook de vraag of de methode daadwerkelijk elders zou kunnen worden toegepast. Tot slot is de interventie Taskforce Aanpak Loverboys volgens de projectcoördinator wellicht wel overdraagbaar echter een degelijk gedocumenteerde methodiek is nog niet beschikbaar, wel heeft een congres plaatsgevonden waarin de methodiek is toegelicht.

Over het algemeen kan worden aangenomen dat de interventies wel globale methodiekomschrijvingen hebben vastgelegd, maar ze niet allen dusdanig gedocumenteerd zijn dat ze gemakkelijk overdraagbaar zijn.

5.2.3 Evaluatie

Er is per interventie gekeken of er effectevaluatie en procesevaluatie heeft plaatsgevonden. Een wetenschappelijk gefundeerde effectevaluatie kan bij geen van de projecten worden gevonden. Veelal wordt er te kennen gegeven dat er naar eigen bevindingen en ervaringen wordt gekeken bij

het uitvoeren van de interventie, echter een effectmeting heeft vaak niet plaatsgevonden gezien de complexiteit van een dergelijk onderzoek. Alle vijf de interventies passen wel procesevaluatie toe.

De Leerstraf Seksualiteit geeft te kennen na elke bijeenkomst verslag te leggen, een evaluatierapport te maken en de leerdoelen die in het begin van de training zijn vastgesteld te evalueren. Daarnaast heeft in 2002 een programma-evaluatie plaatsgevonden, waarin de professionaliteit hoog scoort, blijkt het uitvalpercentage slechts vijf procent en ervaren de betrokkenen de leerstraf seksualiteit als een nuttige en zinvolle straf voor jeugdige zedendelinquenten.

‘On Track Again I’ is geëvalueerd in de eindrapportage van ‘Plan van aanpak Loverboys 2003-2005’. Hieruit blijkt dat in totaal met 63 mannen en vrouwen contact is gelegd, welke in totaal hebben geleid tot 159 verwijzingen op diverse leefgebieden. Daarbij zijn een aantal ontwikkelingen gesignaleerd: er is meer diversiteit in etniciteit van loverboys, gebrek aan aansluiting bij de Nederlandse samenleving is een risicofactor en er is onderscheid waarneembaar tussen mannen die door een gebrek aan perspectief in de criminaliteit afglijden en mannen die in korte tijd zoveel mogelijk geld willen verdienen met criminele activiteiten, slechts de eerste groep lijkt te bereiken via preventie. Bij ‘On Track Again II’ heeft er acht keer per jaar een overleg met de ketenpartners, elk kwartaal overleg over de ontwikkeling van de infrastructuur in de maatschappelijke sector en elk jaar een eindevaluatie plaatsgevonden. In januari 2009 heeft evaluatieonderzoek van On Track Again II plaatsgevonden, de doelstelling over het aantal te benaderen jongeren is daarbij te gecontroleerd, echter het procentueel terugbrengen van de problematiek is moeilijk te evalueren aangezien er geen beginmeting beschikbaar is.

Bij het Project Beeldvorming is vooraf een pilot uitgevoerd en tussentijds heeft de projectcoördinator overleg met regie, acteurs, scholen en stichting MeerWaarde.

Het Stedelijk Mobiel Jongeren Team heeft tweewekelijkse verslaglegging naar samenwerkingspartners en voert kwartaalrapportages en jaarrapportages uit. Vanuit evaluatie van het jaar 2008 is naar voren gekomen dat er met 830 jongeren contact is gelegd van waaruit 299 verwijzingen hebben plaatsgevonden.

Bij de Taskforce Aanpak Loverboys heeft, naast casusregistratie, tussentijds een evaluatie plaatsgevonden die bestond uit het ondervragen van de ketenpartners naar de ervaringen met de ontwikkeling van de Taskforce. Hieruit is naar voren gekomen dat het moeilijk is om voldoende signalen binnen te krijgen, politie, OM en jongerenwerkers behoudend zijn in het afgeven van signalen en het meldpunt wellicht niet toereikend genoeg is.

Ofschoon alle interventies procesevaluatie toepassen, kan er geconcludeerd worden dat effectevaluatie nauwelijks heeft plaatsgevonden en er derhalve helaas weinig gezegd kan worden over de successen van dergelijke interventies.

5.3 Preffi-beoordeling

De resultaten van Preffi staan vermeld in ‘Tabel 5.2 Preffi-beoordeling dadergerichte interventies’.

Tabel 5.2 Preffi-beoordeling dadergerichte interventies

	Leerstraf Seksualiteit	On Track Again II	Project Beeld- vorming	Stedelijk Mobiel Jongeren Team	Taskforce Aanpak Loverboys
<i>Cluster 1 Randvoorwaarden en haalbaarheid</i>					
1.1 Draagvlak	Sterk	Sterk	Sterk	Sterk	Sterk
1.2 Capaciteit	Sterk	Matig	Matig	Matig	Matig
1.3.a Expertise en eigenschappen van de projectleider	Sterk	Sterk	Sterk	Sterk	Sterk
1.3.b Aandachtspunten voor sturing	Sterk	Matig	Matig	Sterk	Matig
<i>Cluster 2 Probleemanalyse</i>					
2.1 Aard, omvang en ernst van het probleem	Sterk	Sterk	Zwak	Matig	Zwak
2.2 Spreiding van het probleem	Sterk	Matig	Zwak	Sterk	Zwak
2.3 Hoe zien de verschillende betrokkenen het probleem	Sterk	Sterk	Zwak	Sterk	Zwak
<i>Cluster 3 Determinanten van (psychische) problematiek, gedrag en omgeving</i>					
3.1 Theoretische model	Matig	Zwak	Zwak	Zwak	Zwak
3.2 Bijdrage van determinanten aan psychische problematiek, gedrag of omgevingsfactor	Matig	Matig	Zwak	Matig	Zwak
3.3 Beïnvloedbaarheid van de determinanten	Matig	Matig	Matig	Matig	Zwak
3.4 Prioritering en keuze	Matig	Matig	Zwak	Matig	Zwak
<i>Cluster 4 Doelgroep</i>					
4.1 Algemene en demografische kenmerken van de doelgroep	Sterk	Matig	Zwak	Matig	Zwak
4.2 Motivatie en mogelijkheden van de doelgroep	Matig	Zwak	Zwak	Matig	Zwak
4.3 Bereikbaarheid van de doelgroep	Sterk	Sterk	Sterk	Sterk	Matig
<i>Cluster 5 Doelen</i>					
5.1 Doelen sluiten aan op analyse	Matig	Matig	Matig	Matig	Zwak
5.2 Doelen zijn specifiek, tijdgebonden en meetbaar	Matig	Sterk	Matig	Matig	Zwak
5.3 Doelen zijn aanvaardbaar	Sterk	Matig	Sterk	Sterk	Matig
5.4 Doelen zijn haalbaar	Matig	Zwak	Zwak	Zwak	Zwak
<i>Cluster 6 Interventieontwikkeling</i>					
6.1.a Afstemming van de interventiemethoden op doelen en doelgroepen	Sterk	Matig	Matig	Matig	Matig
6.1.b Eerdere ervaringen met de interventiemethode	Sterk	Sterk	Sterk	Sterk	Zwak
6.2.a Duur en intensiteit van de interventie	Zwak	Zwak	Zwak	Zwak	Zwak
6.2.b Timing van de interventie	Matig	Zwak	Zwak	Matig	Zwak
6.3.a Participatie van de doelgroep	Matig	Matig	Matig	Zwak	Zwak
6.3.b Afstemming op de ‘cultuur’	Sterk	Sterk	Sterk	Sterk	Zwak
6.4 Effectieve technieken	Sterk	Sterk	Sterk	Sterk	Zwak
6.5.a Afstemming op intermediaire doelgroepen	Sterk	Sterk	Sterk	Sterk	Sterk
6.5.b Kenmerken van de implementeerbaarheid van de interventies	NB	NB	NB	NB	NB
6.6 Samenhang tussen interventies/ activiteiten	Sterk	Sterk	Sterk	Sterk	Matig
6.7 Pretest	NB	NB	Sterk	Sterk	NB
<i>Cluster 7 Implementatie</i>					
7.1.a Wijze van implementeren: top down en/of bottom-up	NB	NB	NB	NB	NB
7.1.b Afstemmen van implementatie-interventies op intermediairen	NB	NB	NB	NB	NB
7.1.c Geschiktheid van de aanbieder voor intermediairen	NB	NB	NB	NB	NB
7.2 Monitoren en genereren van feedback	Sterk	Sterk	Sterk	Sterk	Sterk
7.3 Inbedden in een bestaande structuur	Sterk	Matig	Zwak	Sterk	Matig
<i>Cluster 8 Evaluatie</i>					
8.1 Duidelijkheid en overeenstemming over uitgangspunten van de evaluatie	Matig	Matig	Zwak	Matig	Matig
8.2 Procesevaluatie	Sterk	Matig	Matig	Matig	Matig
8.3.a Is (of wordt) er een verandering gemeten?	Matig	Matig	Zwak	Matig	Zwak
8.3.b Is aannemelijk dat de verandering is teweeggebracht door de interventie?	NB	NB	NB	NB	NB
8.4 Feedback aan anderen	NB	NB	NB	NB	NB

NB= niet beoordeelbaar

Het is hierbij van belang in acht te nemen dat de Preffi 2.0 is afgenomen op basis van projectomschrijvingen, beschikbaar materiaal en antwoorden op het interviewschema. Het interviewschema is gebaseerd op de Preffi, echter de Preffi-criteria zijn niet letterlijk met de projectleiders doorgenomen. Achterswaardig daarbij is te weten dat Preffi een diagnostisch kwaliteitsinstrument is welke, op basis van beoordeling, stimuleert tot het benoemen van verbeterpunten, geen enkel project zal 'sterk' kunnen scoren op alle criteria en niet alles is haalbaar.

Dit in het achterhoofd houdend, kan gesteld worden dat vrijwel alle interventies redelijk tot goed scoren op cluster 1, 'randvoorwaarden en haalbaarheid', op cluster 6, 'interventieontwikkeling' (met uitzondering van de interventie 'Taskforce Aanpak Loverboys' welke hier zeer slecht scoort) en op cluster 7, 'implementatie'. Over het algemeen scoren de interventies matig op cluster 4, 'doelgroep', en op cluster 5, 'doelen'. Op cluster 2, 'probleemanalyse' scoren de interventies 'Leerstraf Seksualiteit', 'On Track Again II' en 'Stedelijk Mobiel Jongeren Team' goed, terwijl de interventies 'Project Beeldvorming' en 'Taskforce Aanpak Loverboys' hier heel slecht scoren. Bijna alle interventies scoren zwak op cluster 3, 'determinanten van (psychische) problematiek, gedrag en omgeving', en op cluster 8, 'evaluatie'.

Er kan worden aangenomen dat de ontwikkeling en implementatie bij interventies veelal goed is, maar dat er voor de interventies verbetermogelijkheden zijn op de clusters 'doelen', 'doelgroep', 'determinanten van (psychische) problematiek, gedrag en omgeving' en 'evaluatie'.

5.4 Conclusies

De aanleiding voor interventieontwikkeling komt vaak voort uit een probleemconstatering en de wens van een instantie om een aanpak. De werkwijze van de interventies is uiteenlopend, de interventies hebben zich vanuit een verschillende aanpak op de problematiek gericht. De doelen zijn niet altijd specifiek en meetbaar. Daarbij heeft slechts één interventie zich op de doelgroep 'potentiële loverboys' gericht, de overige interventies zijn echter wel zodanig ingericht dat zij ook zouden kunnen bijdragen aan het voorkomen van loverboyproblematiek. De duur van de interventies is uiteenlopend, enkele interventies zijn structureel ingebed en andere interventies zijn van tijdelijke aard.

Vaak zijn de interventies wel gebaseerd op enkele elementen of technieken vanuit bestaande methodieken, echter veelal zijn de interventies niet expliciet theoretisch onderbouwd. De interventies hebben wel globaal methodiekomschrijvingen vastgelegd, maar zijn niet allen dusdanig gedocumenteerd dat ze overdraagbaar zijn. Verder is bij alle interventies procesevaluatie toegepast, echter effectevaluatie heeft nauwelijks plaatsgevonden.

Ten slotte blijkt vanuit de Preffi dat de interventies goed scoren op 'randvoorwaarden en haalbaarheid', 'interventieontwikkeling' en 'implementatie', maar verbeteringen mogelijk zijn op 'doelen', 'doelgroep', 'determinanten van (psychische) problematiek, gedrag en omgeving' en 'evaluatie'.

6. Discussie

De loverboyprojecten die uit de kwantitatieve inventarisatie naar voren zijn gekomen blijken conform de verwachting vooral incidentele projecten met een preventieve aanpak, gericht op voorlichting, met als doelgroep 'risicomeiden', 'slachtoffers' en 'scholen'. In dit hoofdstuk worden de conclusies, aandachtspunten en aanbeveling gegeven bij 'Interventietype' (§6.1), 'Methode' (§6.2), 'Doelgroep' (§6.3), 'Initiatiefnemer en samenwerkingspartners' (§6.4), 'Projectduur' (§6.5), 'Theoretische onderbouwing' (§6.6), 'Overdraagbaarheid' (§6.7), 'Evaluatie' (§6.8), 'Preffibeoordeling' (§6.9), 'Lege projecten' (§6.10) en worden deze nogmaals geresumeerd in 'Conclusies' (§6.11).

6.1 Interventietype

Meer dan de helft van de projecten heeft zich met repressie bezig gehouden en vrijwel alle projecten zijn gericht op preventie. Deze brede inzet op preventie is wenselijk aangezien repressie moeilijk is. Het is erg lastig slachtoffers uit een loverboysituatie te halen (Ministerie van Justitie, 2004) en strafrechtelijk optreden tegen loverboys is eveneens moeilijk (Bovenkerk & Boone, 2006).

Een criminele gebeurtenis, als loverboyproblematiek, is het resultaat van een combinatie van drie noodzakelijke voorwaarden: een gemotiveerde dader, een aantrekkelijk doelwit en onvoldoende toezicht (Smit, 2001). Door te beletten dat deze voorwaarden zich voordoen, heeft een preventieve aanpak het voordeel dat het de problematiek helpt te voorkomen voordat deze kan ontstaan.

Het is dan ook aanbevolen bij loverboyproblematiek zich te blijven richten op een preventieve aanpak, waarbij preventie een brede invalshoek dient te hebben, breed ingezet moet worden en dient aan te sluiten bij de leefwereld van de doelgroep (TransAct, 2006). Aldus TransAct (2006) is preventie breed ingezet wanneer aandacht is voor verschillende doelgroepen en heeft preventie een brede invalshoek wanneer men zich richt op het voorkomen van misbruikrelaties in heel zijn verscheidenheid, dus naast jeugdprostitutie ook gericht op het voorkomen van groepsverkrachtingen, relatiegeweld en seksueel misbruik.

Aanbevelingen:

- Preventieve aanpak.
- Brede invalshoek (misbruikrelaties in heel zijn verscheidenheid).
- Breed ingezet (doelgroepdiversiteit).
- Aansluiting bij de leefwereld van de doelgroep.

6.2 Methode

De methode die interventies toepassen is vrijwel altijd ‘voorlichting’. Echter over de effecten van voorlichting bij loverboyproblematiek is voorsnog weinig bekend (Bovenkerk & Pronk, 2007). Het is goed dat er actie wordt ondernomen om de loverboyproblematiek tegen te gaan, de vraag blijft desondanks in hoeverre een interventie zoals de verspreiding van een informatiefolder dusdanige invloed heeft om meiden weerbaar te maken voor loverboys. Zoals uit achtergrondkenmerken blijkt is het loverboyfenomeen een complexe problematiek voortkomend uit een specifiek slachtoffer- en daderprofiel waaraan diverse determinanten ten grondslag liggen. Naast dat het betwistbaar is of voorlichting als middel “zwaar” genoeg is om deze determinanten aan te pakken en gedragsverandering te bewerkstelligen, kan voorlichting wellicht ook andere effecten hebben dan gewenst. Hierdoor vormen (risico)meiden zich wellicht een te clichébeeld van loverboys waarbij ze het verband naar de echte situatie niet maken, of brengt het zelfs jongemannen op ideeën. Als gevaar van voorlichting noemen Bovenkerk et al. (2006) de situatie waarbij een geconstrueerde scène uit de Telefilm ‘Loverboy’, waarin een loverboy een meisje ronselt door haar in een winkel aan te spreken en kleding voor haar te kopen, door jongens als methode is overgenomen in de werkelijkheid.

Indien men voorlichting wil blijven toepassen zijn er een aantal factoren te noemen die de effectiviteit van voorlichting bij loverboyproblematiek ten goede zouden komen. Ten eerste dient er aandacht te zijn voor de samenhang tussen gevoeligheid voor prostitutieronseling en ideeën over seksualiteit en relaties (Venicz & Vanwesenbeeck, 1998). Ten tweede dient men rekening te houden met de samenhang tussen mediagebruik en seksueel gedrag (Bovenkerk et al., 2006). Ten derde is het aanbevolen de mogelijke gevolgen van ongewenst gedrag door ervaringsdeskundigen te laten voorlichten (Venicz & Vanwesenbeeck, 1998). Daarnaast is er meer kans van slagen wanneer er reeds op vroege leeftijd aandacht wordt besteed aan relationele en seksuele vorming, er aandacht is voor het bevorderen van seksegelijkwaardigheid en er wordt gewerkt met effectief gebleken lespakketten gericht op attitudes, sociale normen en vaardigheden en preventie van seksueel geweld (Kramer, Janssens, Çinibulak & Cense, 2007).

Niettemin zijn de effecten van voorlichting niet eenduidig te veronderstellen en is het van belang dat er voorzichtig wordt omgesprongen met de inzet van dergelijke interventies en er eerst gedegen effectiviteitonderzoek plaatsvindt. Ondanks de complexiteit van een effectiviteitsmeting is het noodzakelijk dat er evaluatieonderzoek wordt uitgevoerd naar de werkzaamheid van dergelijke interventies bij deze doelgroep en problematiek. De condities waaronder voorlichtingsprogramma’s bij loverboyproblematiek het gewenste resultaat opleveren zouden zo snel mogelijk onderzocht moeten worden (Bovenkerk & Pronk, 2007).

Daarnaast zou er gekeken kunnen worden naar andere methoden voor de aanpak van loverboyproblematiek. Te denken valt bijvoorbeeld aan: trainingen om de eigenwaarde en weerbaarheid van meiden te vergroten zodat ze minder vatbaar zijn voor loverboys (Bovenkerk et al., 2006; Schwarze et al., 2006), scholing en kansen op de arbeidsmarkt om perspectief te bieden voor jongeren die zich anders tot delinquenten ontwikkelen (Bovenkerk et al., 2006), trainingen of arbeidskansen aan first-offenders of jonge criminelen zodat zij het criminele gedrag niet gaan uitbreiden tot loverboypraktijken, training van potentiële signaleerders (Repetur, 2006, Van Dijke & Terpstra, 2005) of controle bij rekruteringsplaatsen zodat loverboys minder makkelijk contact kunnen leggen met een meisje (Bovenkerk et al., 2006). Gedegen onderzoek naar geschikte methodes voor de aanpak van loverboyproblematiek is wenselijk.

Aanbevelingen:

- Onderzoek verrichten naar geschikte methodes voor de aanpak van loverboyproblematiek.
- Effectiviteitsmeting van huidige voorlichtingprogramma's.

6.3 Doelgroep

Als doelgroepen zijn vooral 'risicomeiden', 'slachtoffers' en 'scholen' naar voren gekomen.

Bij de keuze voor 'scholen' dient in acht te worden genomen dat schoolverzuim en voortijdig schoolverlaat tot de risicofactoren bij het slachtoffer- en daderprofiel behoren (Bovenkerk et al., 2004; Van Dijke & Terpstra, 2005; Repetur, 2006) en een aanpak derhalve niet alleen op scholen zou moeten richten.

De keuze voor 'risicomeiden' en 'slachtoffers' laat een duidelijke aanpak vanuit de slachtofferkant zien en draagt bij aan het weerbaar maken van potentiële slachtoffers, bemoeilijkt daarmee loverboys om meiden te ronselen en helpt derhalve de problematiek te voorkomen.

De keuze voor verschillende doelgroepen is wenselijk, echter de daderkant is tot nu toe onderbelicht gebleven. Dit terwijl de aanpak van loverboyproblematiek nog preventiever zou kunnen plaatsvinden door niet alleen te trachten slachtoffers te voorkomen, maar door tevens te voorkomen dat jongemannen zich tot dader ontwikkelen.

Ondanks de verwachting dat er weinig dadergerichte preventieprojecten zouden zijn, is het aantal projecten dat zich enigszins op daderpreventie bij loverboyproblematiek richt wel erg summier te noemen. De weinige dadergerichte projecten die uit de inventarisatie naar voren zijn gekomen bestaan vaak uit de justitiële politieprocedure van strafrechtelijke vervolging van loverboys. Van de vijf projecten, 'Leerstraf seksualiteit', 'On Track Again II', 'Project Beeldvorming', 'Stedelijk

Mobiel Jongeren Team' en 'Taskforce Aanpak Loverboys', die voor interviewafname zijn geselecteerd is maar één project specifiek ontwikkeld voor de doelgroep 'potentiële loverboys'.

Het is dan ook aanbevolen bij interventieontwikkeling deze doelgroep in overweging te nemen. Er kan hierbij rekening worden gehouden met de kenmerken uit het daderprofiel van de loverboy (§2.8): 20 tot 30 jaar, tweede generatie migrant, lage/ niet afgeronde opleiding, weinig toekomstperspectief, crimineel verleden, contact met andere loverboys, materieel vertoon, sociaal vaardig, weinig respect/ inlevingsvermogen ten aanzien van vrouwen, weinig schuldgevoelens/ externe locus of control, waargenomen hoge voordelen en lage risico's ten aanzien van loverboyactiviteiten, waargenomen statusverwerving bij loverboypraktijken en waargenomen makkelijkheid van het uitvoeren van loverboyactiviteiten.

Deze risicofactoren kunnen een ingang vormen bij de aanpak van loverboyproblematiek. Zoals uit de kwalitatieve inventarisatie naar voren is gekomen zijn er interventies te ontwikkelen die inspelen op risicofactoren en daarmee vroegtijdig de ontwikkeling van loverboyproblematiek kunnen inperken. Te denken valt aan de projecten Leerstraf Seksualiteit en Project Beeldvorming die zich richten op de inlevingsvermogens, attitudes, normen en waarden van jongeren, of de interventies On Track Again II en het Stedelijk Mobiel Jongeren Team die inspelen op het toekomstperspectief van jongeren door het aanbrengen van verbeteringen op diverse leefgebieden. Het is van belang dat dergelijke projecten zich blijven ontwikkelen en dat er voor de aanpak van loverboyproblematiek nog meer wordt gekeken naar genoemde risicofactoren en mogelijke methoden en strategieën die hierbij zouden kunnen aansluiten.

Bij de toepassing van interventies gericht op het daderprofiel dient echter wel rekening te worden gehouden dat deze veelal berust op het onderzoek van Van Dijke en Terpstra (2005) waarbij strafrechtelijk vervolgte loverboys werden geïnterviewd. Om gefundeerde uitspraken te doen is deze analyse nog te beperkt en is nader onderzoek benodigd (Van Dijke & Terpstra, 2005).

Naast de daderkant zijn er nog andere doelgroepen te onderscheiden bij de aanpak van loverboyproblematiek. Te denken valt aan: deskundigen (Repetur, 2006; Van Dijke & Terpstra, 2005), docenten (Transact, 2006), leerplichtambtenaren (TransAct, 2006), ouders (Van Dijke & Terpstra, 2005), potentiële signaleerders (Repetur, 2006, Van Dijke & Terpstra, 2005), licht verstandelijk gehandicapten (Bovenkerk et al., 2004; NRM, 2007; Repetur, 2005), zwerv- en thuisloze jongeren (ECPAT Nederland, 2003), Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers (ECPAT Nederland, 2003; Venicz & Vanwesenbeeck, 1998), leidersfiguren in de etnische gemeenschappen waar loverboys uit kunnen voortkomen (Bovenkerk & Pronk, 2007, Terpstra et al., 2005) en klanten van minderjarige prostituees (TransAct, 2006).

Om te komen tot een adequate voorlichting en preventie is informatie over de achtergronden van slachtoffers en daders essentieel (Ministerie van Justitie, 2004), onderzoek naar interventiemogelijkheden en achtergronden bij diverse doelgroepen is dan ook wenselijk.

Aanbevelingen:

- Doelgroepdiversiteit.
- Vervolgonderzoek verrichten op het daderprofiel.
- Ontwikkeling van een dadergerichte aanpak.

6.4 Initiatiefnemer en samenwerkingspartners

Bijna alle gemeenten, 36 van de 41, hebben te kennen gegeven loverboyprojecten uit te voeren of uitgevoerd te hebben of verwezen hiervoor naar andere instanties in de gemeente die projecten uitvoeren. De meeste projecten bestaan uit een plaatselijke aanpak waarbij is samengewerkt met meerdere partijen. Voordeel hiervan is de mogelijkheid in te spelen op de kennisbasis van lokale instanties. Effectieve preventie vereist immers de betrokkenheid van meerdere partijen (ECPAT International, 2006).

Ongunstig is het gebrek aan kennisoverdracht bij de aanpak van loverboyproblematiek tussen de Nederlandse gemeenten onderling. Hierdoor zijn soms tijd en middelen besteed aan een interventieontwikkeling terwijl elders in het land al een soortgelijke interventie bestaat.

Aangezien loverboys binnen verschillende gemeenten opereren (Van Dijke & Terpstra, 2005) heeft een plaatselijke aanpak tevens als gevaar dat loverboys zich van de ene gemeente naar de andere gemeente kunnen verkassen en de problematiek daarmee niet verdwijnt maar zich verplaatst.

Transact (2006) stelt dat de middelen die nodig zijn voor een effectieve aanpak van jeugdprostitutie per gemeente verschillen en niet alleen afhangen van de gekozen aanpak, maar ook van de aanwezige deskundigheid in de gemeente of regio en het derhalve noodzakelijk is dat de problematiek op regionaal, provinciaal en een landelijk niveau onderkend en aangepakt wordt. Aldus Repetur (2006) zou de Nederlandse overheid een gemeentelijke aanpak moeten bewerkstelligen, geld en deskundigen beschikbaar moeten stellen, informatie moeten bieden en zouden de diverse regionale aanpakken op provinciaal niveau op elkaar afgestemd moeten worden.

Het is wenselijk dat er onderzoek plaatsvindt naar de mogelijkheden van een gestructureerde aanpak bij loverboyproblematiek. Aangezien gemeenten vaak deel uit maken van een loverboyproject, zouden zij op plaatselijk niveau als coördinatoren kunnen dienen. Echter voor de

toepassing van een gestructureerde aanpak op gemeentelijk, regionaal, provinciaal of landelijk niveau is onderzoek nodig om te bepalen wat de meest werkzame constructie zou zijn.

Aanbevelingen:

- Gestructureerde aanpak.
- Onderzoek verrichten naar de mogelijkheden van een algemeen beleid op regionaal, provinciaal of landelijk niveau.

6.5 Projectduur

Weinig projecten worden structureel uitgevoerd, de meeste projecten zijn tijdelijk van aard. Dit incidentele karakter van de meeste interventies is nadelig aangezien de problematiek hiermee slechts tijdelijk wordt aangepakt en ontwikkelde methodieken snel in de vergetelheid verdwijnen. Het vooraf systematisch plannen van elk stadium van het programmegebruik, afhankelijk van de tijd die benodigd is om het gewenste effect te kunnen bereiken en het aanhoudend toepassen van het programma is van belang om de doelgroep optimaal te beïnvloeden (Barthelomew et al., 2006). De effectiviteit vergroot immers als een interventie terugkerend is, niet eenmalig wordt toegepast en tijdens verschillende levensfasen van jongeren plaatsvindt (Kramer et al., 2007).

Het is dan ook aanbevolen de duur van interventies vooraf vast te stellen, daarbij af te stemmen op de tijd die benodigd is om gedragsverandering te kunnen bewerkstelligen, de voorwaarden voor beëindiging of doorgang van de interventie duidelijk vast te leggen, interventies de kans en tijd te geven om zich te kunnen doorontwikkelen en te streven naar structurele inbedding in het bestaande beleid.

Aanbevelingen:

- Vooraf de interventieduur en voorwaarden voor beëindig of doorgang vastleggen.
- Streven naar structurele inbedding.

6.6 Theoretische onderbouwing

Er kan verondersteld worden dat de dadergerichte interventies vaak wel gebaseerd zijn op enkele elementen of technieken vanuit bestaande methodieken, echter veelal heeft geen vooronderzoek plaatsgevonden bij de ontwikkeling van de interventies en het is dan ook onbekend of de gebruikte methodieken bij de genoemde problematiek en doelgroep het gewenste effect zullen bewerkstelligen.

Bij de ‘preventieve bemoeizucht’ van de Taskforce Aanpak Loverboys is bijvoorbeeld niet duidelijk of deze methodiek wel het juiste middel is om de doelgroep aan te pakken. Wellicht leidt deze vorm van ‘fear arousal’, waarbij in een stevig waarschuwingsgesprek gewezen wordt op de strafrechtelijke gevolgen bij loverboyactiviteiten, wel helemaal niet tot het gewenste effect. Ondanks dat ‘fear arousal’ kan motiveren tot andere gedragingen, is dit namelijk afhankelijk van de verwachtingen bij gedragingen en ‘self-efficacy’, de mate waarin men zichzelf in staat acht het gewenste gedrag te vertonen (Bartholomew et al., 2006). De invloed van het afschrikkingelement van straf is niet sterk aantoonbaar: eigen morele opvattingen, het vooruitzicht van sociale afkeuring en uitkomstverwachtingen spelen een grotere rol bij het besluit tot het plegen van een delict (Moerland, 1993). Straf, of het wijzen op straf, is wellicht dus geen juiste aanpak.

Het is dan ook raadzaam bij interventieontwikkeling gebruik te maken van theoretische onderbouwing of empirisch bewijs. Goed ontworpen en effectieve interventies dienen immers opgezet te zijn met empirisch onderbouwde theorieën ten aanzien van het gewenste gedrag (Bartholomew et al., 2006; Conner & Norman, 2005; Repetur, 2006).

Aanbevelingen:

- Gebruik van theoretische en/ of empirische kennis.
- Onderzoek verrichten naar geschikte theoretische aannames of modellen bij loverboyproblematiek.

6.7 Overdraagbaarheid

De dadergerichte interventies hebben wel globaal methodiekomschrijvingen vastgelegd, echter zijn ze niet allen overdraagbaar. Vaak is de methodiek zo specifiek en afhankelijk gebleken van de mensen die het project leiden dat de herhaalbaarheid van het project bemoeilijkt wordt.

Om de algemene toepasbaarheid en overdraagbaarheid van interventies mogelijk te maken is het benodigd interventies zodanig te documenteren dat er minimale misopvatting mogelijk is over de uitvoer van interventieopzet. De beschrijving van interventies zou dusdanig gedetailleerd moeten zijn dat replicatie mogelijk wordt (Conner & Norman, 2005). Aldus Repetur (2006) is een blauwdruk voor gemeenten en instellingen van belang om jeugdprostitutie integraal te kunnen aanpakken.

Voor overdraagbaarheid van interventies is een handleiding of protocol met gedegen vastgelegde methodiek dan ook aanbevolen, tevens zou de uitvoer van een interventie op dezelfde manier op andere locaties mogelijk moeten zijn.

Aanbevelingen:

- Opzet van een protocol/ methodiekhandleiding.
- Overdraagbaarheid van interventies stimuleren.

6.8 Evaluatie

Ofschoon alle dadergerichte interventies procesevaluatie toepassen, heeft wetenschappelijk gefundeerde effectevaluatie niet plaatsgevonden. Doordat er geen effectevaluatie plaatsvindt kunnen er geen uitspraken gedaan worden over de effecten of successen van de interventies. Er wordt eigenlijk gehandeld zonder bewijsvoering van werkzaamheid. Het is dan ook aan te raden om bij interventieontwikkeling effectmeting uit te voeren. Evaluatie is van essentieel belang om kennis te vergaren en feedback te verkrijgen voor interventieverbetering (Bartholomew et al., 2006). Zolang interventies geen effectevaluatie toepassen is het onduidelijk of de interventies daadwerkelijk bijdragen aan de aanpak van de problematiek.

Aanbevelingen:

- Effectevaluatie uitvoeren.

6.9 Preffi-beoordeling

Bij afname van de Preffi 2.0, diagnostisch kwaliteitsinstrument, scoren vrijwel alle dadergerichte interventies redelijk tot goed op 'randvoorwaarden en haalbaarheid', 'interventieontwikkeling' en op 'implementatie'. Deze punten vragen dan ook niet om verbetering.

Er is daarentegen wel een zwakke beoordeling op 'Cluster 3 Determinanten van (psychische) problematiek, gedrag en omgeving', 'Cluster 4 Doelgroep', 'Cluster 5 Doelen' en 'Cluster 8 Evaluatie'. Dit terwijl interventies gebaseerd dienen te zijn op grondige beoordeling van de doelgroepcapaciteiten en -behoeften, waarnaast evaluatie benodigd is voor kennis bij interventieverbetering (Bartholomew et al., 2006).

Op deze criteria zijn er voor de interventies dus verbetermogelijkheden: gebruik van een theoretisch model en definiëring van determinanten is daarbij aan te raden, de kenmerken, motivatie en bereikbaarheid van de doelgroep dienen vastgesteld te worden, de doelen zouden zo geformuleerd moeten worden dat ze specifiek, tijdgebonden, meetbaar en haalbaar zijn en tevens is, naast procesevaluatie, de toepassing van effectevaluatie gewenst.

Geconcludeerd kan worden dat de Leerstraf Seksualiteit het beste door de beoordeling van de Preffi is gekomen. Opmerkelijk is dat de Taskforce Aanpak Loverboys, het enige project dat zich

echt specifiek op de doelgroep potentiële loverboys heeft gericht, erg slecht uit de Preffi-beoordeling is gekomen.

Als kanttekening moet gezegd worden dat de Preffi 2.0 niet letterlijk is afgenomen, maar op basis van projectomschrijvingen, beschikbaar materiaal en antwoorden op het interviewschema. Bovendien is de Preffi slechts door één onderzoeker afgenomen, terwijl voor de betrouwbaarheid van de resultaten het wenselijk zou zijn dit door meerdere personen te laten uitvoeren. Molleman, Peters, Hosman, Kok & Oosterveld (2006) stellen dat de evaluatie van een interventie met behulp van Preffi door één onderzoeker niet betrouwbaar genoeg is. De toepassing van een enkele beoordelaar zou een objectief oordeel in de weg hebben kunnen staan en hebben kunnen leiden tot vervorming van resultaten en conclusies (Hoogstraten, 2004). Het zou voor de betrouwbaarheid van de uitkomsten van de Preffi dus wenselijk zijn deze nogmaals door een andere onderzoeker te laten afnemen.

Aanbevelingen:

- Gebruik van een theoretisch model en definiëring van determinanten.
- De kenmerken, motivatie en bereikbaarheid van de doelgroep dienen vastgesteld te worden.
- Doelen dienen zo geformuleerd te worden dat ze specifiek, tijdgebonden, meetbaar en haalbaar zijn.
- Naast procesevaluatie dient effectevaluatie te worden toegepast.

6.10 Lege projecten

Opmerkelijk zijn twee projecten die bij de samenstelling van de onderzoekssample voor interviewafname naar voren zijn gekomen. Waar het in eerste instantie lijkt dat er projecten worden uitgevoerd, is er bij nadere bestudering slechts sprake van een planformulering of is een project niet terug te traceren. Het blijkt hierbij te gaan om “lege projecten”.

Eigenlijk, om uitspraken te kunnen doen over of er voldoende interventies plaatsvinden bij loverboyproblematiek, zouden alle projecten genoemd in de kwantitatieve inventarisatie aan vervolgonderzoek moeten worden onderworpen. Dit om te verifiëren of de interventies daadwerkelijk worden toegepast en om de kenmerken en werkwijzen van deze interventies te identificeren. Tot nu toe is dit slechts bij de dadergerichte interventies gebeurd.

Aanbevelingen:

- Vervolgonderzoek naar werkwijze en kenmerken van niet-dadergerichte interventies.

6.11 Conclusies

De aanbevelingen om te komen tot een effectieve aanpak staan samengevat in 'Tabel 6.1 Aanbevelingen'.

Tabel 6.1 Aanbevelingen

Aanbevelingen voor interventieontwikkeling:	
■	Preventieve aanpak, met een brede invalshoek, breed ingezet met aansluiting bij de leefwereld van de doelgroep
■	Doelgroepdiversiteit
■	Ontwikkeling van een dadergerichte aanpak
■	Gestructureerde aanpak
■	Vooraf interventieduur en voorwaarden voor beëindig of doorgang vastleggen
■	Streven naar structurele inbedding
■	Gebruik van theoretische en/ of empirische kennis
■	Definiëring van determinanten
■	Definiëring van de kenmerken, motivatie en bereikbaarheid van de doelgroep
■	Definiëring van doelen zodat ze specifiek, tijdgebonden, meetbaar en haalbaar zijn
■	Opzet van een protocol/ methodiekhandleiding
■	Overdraagbaarheid van interventies stimuleren
■	Effectevaluatie uitvoeren
■	Verbeteringen toepassen op de criteria 'doelen', 'doelgroep', 'determinanten van (psychische) problematiek, gedrag en omgeving' en 'evaluatie'
Aanbevelingen voor vervolgonderzoek:	
■	Onderzoek verrichten naar geschikte methodes voor de aanpak van loverboyproblematiek
■	Effectiviteitsmeting van de methode 'voorlichting'
■	Nader onderzoek verrichten op het daderprofiel
■	Onderzoek verrichten naar de mogelijkheden van een algemeen beleid op regionaal, provinciaal of landelijk niveau
■	Onderzoek verrichten naar geschikte theoretische aannames of modellen bij loverboyproblematiek
■	Vervolgonderzoek naar werkwijze en kenmerken van niet-dadergerichte interventies

Ongeacht of we bij loverboyproblematiek nu wel of niet kunnen spreken van een nieuw verschijnsel, het feit blijft dat gedwongen prostitutie gepaard gaat met veel leed waardoor het wenselijk is actie te ondernemen tegen dergelijke problematiek.

Dit inventarisatieonderzoek laat zien dat er diverse mogelijkheden zijn om de problematiek aan te pakken. Het is echter onduidelijk in welke mate deze interventies de problematiek daadwerkelijk helpen te voorkomen. Op grote schaal wordt voorlichting gegeven, voornamelijk gericht op de (potentiële) slachtofferkant, maar de effecten hiervan zijn onbekend. Omdat de effecten van voorlichting niet eenduidig te veronderstellen zijn is het van belang dat er evaluatieonderzoek wordt uitgevoerd naar de effectiviteit van dergelijke interventies.

Daarnaast zou de aanpak van loverboyproblematiek zich niet alleen tot de slachtofferkant moeten beperken, maar zich ook moeten richten op het voorkomen dat jongens zich tot loverboy ontwikkelen. Er zijn meerdere risicofactoren te noemen die kunnen leiden tot het ontstaan van

loverboyproblematiek en welke een ingang kunnen vormen bij de aanpak van dergelijke problematiek.

De overdracht van kennis en methodieken is daarbij van groot belang. De kennisbundeling van diverse projecten zou tot een gedegen interventie kunnen leiden, waarbij het wiel niet telkens opnieuw hoeft te worden uitgevonden. Om dit te bewerkstelligen is het allereerst benodigd dat methodieken goed worden vastgelegd.

Het is wenselijk een gestructureerde aanpak te ontwikkelen, opgesteld en geïmplementeerd volgens de richtlijnen voor effectieve interventieontwikkeling, met een theoretisch gefundeerde methodiek, met aandacht voor risicofactoren, zowel gericht op de slachtofferkant als de daderkant en met de mogelijkheid tot doorontwikkeling en structurele inbedding in het bestaande beleid.

Het erkennen van loverboyproblematiek is stap één, de volgende stap is om te komen tot een effectieve aanpak.

Literatuur

- Averdijk, M.D.E. (2002). *Prostitutie naar een illegaal en onzichtbaar circuit? Een verkennend onderzoek naar enkele onbedoelde gevolgen van de opheffing van het bordeelverbod in Twente*. Verkregen op 13 mei 2008, via Universiteit Twente, IPIT Instituut voor Maatschappelijke Veiligheidsvraagstukken. Website: <http://www.ipit.nl/PDF/scriptie%20Averdijk.pdf>.
- Bartholomew, L.K., Parcel, G.S., Kok, G. & Gottlieb, N.H. (2006). *Planning health promotion programs. An intervention mapping approach*. San Francisco: Jossey-Bass, A Wiley Imprint.
- Bovenkerk, F., & Boone, M. (2006). *Loverboys. Onderzoeksverslag naar het eerste contact tussen een loverboy en zijn slachtoffer en naar de potentiële reactie op de loverboyproblematiek*. Utrecht: Willem Pompe Instituut voor Strafwetenschappen.
- Bovenkerk, F., & Pronk, G.J. (2007). Over de bestrijding van loverboymethoden. *Justitiële Verkenningen*, 33(7), 82-95.
- Bovenkerk, F., San, M. van, Boone, M., Boekhout van Solinge, T., & Korf, J.D. (2004). *'Loverboys' of modern pooierschap in Amsterdam*. Utrecht: Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen.
- Bovenkerk, F., San, M. van, Boone, M., Boekhout van Solinge, T., & Korf, J.D. (2006). *Loverboys of modern pooierschap*. Amsterdam: Uitgeverij Augustus.
- Bullens, R.A.R. & Horn, J.E. van (2000). Daad uit 'liefde'. Gedwongen prostitutie van meisjes. *Justitiële Verkenningen*, 26 (6), 25-41.
- Conner, M. & Norman, P. (2005). *Predicting health behaviour*. England: Open University Press.
- Daalder, A.L. (2007). De opheffing van het bordeelverbod. Gevolgen voor mensenhandel? *Justitiële Verkenningen*, 33(7), 64-77.
- ECPAT International (2006). *Global monitoring. Report on the status of action against commercial sexual exploitation of children. Netherlands*. Bangkok, Thailand: Maninda Naebklang.
- ECPAT Nederland (2003). *Minderjarigen in de prostitutie in Nederland, een quick scan*. Amsterdam: ECPAT-NL.
- ECPAT Nederland (2005). *Inzicht in uitbuiting. Handel in minderjarigen in Nederland nader onderzocht*. Borne, A. van den & Kloosterboer, K. Amsterdam: ECPAT-NL.
- Farley, M., Baral, I., Kiremire, M. & Sezgin, U. (1998). Prostitution in five countries: violence and post-traumatic stress disorder. *Feminism & Psychology*, 8 (4), 405-426.
- Garnier, W. (2007). *Moderne vormen van prostitutie in de Nederlandse jongerencultuur. Een onderzoek naar de denkebeelden van mannelijke adolescenten*. Enschede: Universiteit Twente.
- Gelder, P. van (2002). 'De nationale straat / Es-sariá wataniya'. Etnografisch onderzoek naar Marokkaanse prostitueebezoekers. *Medische Antropologie*, 14(1), 149-169.
- Gleitman, H., Fridlund, A.J. & Reisberg, D. (1999). *Psychology*. New York: Northon & Company Inc.
- Goderie, M., Spierings, F., & Woerds, S. ter (2002). *Illegaliteit, onvrijwilligheid en minderjarigheid in de prostitutie een jaar na de opheffing van het bordeelverbod*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, Den Haag: WODC, Ministerie van Justitie.
- Hesseling, R., Nijboer, J., & Smit, M. (2001). Mensensmokkel en mensenhandel – een inventarisatie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 43(4), 2-6.
- Hoogstraten, J. (2004). *De machteloze onderzoeker. Voetangels en klemmen van social-wetenschappelijk onderzoek*. Amsterdam: Boom Onderwijs.
- Kelly, L. (2002). *Journeys of jeopardy: a commentary on current research on trafficking of women and children for sexual exploitation within Europe*. United Kingdom: University of North London.
- Kiemel, J., & Kate, W. ten (2007). De programmatische aanpak van mensenhandel en mensensmokkel. Een verkenning aan de hand van Sneep. *Justitiële Verkenningen*, 33(7), 96-106.
- Kramer, S., Janssens, K., Çinibulak, L. & Cense, M. (2007). *Over de grens. Opvattingen van jongeren en beroepskrachten over grensoverschrijdend seksueel gedrag van jongeren*. Utrecht: Movisie.
- Ministerie van Justitie (2004). *Nationaal Actieplan Mensenhandel. Aanvullende maatregelen van het kabinet in het kader van de aanpak van mensenhandel in Nederland*. Den Haag: Ministerie van Justitie.
- Moerland, H. (1993). Afschrikking, de bakermat van rationele keuzebenadering in de criminologie. *Tijdschrift voor Criminologie*, (2), 110-126.
- Molleman, G.R.M., Peters, L.W.H., Hosman, C.M.H., Hommels, L.M., Ploeg, M.A., Kok, H.H. & Llopis, E. (2003). De preffi 2.0: systematische ontwikkeling van een kwaliteitsinstrument voor gezondheidsbevordering. *TSG*, 81(5), 247-255.

- Molleman, G.R.M., Peters, L.W.H., Hosman, C.M.H., Kok, G.J. & Oosterveld, P. (2006). Project quality rating by experts and practioners: Experience with Preffi 2.0 as a quality assessment instrument. *Health Education Research*, 21(2), 219-229.
- Movisie (2008). *Factsheet. Meisjesprostitutie: feiten en cijfers*. Verkregen op 16 augustus 2008, via Movisie. Website: <http://www.jeugdprostitutie.nu/doc/Websheet%20meisjesprostitu%2012p.pdf>.
- Nationaal Rapporteur Mensenhandel (2002). *Mensenhandel. Eerste rapportage van de nationaal rapporteur*. Den Haag: Bureau NRM.
- Nationaal Rapporteur Mensenhandel (2004). *Mensenhandel. Derde rapportage van de nationaal rapporteur*. Den Haag: Bureau NRM.
- Nationaal Rapporteur Mensenhandel (2007). *Mensenhandel. Vijfde rapportage van de nationaal rapporteur*. Den Haag: Bureau NRM.
- Nijboer, J., Vocks, J., & Dijk, R. van (2001). Sociale en culturele achtergronden van mensenhandel. *Tijdschrift voor Criminologie*, 43(4), 55-58.
- Okereke, G. (2005). The international trade in human beings: a critical look at the causal factors. *Crime & Justice International*, 21(86), 4-17.
- Prostitutie Maatschappelijk Werk (2003). *Verkocht. Zorg na mensenhandel*. Rotterdam: Humanitas.
- Prostitutie Maatschappelijk Werk (2006). *Ontwikkeling ketenaanpak jeugdprostitutie Rotterdam-Rijnmond. Inzet en resultaten Prostitutie Maatschappelijk Werk in 2005. Cijfers en analyse*. Rotterdam: PMW.
- Repetur, L. (2005). *Werkplan 2006*. Utrecht: TransAct.
- Repetur, L. (2006). *Meerjarenplan jeugdprostitutie 2007/2008/2009. Jeugdprostitutie: hoe staan we ervoor? Naar een expertisepunt jeugdprostitutie*. Utrecht: TransAct.
- Saphira, M., & Oliver, P. (2002). A review of literature on child prostitution. *Social Policy Journal of New Zealand*, 19, 141-163.
- Schwarze, K., Berger, M., & Geurts, E. (2006). *Pretty Woman. Praktijkvoorbeeld voor de aanpak van meisjesprostitutie*. NIZW Jeugd, Utrecht. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Smit, M. (2001). Mensenhandel – een moderne vorm van slavernij. *Tijdschrift voor Criminologie*, 43(4), 45-54.
- Smit, M., & Boot, M. (2007). Het begrip mensenhandel in de Nederlandse context. Achtergronden en reikwijdte. *Justitiële Verkenningen*, 33(7), 10-22.
- Staring, R. (2007). Handelaars in vrouwen. Achtergronden en werkwijzen. *Justitiële Verkenningen*, 33(7), 50-63.
- Terpstra, L., Van Dijke, A., & San, M. van (2005). *Loverboys, een publieke zaak. Tien portretten*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- TransAct (2006). *Naar een effectieve ketenaanpak van jeugdprostitutie. Randvoorwaarden en succesfactoren*. Utrecht: TransAct.
- Van Dale (2008). *Nederlands woordenboek*. Verkregen op 26-05-2008. Website: www.vandale.nl
- Van Dijke, A. & L. Terpstra (2005). *Loverboys: feiten en cijfers. Een quickscan*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Venicz, L., & Vanwesenbeeck, I. (1998). *Aard en omvang van (gedwongen) prostitutie onder minderjarige (allochtone) meisjes*. Utrecht: NISSO.
- Wiarda, J. (2001). Trends in de wetgeving inzake mensensmokkel en mensenhandel. *Tijdschrift voor Criminologie*, 43(4), 37-44.
- Wetboek van Strafrecht (2005). *Kluwer College Bundel. Wetteksten*. Deventer: Kluwer.
- Wolthuis, A., & Blaak, M. (2004). *Prostitution. The Netherlands*. Defence for Children International Section the Netherlands, Amsterdam.

Bijlage I. Relevante wetsartikelen Wetboek van Strafrecht

XI WETBOEK VAN STRAFRECHT C.A.

Tweede Boek

Titel XIV

Misdrijven tegen de zeden

Art. 248b

Hij die ontucht pleegt met iemand die zich beschikbaar stelt tot het verrichten van seksuele handelingen met een derde tegen betaling en die de leeftijd van zestien jaren maar nog niet de leeftijd van 18 jaren heeft bereikt, wordt gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of een geldboete van de vierde categorie. (Sr245,247)

Prostitutie door minderjarige

Titel XVIII

Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid

Art. 273a

1. Als schuldig aan mensenhandel wordt met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vijfde categorie gestraft:

Mensenhandel

1°.degene die een ander door dwang, geweld of een andere feitelijke of door dreiging met geweld of een andere feitelijke, door afpersing, fraude, misleiding dan wel door misbruik van uit feitelijke omstandigheden voortvloeiend overwicht, door misbruik van een kwetsbare positie of door het geven of ontvangen van betalingen of voordelen om de instemming van een persoon te verkrijgen die zeggenschap over die ander heeft, werft, vervoert, overbrengt, huisvest of opneemt, met het oogmerk van uitbuiting van die ander of de verwijdering van diens organen;

2°.degene die een ander werft, vervoert, overbrengt, huisvest of opneemt, met het oogmerk van uitbuiting van die ander of de verwijdering van diens organen, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;

3°.degene die een ander aanwerft, medeneemt of ontvoert met het oogmerk die ander in een ander land ertoe te brengen zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling;

4°.degene die een ander met een van de onder 1° genoemde middelen dwingt of beweegt zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van arbeid of diensten of zijn organen beschikbaar te stellen dan wel onder de onder 1° genoemde omstandigheden enige handeling onderneemt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat die ander zich daardoor beschikbaar stelt tot het verrichten van arbeid of diensten of zijn organen beschikbaar stelt;

5°.degene die een ander ertoe brengt zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling of zijn organen tegen betaling beschikbaar te stellen dan wel ten aanzien van een ander enige handeling onderneemt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat die ander zich daardoor beschikbaar stelt tot het verrichten van die handelingen of zijn organen tegen betaling beschikbaar stelt, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;

6°.degene die opzettelijk voordeel trekt uit de uitbuiting van een ander;

7°.degene die opzettelijk voordeel trekt uit de verwijdering van organen van een ander, terwijl hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat diens organen onder de onder 1° bedoelde omstandigheden zijn verwijderd;

8°.degene die opzettelijk voordeel trekt uit seksuele handelingen van een ander met of voor een derde tegen betaling of de verwijdering van diens organen tegen betaling, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;

9°.degene die een ander met een van de onder 1° genoemde middelen dwingt dan wel

beweegt hem te bevoordelen uit de opbrengst van diens seksuele handelingen met of voor een derde of van de verwijdering van diens organen.

2. Uitbuiting omvat ten minste uitbuiting van een ander in de prostitutie, andere vormen van seksuele uitbuiting, gedwongen of verplichte arbeid of diensten, slavernij en met slavernij of dienstbaarheid te vergelijken praktijken.

3. De schuldige wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste acht jaren of geldboete van de vijfde categorie, indien:

1°.de feiten, omschreven in het eerste lid, worden gepleegd door twee of meer verenigde personen;

2°.de persoon ten aanzien van wie de in het eerste lid omschreven feiten worden gepleegd, de leeftijd van zestien jaren nog niet heeft bereikt.

4. De feiten, omschreven in het eerste lid, gepleegd door twee of meer verenigde personen onder de omstandigheid, bedoeld in het derde lid, onder 2°, worden gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste tien jaren of geldboete van de vijfde categorie.

5. Indien een van de in het eerste lid omschreven feiten zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft of daarvan levensgevaar voor een ander te duchten is, wordt gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd.

6. Indien een van de in het eerste lid omschreven feiten de dood ten gevolge heeft, wordt gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd.

7. Artikel 251 is van overeenkomstige toepassing.

Bijlage II. Vragenlijst inventarisatie loverboyprojecten

De onderstaande vragen (10) dienen ter inventarisatie van loverboyprojecten op gemeenteniveau in Nederland. Deze inventarisatie is onderdeel van een onderzoek met als doel het systematisch in kaart brengen van alle gemeentelijke initiatieven op het gebied van preventie van loverboyproblematiek. Omdat er tot op heden nog maar weinig aandacht is geweest voor de daderkant (in plaats van de slachtofferkant) wordt vooral gekeken naar initiatieven die zijn gericht op de dader.

1. Worden er in uw gemeente interventies toegepast ter bestrijding of ter preventie van loverboyproblematiek?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

2. Wat is de naam van het project?

3. Kunt u de interventie(s) kort omschrijven?

4. Is er informatie/ schriftelijk materiaal beschikbaar over de interventie(s)?

- ☐ Ja > Zou u de beschikbare materialen wellicht toe kunnen sturen?
- ☐ Nee

5. Op welke doelgroep(en) is/zijn de interventie(s) gericht?

- ☐ Slachtoffers
- ☐ Risicomeiden
- ☐ Daders
- ☐ Risicjongens

- ☐ Scholen
- ☐ Ouders/ opvoeders
- ☐ Docenten
- ☐ Deskundigen/ professionals
- ☐ Anders, namelijk

6. Is er sprake van samenwerking tussen meerdere partijen/ instanties?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, namelijk:

- ☐ Gemeente
 - ☐ Politie
 - ☐ Openbaar Ministerie
 - ☐ Raad voor Kinderbescherming
 - ☐ Bureau Jeugdzorg
 - ☐ GGD
 - ☐ Leger des Heils
 - ☐ Scholen
 - ☐ Moskee
 - ☐ Steunpunt Seksueel Geweld
 - ☐
 - ☐
 - ☐
 - ☐
 - ☐
 - ☐

7. Wie is de initiatiefnemer van het project?

8. Wat is de begindatum van het project?

- -

9. Wat is einddatum van het project?

- -

10. Weet u wellicht nog (andere) loverboyprojecten, gericht op daders, die in Nederland plaatsvinden?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, namelijk:

Bijlage III. Interviewschema dadergerichte preventieprojecten

Allereerst bedankt voor uw tijd en medewerking. Ik zal even kort toelichten wie ik ben en wat het doel is van dit interview.

Ik studeer Psychologie aan de Universiteit Twente en voer mijn afstudeeronderzoek uit in opdracht van Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel. Dit onderzoek kent als doel om systematisch alle initiatieven op het gebied van preventie van loverboyproblematiek in kaart te brengen. Omdat er tot nu toe nog maar weinig aandacht is geweest voor de daderkant (in plaats van de slachtofferkant) kijk ik vooral naar initiatieven die zijn gericht op de dader. Doel van het interview is om dadergerichte projecten te beschrijven en hiermee te beginnen met een overzicht van de in Nederland uitgevoerde daderaanpak.

Het gesprek zal ongeveer een uur duren en is bedoeld om inzicht te krijgen in hoe uw interventie tot stand is gekomen, hoe het is uitgevoerd en wat de effecten zijn.

Voor de verwerking van de antwoorden zou ik het gesprek graag opnemen, gaat u hiermee akkoord? Heeft u op dit moment al vragen?

Algemeen

1. Wat is de naam van de interventie?
2. Kunt u een omschrijving geven van de interventie?
3. Wat is uw functie (binnen het project/ de interventie)?
4. Wat zijn uw verantwoordelijkheden/ taken binnen de interventie?
5. Is er een duidelijke eindverantwoordelijke voor de interventie? (Welke instantie?)
6. Is het project tijdelijk bedoeld of als langlopend project?
7. Wat is de startdatum van de interventie?
8. Wat is de einddatum van de interventie?
9. Wordt de interventie eenmalig of structureel toegepast?
10. Wat zijn de voorwaarden voor beëindiging/ doorgang van de interventie?

Aanleiding project

11. Wat was de aanleiding om deze interventie te gaan ontwikkelen?
12. Wie of welke partij heeft initiatief genomen voor de interventieontwikkeling?

Samenwerkingspartijen

13. Werkt u bij de interventie samen met andere partijen? (Zo ja, welke partijen en wie (functie) vertegenwoordigt deze partijen?)
14. Wat is de taakverdeling binnen de verschillende partijen? (Welke rol/ verantwoordelijkheden zijn er? Wie doet wat?)
15. Zijn er afspraken gemaakt over de betrokkenheid van alle partijen? (Zijn de samenwerkingsafspraken vastgelegd in een protocol, convenant of ander document?)
16. Hoe verloopt/ verliep de samenwerking tussen de verschillende partijen?
17. Is de beschikbare capaciteit (tijd, mensen, geld) vastgesteld voor de interventie? (Op welke wijze?)
18. Is er een projectplan beschikbaar?

Probleemverkenning

19. Is er bekend in hoeverre er in deze gemeente/regio sprake is van loverboyproblematiek? (Is dit onderzocht? Om welke periode/ regio gaat het hierbij?)
20. Is er bekend hoeveel loverboys er actief zijn? (Hoe is dit bekend? Is dit onderzocht? Om welke periode/ regio gaat het hierbij? Gaat het hier om daders van loverboypraktijken of om risicojongens?)

21. Is er bekend hoeveel loverboyslachtoffers er zijn? (Hoe is dit bekend? Is dit onderzocht? Om welke periode/ regio gaat het hierbij? Gaat het hier om meiden die echt voor een loverboy gewerkt hebben of om risicomeiden?)
22. Is er onderzoek uitgevoerd voor aanvang van de interventie, bijvoorbeeld door middel van een probleemanalyse of doelgroepanalyse? (Zo ja, op welke doelgroep was dit onderzoek gericht, wie heeft het onderzoek uitgevoerd, wat waren de resultaten van het onderzoek en is dit onderzoek wellicht beschikbaar?)

Interventiedoelstellingen

23. Wat zijn de doelen en subdoelen van de interventie? (Zijn deze concreet op papier geformuleerd?)
24. Wie of welke partij heeft de doelen geformuleerd?

Doelgroep

25. Op welke doelgroep is de interventie gericht?
26. Hoe is de doelgroep geformuleerd en afgebakend?
27. Op basis waarvan is deze doelgroep bepaald?
28. Hoe wordt getracht de doelgroep te bereiken/ wordt bekendheid gegeven aan de interventie?
29. Hoeveel van de doelgroep wordt door de interventie bereikt?

Gedragsverandering

30. Hoe wordt er getracht om gedragsverandering bij de doelgroep te bewerkstelligen?
31. Wordt er getracht om de doelgroep de problematiek te doen begrijpen? (Zo ja, hoe?)
32. Wordt er getracht om gedragsbehoud te bewerkstelligen? (Zo ja, hoe?)

Interventiemethode

33. Wat houdt de interventie concreet in en welke methoden zijn gebruikt?
34. Wat waren de redenen om te kiezen voor deze interventiemethode?
35. Is er bekend of de interventiemethode geschikt is om de gestelde doelen te realiseren? (Is dit onderzocht? Is de methodiek wellicht al elders toegepast en daar geëvalueerd?)
36. Is bij de keuze voor de interventiemethode gekeken naar de eigen succes- of faalervaringen of die van anderen?
37. Zijn er naast deze interventie nog andere interventies geweest om elkaar te versterken/ ondersteunen? (Zo ja, welke en hoe zijn deze interventies op elkaar afgestemd?)
38. Is bij de bepaling van de optimale duur (totale looptijd) en intensiteit (frequentie en patroon) van de interventie gebruik gemaakt van empirische of praktische informatie?

Theoretische onderbouwing

39. Zijn er theoretische aannames of modellen gebruikt voor de interventie?
40. Is bekend welke determinanten van invloed zijn op het gedrag of het probleem?
Indien er sprake is van theoretische onderbouwing:
41. Hoe zijn de theorieën/ methodieken naar de praktijk vertaald?
Indien er geen sprake is van theoretische onderbouwing:
42. Welke werkzame mechanismen worden verondersteld?

Procesevaluatie

43. Zijn/ worden de activiteiten (binnen het projectproces) geëvalueerd?
Indien er geen sprake is van procesevaluatie:
44. Wat is/ was de reden om dit niet te doen?
Indien er wel sprake is van procesevaluatie:
45. Hoe is/ wordt dat gedaan? (En door wie?)

Indien de procesevaluatie al is uitgevoerd:

46. Wat waren de resultaten hiervan? (Zijn alle acties gelopen zoals gepland? Hoeveel procent van de doelgroep is bereikt? Wat vindt men overwegend van het project?)
47. Welke conclusies kunnen er worden getrokken uit de resultaten?
48. Wat wordt er met de conclusies gedaan?

Effectevaluatie

49. Zijn/ worden de effecten van de interventie geëvalueerd?

Indien er geen sprake is van effectevaluatie:

50. Wat is/ was de reden om geen effectevaluatie uit te voeren?
51. Is er op andere wijze wellicht naar voren gekomen wat de effecten zouden kunnen zijn?

Indien er wel sprake is van effectevaluatie:

52. Hoe is/ wordt dat gedaan? (Door wie, aard van onderzoek, controlegroep, toewijzing aan controlegroep, etc.)

Indien de effectevaluatie al is uitgevoerd:

53. Welke effecten kunnen er worden vastgesteld? (Is bewustwording van de problematiek bij de doelgroep bereikt? Is gedragsverandering bij de doelgroep bereikt? Is de problematiek afgenomen? Is het gewenste resultaat bereikt?)
54. Welke conclusies kunnen er worden getrokken uit de resultaten?
55. Wat wordt er met de conclusies gedaan?

Overdraagbaarheid interventie

56. Is de interventie zodanig gedocumenteerd dat deze over te dragen en te herhalen is? (Bestaat er een protocol of handleiding met een beschrijving van de methodiek, de uit te voeren handelingen (volgorde, duur, frequentie, intensiteit) en de benodigde materialen? Zo ja, is deze beschikbaar?)
57. Is de interventie op dezelfde manier uitvoerbaar op andere locaties?

Tot slot:

Zijn er zaken niet aan de orde gekomen die u wel van belang acht voor het onderwerp? Heeft u verder nog vragen?

Dan wil ik u hartelijk bedanken voor uw medewerking.

Bijlage IV. Inventarisatieoverzicht loverboyprojecten

Alkmaar/ Den Helder – Convenant/ Plan van aanpak loverboyproblematiek

Samenwerkingspartners: Gemeente, Politie, Openbaar Ministerie, GGD

Duur/ frequentie project: 2008 – 2011

In (eerste instantie in alleen) gemeente Alkmaar en gemeente Den Helder is een convenant opgesteld, het 'convenant handhaving regelgeving prostitutiebedrijven regio Noord-Holland Noord'. Als onderdeel van het convenant stellen de convenantpartners onder regie van de gemeenten een 'Plan van Aanpak' op met betrekking tot de aanpak van loverboyproblematiek. Het plan van aanpak dient op 1 januari 2009 gereed te zijn, waarna de aanpak van start gaat.

Amsterdam – 'Werkgroep ketenaanpak slachtoffers van loverboys'

Samenwerkingspartners: Steunpunt Seksueel Geweld, Gemeente, Politie, Stichting Streetcornerwork, HVO-Querido de Roggeveen, Spirit, Scharlaken Koord, Bureau Jeugdzorg, Fiom, AMK, MEE, IJlanden

Duur/ frequentie project: 2003 - heden

In 2003 is een conferentie georganiseerd door Steunpunt Seksueel Geweld, van waaruit een werkgroep 'werkgroep ketenaanpak slachtoffers van loverboys' is geconformeerd. Deze werkgroep heeft zich ten doel gesteld: alle mogelijkheden van instellingen op dit gebied in kaart brengen, een ketenaanpak te vormen (van preventie, signalering, opvang, hulpverlening en daderaanpak) en randvoorwaarden te formuleren voor een aanpak die aansluit op de complexiteit van de problematiek.

Amsterdam - Scharlaken Koord 'Beware of Loverboys' / 'Love Limits'

Samenwerkingspartners: Scharlaken Koord, Gemeente, Politie, Bureau Jeugdzorg, GGD, Scholen, Diverse instellingen (gesloten/ besloten), Buurthuizen, Crisisopvang, Straathoekwerk.

Duur/ frequentie project: 2000 - heden

In 2000 is Scharlaken Koord begonnen met het preventieproject 'Beware of Loverboys', daarnaast worden er vanuit Scharlaken Koord landelijk lessen, lezingen workshops en trainingen verzorgd. 'Beware of loverboys' bestaat uit twee preventiepakketten gericht op VMBO of VSO en heeft tot doel om (risico)meiden te bereiken nog voordat ze in verkeerde relaties kunnen stappen. Het project bestaat uit drie lessen: een les gericht op het thema 'loverboys' gekoppeld aan eigen relaties, een les gericht op 'gezonde/ ongezonde relaties, grenzen, zelfreflectie en zelfvertrouwen' en een les gericht op 'mentale/ fysieke weerbaarheid en assertiviteit'. Daarnaast biedt Scharlaken Koord de empowerment-training 'Love Limits', welke zich richt op het weerbaarder maken van (risico)meiden met betrekking tot risicovol gedrag binnen relaties in het algemeen en in het bijzonder op het gebied van prostitutie. De training bestaat uit 6 bijeenkomsten gericht op de thema's: 'jij en je basis', 'jij en je houding/ uitstraling', 'jij en je grens', 'jij en je relatie', 'jij en je stem', en 'jij en je kracht'.

Apeldoorn - 'Geef loverboys geen kans'

Samenwerkingspartners: Gemeente, Politie, Openbaar Ministerie, Bureau Jeugdzorg, GGD, Scholen, MEE Veluwe, JIP, MD Veluwe, Reclassering, HERA

Duur/ frequentie project: 1 december 2007 - heden

In opdracht van de gemeente Apeldoorn is er een korte voorlichtingsfilm gemaakt met betrekking tot loverboyproblematiek. De film speelt zich af in de gemeente Apeldoorn wat moet leiden tot herkenning bij de jongeren. De film is zowel door professionals als door jongeren en ouders te bestellen bij de gemeente Apeldoorn. In samenwerking met de regionale krant is er tevens een bijeenkomst over loverboys gehouden, voor iedereen (professionals, onderwijs, ouders, jongeren, etc.) toegankelijk, waar de film voor het eerst vertoond werd. Daarnaast is het huidige voorlichtingsaanbod geïnventariseerd en een voorlichtingsaanbod gerealiseerd voor het onderwijs en andere professionals, bestaande uit een aantal lesmodules die door MEE Veluwe, het JIP en de GGD Gelre-IJssel worden gegeven, scholen kunnen daarbij gebruik maken van een train de trainer programma. Tevens is er in samenwerking met Bureau Inflecto onder regie van de gemeente Apeldoorn een ketensamenwerking tot stand gekomen waarbij men zich richt op zowel slachtoffers als daders. Bij de ketenaanpak zijn dan ook zowel hulpverleningsinstanties (BJZ, MEE Veluwe, Maatschappelijk Werk e.a.) als organisaties met een strafrechtelijke focus (politie, reclassering, OM) betrokken.

Delft/ Den Haag/ Zoetermeer - 'RAS project tienermoeders/ loverboys'

Samenwerkingspartners: Regionale Agenda Samenleving, Gemeenten in de regio Haaglanden (Delft, Zoetermeer, Den Haag), GGD, Bureau Jeugdzorg, Scholen, Zorgcoördinator Onderwijs, DSO, JIP, Politie, Hulpverlening

Duur/ frequentie project: 1 januari 2007 – 31 december 2008

Het RAS-project bestaat uit het geven van voorlichting en de opzet van een protocol. De voorlichting over loverboyproblematiek omvat folderverspreiding en een voorlichtingsbijeenkomst. Er zijn twee folders ontwikkeld in het kader van het preventieproject loverboys: een informatiefolder voor (risico)meiden en een informatiefolder voor signaleerders/ verwijzers. De voorlichtingsbijeenkomst richt zich op voorlichting aan intermediairs. Tot slot zal, na afloop van de voorlichtingen, bekeken worden hoe een standaard protocol kan worden gebruikt bij de aanpak van loverboyproblematiek.

Den Haag/ Haaglanden – 'Plan van aanpak Loverboyproblematiek'

Samenwerkingspartners: Gemeente, Politie, Openbaar Ministerie, IND, Belastingdienst, Bureau Jeugdzorg, GGD, Steunpunt Seksueel Geweld, Shop, Jeugdformaat, St. Wende, St. Ricardus, St. De Haven, Vrouwenopvang Zuid-Holland, Raad voor Kinderbescherming, Scholen, MEE, De Kompaan, JIP, MCI

Duur/ frequentie project: 2005/ 2006 – heden

Binnen de 'integrale aanpak Loverboys 2005' zijn er verschillende doelstellingen gevormd ter bestrijding en preventie van loverboyproblematiek, te weten: voorkomen dat meisjes slachtoffer worden, hulpverlening aan

meisjes die slachtoffer zijn, voorkomen dat jongens dader worden, daders opsporen en vervolgen. Voor preventie worden de volgende acties opgezet: intensivering van preventielessen op alle Haagse scholen, voorlichtingscampagne (voorlichting aan meiden, jongens, jongeren in het algemeen, licht verstandelijke gehandicapte meisjes, ouders van potentiële slachtoffers en daders) en deskundigheidsbevordering van intermediairs en professionals. Ten aanzien van de opvang en hulpverlening aan slachtoffers wordt ingezet op verbetering van het bestaande aanbod. Om te voorkomen dat jongens loverboypraktijken gaan toepassen is het stedelijk mobiel jongerenteam (SMJT) actief op straat aanwezig met name op de locaties waar concentraties van risicojongeren zich voordoen, tevens is een preventief programma ontwikkeld vanuit Centrum 16/22 gericht op grensoverschrijdend seksueel gedrag bij jongens in de 2^e en 3^e klas van het voortgezet onderwijs. Als er sprake is van serieuze verdenking van loverboyactiviteiten gaat de politie over tot het instellen van nader strafrechtelijk onderzoek. Omdat er meerdere instellingen actief zijn op deze problematiek is er een samenwerkingsverband loverboyproblematiek opgericht. Met de regiogemeenten is er afgesproken dat er samenwerking in de vorm van kennisuitwisseling gaat plaatsvinden.

In de regio Haaglanden is er een ketennetwerk voor de aanpak van mensenhandel. Bij deze aanpak is er onderscheid gemaakt tussen drie groepen: een voorlichtingsgroep, minderjarige slachtoffers en meerderjarige slachtoffers. Voorlichting wordt gegeven door SHOP (Stichting Hulpverlening Opvang Prostituees) en Centrum 16/22. De stuurgroep die zich richt op de minderjarige slachtoffers bestaat uit Bureau jeugdzorg, GGD, Jeugdformaat, Politie, en daar worden indien hier aanleiding voor is regelmatig casussen besproken. De stuurgroep die zich richt op de meerderjarige slachtoffers bestaat uit gemeente, GGD, Shop, St. Wende, Vrouwenopvang Zuid-Holland, St. Ricardus en de politie, en houdt zich bezig met de zorgkant van het mensenhandeltraject. Tevens is er een multi-team, bestaande uit: OM, Politie, IND, Vreemdelingenpolitie en de Belastingdienst, waarin het justitiële traject meer naar voren komt. Daar waar nodig komen het multi-team en de stuurgroep bijeen. Daarnaast bestaat er nog het Prostitutie Platform gericht op positieverbetering van Haagse prostituees, bestaande uit gemeente (zowel OCW, als BSD), GGD, Shop, St. De Haven en Politie. Tot slot is er twee keer per jaar een expertmeeting voor alle genoemde netwerkpartners.

Den Helder

Samenwerkingspartners: Gemeente

Duur/ frequentie project: 2005 – heden

Het betreft hier voorlichting over loverboys aan leerlingen van groep 8 van het basisonderwijs. Er wordt gekeken naar de reeds aanwezige kennis en deze wordt aangevuld. Er wordt een film vertoond over twee slachtoffers van een loverboy (EO Jong) en vervolgens wordt deze besproken, er komt een stukje assertiviteit aan bod en de kinderen mogen alles vragen. Ook de zaken die er zijdelings mee te maken hebben (bijvoorbeeld veilig internetgebruik) worden behandeld.

Eindhoven - 'Crush!?' Theaterproductie te preventie van verkeringsgeweld

Samenwerkingspartners: GGD, Humanitas Eindhoven, Fiom, Scholen

Duur/ frequentie project: 2005 - 2006

Crush!? is een theaterproductie, waaraan door zo'n 80 jongeren (13-26 jaar) gedurende vier tot zeven maanden in zeven verschillende workshops is gewerkt. De jongeren schreven zich in voor één van de zeven workshops: 'drama', 'decorbouw', 'kostuumdesign', 'material arts', 'expressive movement', 'streetdance' en 'rap'. Alle deelnemers aan de workshops kregen aan het begin een voorlichting over verkeringsgeweld, de geweldsspiraal, risicofactoren en hoe je een relatie leuk kan houden. De docenten van de workshops waren deskundigen op hun vakgebied en ontvingen van te voren een training over verkeringsgeweld. Uiteindelijk vormden deze zeven workshops samen een theaterproductie die in december 2006 in première ging onder de naam 'Crush!?. Er hebben vier theatervoorstellingen plaatsgevonden, waarmee circa 1000 leerlingen (klas 2 t/m 4 van het voortgezet onderwijs) en 300 docenten van acht scholen uit Eindhoven en omgeving zijn bereikt. Docenten van de betrokken scholen hebben een voorlichting over verkeringsgeweld gekregen om de theaterproductie met leerlingen te kunnen nabespreken en voor de ouders van de leerlingen is een informatiebrief opgesteld met informatie over het project en onderwerp.

Eindhoven - 'Taskforce Aanpak Loverboys'

Samenwerkingspartners: Veiligheidshuis, Gemeente, Politie, Jongerenwerk Welzijn Eindhoven,
Steunpunt Jeugdprostitutie, Openbaar Ministerie

Duur/ frequentie project: november 2007 – heden

Taskforce Aanpak Loverboys is er op gericht risicojongens/ daders vroegtijdig aan te pakken. De werkwijze begint bij het Meldpunt Jeugdprostitutie van waaruit signalen kunnen binnenkomen van loverboyproblematiek, deze signalen worden doorverwezen naar de zorgcoördinator Jeugdprostitutie en besproken in het casusoverleg Jeugdprostitutie. Van daaruit worden de signalen verder onderzocht. Als daarbij geen dader in beeld komt, wordt het betrokken meisje naar de hulpverlening geleid. Als er wel een mogelijke of potentiële dader in beeld komt, wordt daar (binnen max. vier weken) onderzoek naar gedaan door de politie. Vervolgens wordt de keuze gemaakt of een zaak verder onderzocht zal worden door de politie (als er voldoende onderbouwing is voor de start van een strafrechtelijk onderzoek zal er altijd gekozen worden voor het Strafrechtelijk onderzoek Mensenhandel, in overleg met de Officier van Justitie) of, in overleg met het Openbaar Ministerie, naar de Taskforce gaat. In de Taskforce worden potentiële verdachten van loverboypraktijken in een vroeg stadium door middel van 'preventieve bemoeizucht' door de politie benaderd. Zij krijgen een 'waarschuwingsgesprek' op het politiebureau en worden ook nadien op hun activiteiten aangesproken. Op die manier hoopt men mogelijke loverboys (vooral zij die nog erg jong zijn) zo te ontmoedigen en tegen te houden, zodat zij deze kwalijke praktijken staken.

Emmen - 'Plan van Aanpak "Loverboys"'

Samenwerkingspartners: Gemeente, Scholen Voortgezet Onderwijs, GGD, Maatschappelijke Opvang
Asielzoekers (MAO), Alcides, Jeugdzorg, Politie, Leerplichtambtenaren

Duur/ frequentie project: 2005 - heden

Het plan van aanpak heeft als doel om via preventieve interventies intermediairs (mentoren en interne begeleiders op scholen voor voortgezet onderwijs) voor te lichten hoe kennis en hulp geboden kunnen worden

bij loverboyproblematiek. Om dit te realiseren worden een drietal interventies toegepast: scholing van intermediairs, de opzet van een sociale kaart hulpverlening en beschikbaarstelling van voorlichtingsmateriaal. De scholing bestaat uit een training gericht op signalering van (potentiële) slachtoffers, her- en erkennen van loverboyproblematiek en middelen om slachtoffers door te verwijzen naar hulpverlenende instellingen. De sociale kaart hulpverlening Drenthe inzake loverboysproblematiek brengt in beeld bij welke hulpverleningsmogelijkheden men terecht kan bij loverboyproblematiek. Daarnaast kan er een leskoffer geleend worden met beschikbare voorlichtingsmaterialen en methodieken gericht op loverboyproblematiek, welke handvat biedt voor voorlichting binnen de school in brede zin.

GGD Nieuwe Waterweg Noord - 'Loving me, Loving you'

Samenwerkingspartners: GGD, Scholen Voortgezet Onderwijs, Bureau Jeugdzorg stadsregio Rotterdam, Riagg Rijnmond Noord West

Duur/ frequentie project: 2005 - heden

Het project 'Loving me, loving you' heeft als doel het ontwikkelen, uittesten en (regionaal) implementeren van een universeel preventieaanbod voor jongeren in tweede of derde klas van het VMBO gericht op het voorkomen van relatiegeweld onder jongeren. Het project bestaat uit: docententraining (voorafgaand aan het project is een docententraining met aandacht voor de achtergronden van relatiegeweld, het lespakket en het signaleren, begeleiden en verwijzen van jongeren), een theatervoorstelling (een interactieve theatervoorstelling cabaret), een workshop (n.a.v. de theatervoorstelling), lessen in de klas (opdrachten in het leerlingenboekje 'loving me, loving you', bedoeld om leerlingen te laten nadenken over vanzelfsprekendheden in relaties en over wat ze zelf eigenlijk vinden), een ouderavond (na afloop van het project wordt een ouderavond georganiseerd over het thema geweld in relaties) en een website (het project wordt ondersteund door een website). Het project wordt in diverse gemeenten toegepast.

GGD Regio IJssel-Vecht - 'Spel: Loverboys, het gaat hier (niet) om echte liefde...'

Samenwerkingspartners: GGD Regio IJssel-Vecht

Duur/ frequentie project: -

Dit spel is bedoeld voor jongerenwerkers, leerkrachten en andere geïnteresseerden die het onderwerp loverboys bespreekbaar willen maken in een groep of klas. Het spel bestaat uit een handleiding, een spelbord met dobbelsteen, en 40 vragenkaarten verdeelt over de categorieën: 'relaties', 'grenzen', 'loverboys' en 'zelfbeeld'.

Gouda - 'Meldpunt Loverboys Midden-Holland'

Samenwerkingspartners: Gemeente, GGD, Politie, Raad voor Kinderbescherming, Bureau Jeugdzorg, Scholen, Residentiele instellingen voor jeugdzorg

Duur/ frequentie project: -

Vanuit signalen bij het meldpunt volgt telefonisch overleg met de melder. Er wordt onderzocht wat de vraag is en of advies op zijn plaats is of het aannemen van de melding. Indien besloten wordt tot aanname van de melding volgt overleg met het interventieteam loverboys. Dit team bestaat uit medewerker(s) van Maatschappelijk Werk, Vrouwenopvang en Bureau Jeugdzorg. Er wordt een plan gemaakt om betrokkenen ((potentieel) slachtoffer, (potentiële) pleger, familie, vrienden) actief te benaderen en een hulpaanbod te doen. Daar waar mogelijk wordt samengewerkt met de politie (team vrouwenhandel). Verder wordt er voorlichting gegeven op scholen voor voortgezet onderwijs in de vorm van een (keuze)module in het lespakket 'Lang Leve de Liefde', waarvoor docenten in 2009 een training krijgen aangeboden voor het gebruik van dit lespakket. Daarnaast wordt er gewerkt aan een voorlichtingsaanbod voor allochtone groepen volwassenen (buurthuisgroepen, oudergroepen, etc.) in de eigen taal. Tot slot is er een groot netwerk waarin scholen, gemeenten en instellingen een aandachtsfunctionaris afgevaardigd hebben. Dit netwerk bespreekt de aanpak en samenwerking, en is bedoeld voor deskundigheidsbevordering.

Groningen - 'Boze Wolven en Kleine Meisjes' / 'Ketenaanpak Mensenhandel'

Samenwerkingspartners: Gemeente, Scholen Voortgezet Onderwijs, GGD, Maatschappelijke Opvang
Asielzoekers (MAO), Alcides, Jeugdzorg, Politie, Leerplichtambtenaren

Duur/ frequentie project: 2005/ 2006 - heden

In 2005 heeft de werkconferentie 'boze wolven en kleine meisjes' plaatsgevonden met als doel een beeld te vormen van de ernst en omvang van loverboyproblematiek in de stad Groningen en een mogelijke aanpak te bespreken. Na aanleiding hiervan zijn in 2006 een vijftal maatregelen van start gegaan: een informatiepunt loverboys (ondergebracht bij het Informatiecentrum Gezondheid (ICG) van de GGD), een coördinatiegroep loverboyproblematiek (deze heeft tot doel knelpunten in de aanpak van loverboyproblematiek te inventariseren en voorstellen te doen tot het oplossen van deze knelpunten), een gericht aanbod van preventiemateriaal (preventiematerialen en activiteiten, met specifieke aandacht voor een aantal risicogroepen), deskundigheidsbevordering (door middel van een gerichte training intermediairs bijscholen op het leren signaleren, het bespreekbaar maken van de problematiek en het doorverwijzen naar hulpverlening) en algemeen informatiemateriaal voor slachtoffers en signaleerders (een brochure voor (potentiële) slachtoffers met informatie over waar zij terecht kunnen voor vragen en hulp, en een informatiebrochure voor signaleerders). Naast het project 'Boze wolven en kleine meisjes' is er in Groningen de 'Ketenaanpak Mensenhandel', een gestroomlijnde aanpak t.b.v. slachtoffers en daders (niet alleen gericht op loverboyproblematiek, maar ook op mensen/vrouwenhandel in het algemeen).

Haarlemmermeer - Stichting MeerWaarde 'Project Beeldvorming'

Samenwerkingspartners: Stichting MeerWaarde, Scholen, JIP, Bureau Jeugdzorg, Steunpunt Seksueel Geweld, Maatschappelijk Werk

Duur/ frequentie project: februari 2009 - mei 2009

Naast dat Stichting Meerwaarde weerbaarheidstrainingen geeft, wordt in het voorjaar van 2009 gestart met het geven van voorlichtingsproject 'beeldvorming' op middelbare scholen in Haarlemmermeer. 'Beeldvorming' is

een educatieve theatervoorstelling met als thema de invloed van de media op liefde en intimiteit (hierbij komt ook het onderwerp loverboys aan de orde). Het theaterproject bestaat uit voorlichting aan tieners uit de eerste en tweede klas van de middelbare scholen in Haarlemmermeer over de invloed van de muziek/ beeldcultuur waarin seks een consumptieartikel is geworden. Doel van het project is jongeren te leren omgaan met respect voor elkaars integriteit en onderscheid leren maken tussen fictie en realiteit. Belangrijke onderwerpen die aan bod komen zijn : 'videoclips', 'nee voelen en leren zeggen', en 'msn'. Deze onderwerpen worden voor jongeren door jongeren (peer-education) overgebracht door middel van toneel, videobeelden, spel, discussie en een stuk voorlichting door het JIP en de GGD. Daarnaast worden er ouderavonden georganiseerd waarin ouders door een gastdocent van het steunpunt opvoeding eveneens worden voorgelicht over de invloed van media.

Heerlen

Samenwerkingspartners: Gemeente, Scholen Voortgezet Onderwijs

Duur/ frequentie project: -

Alle scholen in Heerlen hebben een voorlichtingsbijeenkomst kunnen bijwonen, er hebben op diverse scholen theatervoorstellingen plaatsgevonden over het thema loverboys en op een tweetal scholen heeft een incompanytraining voor leraren plaatsgevonden hoe met dit onderwerp om te gaan.

Helmond

Samenwerkingspartners: Welzijnsstichting, Scholen Voortgezet Onderwijs

Duur/ frequentie project: -

Vanuit de welzijnsstichting vindt voorlichting over loverboyproblematiek plaats op middelbare scholen.

's Hertogenbosch

Samenwerkingspartners: Gemeente, Veiligheidshuis 's Hertogenbosch, Politie, Openbaar Ministerie, Raad voor Kinderbescherming, Bureau Jeugdzorg, GGD, Scholen, Welzijnswerk, Maatschappelijk werk

Duur/ frequentie project: 1 januari 2004 – 31 december 2007

In 's Hertogenbosch heeft tot eind 2007 een project loverboys gelopen, dat als doel had organisaties die met jongeren werken attent te maken op signalen en indien nodig actie te ondernemen en de kwetsbare jongeren weerbaar te maken tegen loverboys. Binnen het Veiligheidshuis is er nu nog speciale aandacht voor de loverboyproblematiek. In een casusoverleg wordt, als er een vermoeden is van loverboypraktijken, actie ingezet op de personen in kwestie. Daarnaast lopen er drie meidengroepen weerbaarheidstraining.

Leeuwarden - Fier!Fryslân/ ASJA

Samenwerkingspartners: Fier!Fryslân, Politie, Bureau Jeugdzorg, GGD, Scholen

Duur/ frequentie project: 2006 - heden

Fier! Fryslân houdt zich bezig met de aanpak van loverboyproblematiek via voorlichtingen en trainingen over (seksueel) grensoverschrijdend gedrag en geweld. Zo zijn er lotgenotengroepen voor meiden die te maken hebben gehad met gedwongen prostitutie of met loverboys, meidengroepen bestaande uit acht bijeenkomsten over allerlei onderwerpen die meiden interesseren, en bijeenkomsten voor ouders (van jongeren die slachtoffer zijn (geweest) van seksuele uitbuiting of daar risico in lopen door destructieve relaties, of die te maken hebben met grensoverschrijdend (seksueel) gedrag of risicovol gedrag vertonen). Ook zijn er voorlichtingen en trainingen aan professionals die werkzaam zijn in het onderwijs, de hulpverlening, de gezondheidszorg en het welzijnswerk, zij worden getraind in het signaleren en begeleiden van jongeren met (seksueel) grensoverschrijdend gedrag en geweld. Daarnaast zijn er 'ASJA' en 'ASJA Leerhuis'. ASJA is een kleinschalige opvang- en behandelvoorziening voor zeven meiden van 15 t/m 23 jaar en biedt veilige en anonieme opvang aan gemotiveerde meiden die in de prostitutie hebben gewerkt of hier risico op lopen. De ASJA Leerhuizen zijn flats of portiekwoningen waar twee meiden met elkaar wonen, dit is een vervolg op de opvang, echter directe instroom is ook mogelijk.

Nijmegen

Samenwerkingspartners: Welzijnsorganisaties Nijmegen, Gemeente Nijmegen, Tandem, Het Inter-Lokaal, IrisZorg, NIM, Politie, Hera Vrouwenopvang Gelderland

Duur/ frequentie project: -

Via het maatschappelijk werk en welzijnsorganisaties vindt voorlichting plaats aan ouders en jongeren over het fenomeen loverboys, daarnaast verricht een instelling voor vrouwenopvang hulpverlening aan slachtoffers. Momenteel is een onderzoek gaande naar de aard en omvang van loverboyproblematiek in Nijmegen. De resultaten van het onderzoek worden december 2008/ januari 2009 verwacht, op basis hiervan wordt besloten of en in welke vorm een gezamenlijke aanpak van loverboyproblematiek benodigd is.

Roosendaal

Samenwerkingspartners: Gemeente Roosendaal

Duur/ frequentie project: -

Vanuit de gemeente Roosendaal zijn geen aparte projecten gericht op loverboys. Wel wordt er op de meeste basisscholen aandacht besteed aan dit fenomeen. Dat gebeurt als onderdeel van het reguliere lespakket, onder meer binnen het project 'leefstijl', naar ook als onderdeel van het project 'doe ff normaal'.

Rotterdam – Ketenaanpak Jeugdprostitutie

Samenwerkingspartners: Gemeente, Politie, Openbaar Ministerie, Bureau Jeugdzorg, GGD, Leger des Heils, Scholen, Reclassering, Directie Veiligheid (OOV), Cluster Persoonsgerichte Zorg, Prostitutie Maatschappelijk Werk.

Duur/ frequentie project: 1 januari 2005 - heden

In december 2004 is besloten tot uitvoer van een integrale aanpak op het terrein van jeugdprostitutie en loverboyproblematiek. Onder leiding van een externe ketenregisseur is in 2005 een integrale ketensamenwerking tot stand gebracht gericht op preventie, hulpverlening, opvang en repressie. In het kader van de integrale ketenaanpak Jeugdprostitutie & Loverboyproblematiek in Rotterdam 2005 is een diversiteit aan interventies uitgewerkt, te weten: een signalenlijst (risicotaxatie instrument), meld- en verwijzroute, sociale kaart jeugdprostitutie, hulptraject 1 via Bureau Jeugdzorg protocol voor opvang en hulp aan minderjarigen, hulptraject 2 via Prostitutie Maatschappelijk Werk protocol voor opvang en hulp aan volwassenen, opsporing en vervolging (daderaanpak), productenboekje met het scholingsaanbod en preventieactiviteiten, convenant tussen ketenpartners. Het protocol is in 2007 herzien en waar nodig aangepast. Het preventiepakket Jeugdprostitutie wordt breed verspreid onder: alle voortgezet onderwijsinstellingen in Rotterdam, samenwerkingspartners en signaleerders (onderwijsinstellingen, jeugdwerkers, jeugdgezondheidszorg, jeugdverpleegkundigen, schoolmaatschappelijk medewerkers, leerplichtambtenaren, DOSA's, Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld, gemeentelijke instanties).

Rotterdam – Prostitutie Maatschappelijk werk/ 'Gevaarlijke Liefde'

Samenwerkingspartners: PMW

Duur/ frequentie project: -

Prostitutie Maatschappelijk Werk biedt naast hulpverlening aan (ex-)prostituees op verzoek voorlichting over (jongeren-) prostitutie aan groepen jongeren of docenten/ hulpverleners in de regio Rotterdam. Hulpverleners van Prostitutie Maatschappelijk Werk geven tevens advies aan mensen die beroepsmatig te maken hebben met (gedwongen) prostitutie. Daarnaast heeft Prostitutie Maatschappelijk werk de folder 'Gevaarlijke liefde' uitgegeven, een stripboekje over loverboys.

Rutgers Nisso Groep – Leerstraf Seksualiteit

Samenwerkingspartners: RNG

Duur/ frequentie project: -

Rutgers Nisso Groep is een kenniscentrum seksualiteit, zij doet derhalve onderzoek, ontwikkelt voorlichtingsprogramma's en heeft een eigen informatiecentrum op het gebied van seksualiteit. Rutgers Nisso Groep heeft geen specifiek aanbod gericht op de loverboys zelf. Wel zit loverboyproblematiek voor een klein beetje in allerlei weerbaarheidgerichte producten/ methodieken die zij aanbiedt. Daarnaast is Rutgers Nisso Groep actief met leerstraffen voor jongeren (meestal jongens) die seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond. Grensoverschrijding hangt vaak samen met onkunde, incompetentie ten aanzien van relationele/ seksuele interactie, groepsdruk, etc. In toenemende mate is er vanuit Rutgers Nisso Groep aandacht voor de specifieke meiden- en jongens kant van seksualiteit en relaties.

SAMAH/ GGD - 'Lef in de liefde'/ 'Wijzer in de Liefde'

Samenwerkingspartners: GGD, SAMAH

Duur/ frequentie project: 2004 - heden

SAMAH (Stichting Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers Humanitas) heeft het preventieproject 'Lef in de Liefde' ontwikkelt, dat zich richt op AMA-meisjes en ingaat op grenzen, weerbaarheid en keuzes met betrekking tot seksualiteit (hierbij is o.a. aandacht voor loverboys). De module is in 2004 ontwikkeld en opgenomen in het draaiboek 'Wijzer in de liefde' dat digitaal beschikbaar is via het GGD kennisnet. Het landelijk draaiboek 'Wijzer in de liefde' bevat negen lessen voor seksuele voorlichting aan en seksuele vorming van jeugdige asielzoekers en nieuwkomers, waarbij de lessen 7 (seksuele diversiteit) en 8 (loverboys en prostitutie) zijn volledig ontwikkeld door SAMAH. Het kan onder meer gebruikt worden in asielzoekercentra, in internationale schakelklassen en op AMA-scholen.

Soa Aids Nederland - 'Lang leve de Liefde' / 'Lespakket Loverboys'

Samenwerkingspartners: Soa Aids Nederland, Stade Dienstverlening, Pretty Woman

Duur/ frequentie project: -

'Lang leve de liefde' is een lesmethode op het gebied van relaties en seksualiteit, waarbij aandacht wordt besteed aan verliefdheid, verkering, het aangeven en respecteren van grenzen, assertiviteit en empathie. Omdat veel scholen lessen willen wijden aan het thema loverboys, heeft Soa Aids Nederland in aansluiting bij 'Lang leve de liefde' het 'lespakket Loverboys' ontwikkeld. Het pakket bestaat uit een leerlingenbrochure (informatieboekje), een rap, een handleiding voor docenten en een poster om in de klas te hangen. Het pakket richt zich niet alleen op het vergroten van de kennis over het fenomeen loverboys, maar vooral op het versterken van de weerbaarheid. Ook wordt stilgestaan bij de vraag wat een leerling kan doen met het vermoeden dat een vriend/ vriendin of zij/ hijzelf met de praktijken van een loverboy te maken heeft.

Stichting Stop Loverboys Nu - 'www.stoploverboys.nu'

Samenwerkingspartners: Ouders slachtoffers

Duur/ frequentie project: -

Stichting Stop Loverboys Nu is opgericht door een aantal ouders wier dochters slachtoffer zijn geweest van een loverboy. De Stichting onderhoudt de website 'www.stoploverboys.nu', ondersteunt zowel slachtoffers van loverboys als de mensen in de directe omgeving van de slachtoffers, vraagt in de media aandacht voor het thema om te voorkomen dat meer meisjes slachtoffer worden, geeft voorlichtingen op scholen, buurthuizen en instanties voor zowel jongens, meiden, ouders en overheidsinstanties en heeft een lotgenotenavond (een supportgroep voor de ouders van slachtoffers van loverboys) georganiseerd.

Stichting Zorgconcept - 'www.lover-boy.nl'

Samenwerkingspartners: Stichting Zorgconcept, Politie

Duur/ frequentie project: 2002/ 2003 - heden

Stichting Zorgconcept heeft de website 'www.lover-boy.nl' opgezet. De website dient ter voorlichting en preventie bij het fenomeen loverboys. Op de website staat naast algemene informatie over de problematiek

ook informatie over waar men terecht kan voor hulp en is er de mogelijkheid om op een forum meningen en ervaringen te delen. De website wordt gemiddeld door 5000 personen per week bezocht.

Terneuzen - 'Loveboy-problematiek/ Gevaarlijke Liefde'

Samenwerkingspartners: Gemeente, Politie, Algemeen Maatschappelijk Werk Zeeuws Vlaanderen, Bureau Jeugdzorg, GGD, Raad van Kinderbescherming

Duur/ frequentie project: 2003/ 2004

In 2003 is een werkgroep geformeerd om loveboyproblematiek aan te pakken, als pilot is het project uitgevoerd in de gemeente Terneuzen. De aanpak heeft bestaan uit voorlichting aan alle jongeren van het eerste en tweede leerjaar van het Voortgezet (Speciaal) Onderwijs in de gemeente Terneuzen. Dit door middel van voorlichting aan leerlingen in de vorm van theater, theatergroep "steil" uit Amsterdam verzorgde 24 workshops op drie scholen waarbij in totaal ongeveer 1000 leerlingen werden voorgelicht, voorafgaand aan de workshops werd een brief aan ouders gestuurd met informatie over de op handen zijnde voorlichting, en tot slot werd de folder "Gevaarlijke Liefde" verstrekt onder leerlingen. De resultaten van dit voorlichtingsproject waren aanleiding om in 2005 een plan van aanpak voor de provincie te maken, dit is echter niet tot concrete uitwerking gekomen. In 2007 is er een rapport naar voren gebracht 'Loveboys in de keten(s); advies ketens loveboy-problematiek Zeeland' van waaruit het advies naar voren is gekomen om aandacht te besteden aan het onderwerp loveboys in Zeeland door middel van voorlichting en preventie richting risicogroepen en een betere samenwerking tussen de verschillende betrokken organisaties, wellicht door middel van een meldpunt voor loveboyproblematiek en/ of een ketenaanpak op te starten in Zeeland. Momenteel wordt er alleen nog op verzoek vanuit de GGD voorlichting gegeven op scholen.

Theater A La Carte - 'Hoezo 'love'boys?'

Samenwerkingspartners: Theater A La Carte, Steunpunt Seksueel Geweld, Pretty Woman, Scharlaken Koord, Prostitutie Maatschappelijk Werk, Scala

Duur/ frequentie project: -

'Hoezo 'Love'boys?' is bedoeld voor VMBO-scholen en ROC's. Voorlichting wordt afgewisseld met 'Nancy en haar loveboy', een indringende theatervoorstelling over een meisje dat via haar vriendje in de prostitutie belandt. De uitvoering duurt circa twee uur, voor groepen tot maximaal 150 personen en wordt op locatie uitgevoerd. Het project kan tevens ingehuurd worden, bijvoorbeeld in het kader van deskundigheidsbevordering, door politie, jeugdwerk en andere instanties die zich beroepsmatig bezighouden met jongeren.

Theater Klasse Kunst - 'KLEM'

Samenwerkingspartners: Klasse Kunst, Gemeente, Steunpunten, Theaters, Muziekscholen, Middelbaar Onderwijs

Duur/ frequentie project: -

Klasse Kunst verricht theatervoorstellingen en workshops voor jongeren tussen 12 en 18 jaar. 'KLEM' is een interactieve theatervoorstelling voor jongeren in het voortgezet onderwijs (van VMBO tot Gymnasium, buurt- en jongerencentra, internaten, en tevens voor studiedagen en congressen. De groepsgrootte is 60 personen en de voorstelling duurt 75 min. De theatervoorstelling vertelt het verhaal van een meisje die verstrikt raakt in een illusie van de ware liefde.

Theater Thot - 'Loveboys'

Samenwerkingspartners: Theater Thot

Duur/ frequentie project: -

'Loveboys' is bedoeld om meiden van 13-17 jaar preventief voor te lichten over het fenomeen loveboys door middel van een theaterproductie in de klas. De productie bestaat uit een voorstelling en een verwerking. Het geheel duurt twee lesuren. In de theatervoorstelling wordt het verhaal uitgespeeld van een meisje die in handen van een loveboy valt. Na het spelen van het verhaal worden door de acteurs zeven stellingen behandeld. Na afloop krijgen alle leerlingen een folder mee met aandachtspunten, inzichten en handvatten op een rij.

Twente - 'Project Aanpak Loveboys Twente'

Samenwerkingspartners: Gemeenten, Politie, Jeugdzorg, Bureau Jeugdzorg, GGD, Raad van Kinderbescherming, Jarabee

Duur/ frequentie project: 2006 - 2008

In Twente is december 2006 een project Aanpak loveboys gestart. Dit was een samenwerking tussen de Raad voor Kinderbescherming, Jarabee, Jeugdzorg in Twente, Bureau Jeugdzorg Overijssel en Jeugdpolitie Twente. Uitgangspunten waren: preventie door voorlichtingen op scholen en in wijkcentra, slachtoffers uit het circuit halen en het opsporen en vervolgen van verdachten. Om dit te bereiken werd zoveel mogelijk informatie uitgewisseld over slachtoffers en verdachten. Ten behoeve hiervan is er een Overijssels Meldpunt opgestart, waarvan de coördinatie in handen lag van Bureau Jeugdzorg Overijssel. Na afloop van dit project is het meldpunt ondergebracht bij het Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld.

Utrecht - Pretty Woman/ Stichting Stade 'Beauty and the Beast'

Samenwerkingspartners: Stichting Stade, Gemeente, Politie, Bureau Jeugdzorg, Scholen, Stichting Stade, Stichting de Rading

Duur/ frequentie project: 1996 - heden

Pretty Woman biedt voorlichting, individuele hulpverlening en groepshulpverlening aan meisjes en jonge vrouwen van 12 tot 23 jaar die risicovolle contacten hebben, hebben gehad of dreigen te krijgen met loveboys. De individuele hulpverlening bestaat uit gesprekken waarbij de frequentie wordt afgestemd op het meisje. De groepshulpverlening vindt vijf keer per jaar plaats en bestaat uit een cyclus van 6 weken waarin een groep meiden aan de hand van een thema psycho-educatie krijgt. Daarnaast verricht Pretty Woman

voorlichting (aan meiden, jongens, ouders) en voorziet in deskundigheidsbevordering (aan hulpverleners, professionals, docenten, etc.). Wanneer Pretty Woman tijdens de voorlichting veel signalen krijgt dat er behoefte aan is, geeft zij op locatie de weerbaarheidstraining 'Beauty and the Beast'. Beauty and the Beast is een training bestaande uit vijf bijeenkomsten gericht op meisjes van 13 tot 18 jaar die een groter risico lopen om met prostitutie of loverboys te maken te krijgen. Tijdens de training wordt stilgestaan bij onderwerpen die direct of indirect te maken hebben met relaties, seksualiteit, weerbaarheid en tienerprostitutie zoals eigen beelden, verwachtingen, normen, waarden, grenzen, prostitutie, hulp, zelfverdediging. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een combinatie van werkvormen (discussie, video, zelfverdediging, bezoek van een ex-prostituee, stellingen, gebruik van weekbladen).

Venlo

Samenwerkingspartners: JIP, Bureau Jeugdzorg

Duur/ frequentie project: -

Vanuit JIP vindt er voorlichting plaats op scholen, daarnaast biedt Bureau jeugdzorg hulpverlening. Verder is er geen specifiek beleid t.a.v. loverboyproblematiek.

Westland

Samenwerkingspartners: JIP, Bureau Jeugdzorg

Duur/ frequentie project: -

Regionaal houden JIP en Bureau Jeugdzorg zich met deze problematiek bezig. Verder is er geen specifiek beleid t.a.v. loverboyproblematiek.

Zwolle - 'Aanpak loverboys 2006-2009'

Samenwerkingspartners: Gemeente, Politie, Openbaar Ministerie, Raad voor Kinderbescherming, Bureau Jeugdzorg, GGD, ASHG, Jeugdhulpverlening, Welzijn, Bureau leerplicht

Duur/ frequentie project: 1 november 2001 - heden

Voorheen heeft het plan van aanpak Loverboys 2003-2005 plaatsgevonden, gericht op: voorkomen dat meisjes slachtoffer worden, voorkomen dat jongens dader worden, uit het circuit halen van slachtoffers, het opsporen van verdachten en het vervolgen van verdachten. Het voorkomen dat jongens dader worden werd toegepast door het project 'On Track Again' in het leven te roepen. De methodiek van On Track Again (OTA) was gebaseerd op een werkwijze die eerder in Rotterdam is ontwikkeld. Twee straathoekwerkers van Travers probeerden via een outreachende werkwijze in contact te komen met jongeren van 14 – 17 jaar uit de doelgroep. Door met hen in contact te komen, en het vertrouwen van de jongeren te winnen werden de straathoekwerkers in staat gesteld de jongeren door te verwijzen en toe te leiden naar school, hulpverlening etc. Doelstelling van het project was om te voorkomen dat jongeren in de criminaliteit terecht komen. Het voorkomen dat jongeren het loverboyscircuit ingaan vormde een afgeleide van deze doelstelling. De

straathoekwerkers hadden dezelfde etnische achtergrond (Antilliaans) als de doelgroep van het project. Hiermee werd beoogd gemakkelijker het vertrouwen van de doelgroep te winnen, en meer invloed in de Antilliaanse gemeenschap te verwerven.

Het nieuwe beleid 2008-2009 van de 'Aanpak Loverboys 2006-2009' kent een drietal aandachtsgebieden: risicogroepen, ontwikkelingen rond internet en relatievorming/ seksualiteit. Betreffende 'risicogroepen' worden de volgende interventies toegepast: het aanbieden van een 'Leskist loverboys' (aan scholen jeugdhulpverlening, opvangcentra en andere belangstellende instellingen), leerlingen van ZMLK-, ZMOK- en praktijkonderwijs weerbaarder maken door het Marietje Kesselsproject, en het aanbieden van de theatervoorstelling 'Wow. Het raffinement van Loverboys'. Betreft het aandachtsgebied 'ontwikkelingen rond internet' wordt veilig internetten op de agenda gezet door: scholen te benaderen voor het formuleren en verspreiden van de 'Gouden regels' en suggesties te doen om er in de les mee aan de slag te gaan, ouderavonden te organiseren en achtergrondinformatie aan te bieden. Tot slot wordt betreft 'relatievorming/ seksualiteit' het project 'Stay in Love' breder geïmplementeerd in Zwolle, en in de leskisten 'Relationele en Seksuele vorming' van de GGD Regio IJssel-Vecht worden extra hoofdstukken loverboys aan de lessenserie 'Lang leve de Liefde' toegevoegd.